

T.C.
BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

BÜTÜNLEŞME ÇABALARININ GÖÇ ALANINDA ÇALIŞAN
SOSYAL HİZMET UZMANLARI GÖZÜNDEN
DEĞERLENDİRİLMESİ

HAZIRLAYAN
ÇAĞRI ERTÜRK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ DANIŞMANI
DOÇ. DR. SEDA ATTEPE ÖZDEN

ANKARA - 2020

T.C.
BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

BÜTÜNLEŞME ÇABALARININ GÖÇ ALANINDA ÇALIŞAN
SOSYAL HİZMET UZMANLARI GÖZÜNDEN
DEĞERLENDİRİLMESİ

HAZIRLAYAN
ÇAĞRI ERTÜRK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ DANIŞMANI
DOÇ. DR. SEDA ATTEPE ÖZDEN

ANKARA - 2020

BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

Tarih: 09/06/2020

Öğrencinin Adı, Soyadı: Çağrı ERTÜRK

Öğrencinin Numarası: 21720109

Anabilim Dalı: Sosyal Hizmet Anabilim Dalı

Programı: Sosyal Hizmet Tezli Yüksek Lisans

Danışmanın Unvanı/Adı, Soyadı: Doç. Dr. Seda ATTEPE ÖZDEN

Tez Başlığı: Bütünleşme Çabalarının Göç Alanında Çalışan Sosyal Hizmet Uzmanları Gözünden Değerlendirilmesi

Yukarıda başlığı belirtilen Yüksek Lisans tez çalışmamın; Giriş, Ana Bölümler ve Sonuç Bölümünden oluşan, toplam 109 sayfalık kısmına ilişkin, 09/06/2020 tarihinde tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 13'tür. Uygulanan filtrelemeler:

1. Kaynakça hariç
2. Alıntılar hariç
3. Beş (5) kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

"Başkent Üniversitesi Enstitüleri Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Usul ve Esaslarını" inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Öğrenci İmzası:

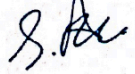

ONAY

Tarih: 09/06/2020

Öğrenci Danışmanı Unvan, Ad, Soyad, İmza:

Doç. Dr. Seda ATTEPE ÖZDEN

Ali El Hemdem...

TEŞEKKÜR

Gülüşüne dünyaları değişmeyeceğim, her konuda destekçim, prensesim, annem Nurşen Ertürk'e ve epey uzunca süre tek bir of demeden beni okutan, büyüten, dünyaları gezmeme olanak sağlayan canımın içi babam Hayati Ertürk'e

Tezime yaptığın hayati yardımı unutmam mümkün değil, bitanecik ablam Elif Ertürk'e ve beni tamamlayan, zor anımda bir kere elimi havada bırakmayan abim Kemal Ertürk'e

Varlığınla hayatı yeniden yorumladık biricik yeğenim Hayati Ertürk'e

Ankara'daki ikinci evim olarak adlandırdığım, uzunca bir süre üyesi olmaktan ve yönetim kadrosunda bulunmaktan büyük onur duyduğum Sosyal Demokrasi Derneği ailesine

Danışmanlığı süresinde 12 ülke gezdim; ufkum, vizyonum ve dünya görüşüm danışmanlığı süresince serptildi. Birlikte çok keyifli bir tez süreci geçirdiğimize inandığım danışmanım Seda Attepe Özden'e

Beni sivil toplum ile tanıştıran, lisans eğitimim boyunca bir kere olsun desteğini esirgememiş olan, mesleki bilgi ve becerilerimde ilk tuğlası olan çok değerli hocam Bülent İlik'e

Lisans eğitimimden yüksek lisansa değin sunduğu vizyon ve yaklaşımlarla her zaman kendine hayran bıraktıran, tezimin ilk aşamasından jüri aşamasına kadar desteğini ve katkısını aldığım bölüm başkanım Arzu İçağasıoğlu Çoban'a

Hayat enerjisiyle, donanımı ve özgüveniyle güven veren, her zaman öğrencisinin yanında olan Işıl Bulut'a

Tez jürimde yer almayı kabul edip değerli görüşleriyle tezimi güçlendirdiği için Melek Zubaroğlu Yanardağ hocama

Tez sürecinde yoldaşlığını eksik etmedin, motivasyon kaynağı oldun ve güzel enerjin sayesinde bu tez bitti. Dilara Ulutaş'a

En sıkıştığım anlarda sihirli dokunuşlarla el verdin, Gözde İnce'ye

Kalpden teşekkürlerle...

ÖZET

Çağrı ERTÜRK, Bütünleşme Çabalarının Göç Alanında Çalışan Sosyal Hizmet Uzmanları Gözünden Değerlendirilmesi, Başkent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Sosyal Hizmet Yüksek Lisans Programı, 2020.

2011 yılından bu yana ülkemizde resmi olarak sayıları 5 milyonu aşan Ortadoğu kökenli insan yaşamaktadır. Bunların çoğu Suriyeli olmakla birlikte Türki Cumhuriyetlerden de insanlar bu süreç içerisinde Türkiye'ye çeşitli sebeplerle gelmişlerdir. Resmi sayılara göre Türkiye'nin nüfusunun 1/16 oranına denk gelen kitlenin önemli bir kısmı Türkiye'yi Avrupa'ya uzanan bir köprü niteliğinde değerlendirirse de araştırma bu insanların Avrupa'dan ziyade önemli bir kısmının Türkiye'de kalacağını işaret etmektedir. Kısa süre içerisinde 5 milyonu aşkın bir nüfusa ev sahipliği yapan Türkiye'nin iyi planlanmış, sürdürülebilir ve öngörülebilir bir bütünleşme planının olması zorunluluğu da sayının yüksek olmasından ziyade insan haklarının getirdiği bir mecburiyet gereği ele alınmalıdır.

Yapılan araştırma; sosyal hizmet uzmanlarının perspektifinden Türkiye'de yürütülen bütünleşme çalışmalarını ele almış, sosyal hizmet uzmanlarının bu süreç içerisindeki rollerini tartışmıştır. Bu bağlamda düzensiz göç ve savaş mağduru insanlarla çalışan 9 sosyal hizmet uzmanıyla yarı yapılandırılmış mülakat tekniğiyle derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Farklı illerden/bölgelerden olan bu görüşmecilerin hepsi sosyal hizmet uzmanıdır.

Araştırmanın bulgularından elde edilen sonuçlar değerlendirilirken oluşturulan başlıklar; insan hakları temelinde, sosyal hizmet disiplininin özünü oluşturan değerler ışığında oluşturulmuştur. Bu bağlamda bazı ana temalar ve alt temalar belirlenmiştir. Eğitim, ekonomik olanaklar/olanaksızlıklar, bütünleşme ekseninde hak temelli yaklaşım" olarak belirlenmiştir. Ana temaların yanında yer alan tartışma kısmında ise "pratik ve teori temelli kavram karşılaştırması; uyum ve bütünleşme konusu yer almaktadır.

Bulgulardan elde edilen verilerin ışığında öneriler dizisi oluşturulmuştur. Yasal prosedürlere eğitim alanına, dil bariyerinden istihdam ve planlama politikalarına, sağlık

ve adli sisteme yönelik önerilerden gelen insanların sürecin içerisine dahil edilmesi (karar mekanizmalarına katılmaları gibi) birçok temel konular ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bütünleşme, Göçmen Krizi, Göç, Türkiye Bütünleşme Politikası

ABSTRACT

Çağrı ERTÜRK, Evaluation of Integration Efforts through the Perspective of Social Workers Working with Migration, Başkent University, Institute of Social Sciences, Department of Social Services, Master's Degree in Social Services, 2020.

Ertürk, Ç. (2020). Evaluation of Integration Efforts through the Perspective of Social Workers Working with Migration, (Master Thesis). Başkent University, Ankara.

Since 2011, more than 5 million people of Middle Eastern origin have been living in our country officially. Although people in the Turkic Republics came to Turkey for various reasons in this process, most of them are Syrians. According to the official numbers their population ratio is 1/16 of Turkey's total population. Eventough, the majority of this population says that they are seeing Turkey as a bridge to reach Europe, the researches claim that most of them will stay in Turkey.

Turkey, home to a refugee population of over 5 million, requires a well-planned, sustainable and predictable integration plan which also should be considered as a necessity of human rights rather than high population.

This research tackles the issue of integration work carried out in Turkey, discusses the roles of social workers in this process, from the perspective of social workers. In this context, in-depth interviews were held with semi-structured interview technique with 9 social workers working with people who are victims of irregular migration or war.

The titles created while evaluating the results obtained from the findings of the research; was created on the basis of human rights in the light of the values that form the core of social work discipline. In this context, some main themes and sub-themes have been identified. Education, economic possibilities / impossibilities have been determined as a rights-based approach in the integration progress. Under the discussion topic, besides the main theme, practical and theory-based concept comparison and adaptation-integration issues are discussed.

In the light of the data obtained from the findings, a series of suggestions was created. Many basic issues have been addressed, such as; including people from legal procedures to the field of education, the language barrier, employment and planning policies, and suggestions for health and judicial system (such as participation in decision-making mechanisms). In the light of the data obtained from the findings, a series of suggestions was created. Many basic issues have been addressed, including people from legal procedures to the field of education, from the language barrier to employment and planning policies, and suggestions for health and judicial system (such as participation in decision-making mechanisms).

Keywords: Integration, Migrant Crises, Migration, Integration Policy of Turkey

İÇİNDEKİLER

İTHAF	I
TEŞEKKÜR	II
ÖZET	IV
ABSTRACT	VI
TABLolar LİSTESİ	XI
ŞEKİLLER LİSTESİ	XII
KISALTMALAR LİSTESİ	XIII
GİRİŞ	1
1. KURAMSAL ÇERÇEVE	4
1.1. Savaş	4
1.2. Göç Kavramı, Türleri, Nedenleri ve Sonuçları	7
1.2.1. Coğrafi Açıdan Göçler	10
1.2.2. Siyasi ve İktisadi Açıdan Göçler	11
1.2.3. Sosyolojik Açıdan Göçler	12
1.2.4. Ortadoğu'dan Türkiye'ye Yönelen Göç Hareketi	13
1.3. Göçmen Statüsü ile İlgili Kavramlar	17
1.3.1. Uyum ve Bütünleşme	21
1.4. Uluslararası Düzlemde Göç ve Göçmen Sorunu	24
1.5. Türkiye'nin Bütünleşme Politikası	26
1.5.1. Kayıt	28
1.5.2. Tercüme Hizmetleri	29
1.5.3. Adli Yardım Hizmetleri	29
1.5.4. Barınma ve Yerleştirme	29
1.5.5. Güvenlik	32
1.5.6. Eğitim	34

1.5.7. Sağlık	36
1.5.8. Psikososyal Destek	37
1.5.9. Çalışma Hakkı ve İstihdam.....	37
1.5.10. Sosyal Yardımlar	38
1.5.11. Kadın, Çocuk, Engelli ve Yaşlılara Yönelik Uygulamalar	39
Şekil 12. Türkiye Temel İhtiyaçlara Ulaşma Hedefleri, 2019.....	42
1.6. İsveç ve Portekiz Bütünleşme Politikaları.....	45
1.6.1. Portekiz Bütünleşme Politikaları	45
1.6.2. İsveç Bütünleşme Politikaları	46
1.7. Sosyal Hizmet Uygulamasının Bütünleştirme Sürecindeki Yeri	48
1.8. Problem Cümlesi	51
1.9. Araştırmanın Amacı	52
1.10. Araştırmanın Önemi	52
1.11. Araştırmanın Sayıltıları	52
1.12. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	53
2. YÖNTEM.....	54
2.1. Araştırmanın Yöntemi	54
2.1.1. Veri Toplama Aracı	55
2.1.2. Veri Toplama Süreci.....	55
2.1.3. Verilerin Güvenilirliği	56
2.1.4. Katılımcılar	56
2.1.5. Görüşmeci Tanıtıcı Bilgileri.....	57
3. BULGULAR VE YORUM	60
3.1. Eğitim	60
3.1.1. Dil Problemi	61
3.1.2. Kültür ve Sanat Çalışmaları; Bir arada ve Farklılıklarımızla	62
3.1.3. Okul Sosyal Hizmeti.....	64

3.2. Sosyoekonomik Olanak(sız)lıklar	65
3.2.1. İhmal ve İstismar	65
3.3 Bütünleşme Ekseninde; Hak Temelli Yaklaşım.....	68
3.3.1. Medya	69
3.3.2. Yasal İşleyiş ve Hukuk Bilinci	70
3.3.3. Ben Kimim; Arafta Kalan Kimlikler	72
3.3.4. Sosyal Hizmet Uzmanlarının Süreç İçerisindeki Yeri.....	74
3.4. Tartışma	76
3.4.1. Pratik ve Teori Temelli Kavram Karşılaştırması; Uyum ve Bütünleşme.....	76
4. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	80
4.1. Sonuç	80
4.2. Öneriler	82
KAYNAKÇA	84
EKLER	94
EK 1: Soru Formu.....	94
EK 2: Yarı Yapılandırılmış Mülakat Formu.....	95
EK 3: Örnek Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu	96
EK 4: Etik Kurul İzni.....	102
EK 5: Orjinallik Raporu	104
EK 6: Özgeçmiş.....	105

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1. Savaşın Çeşitleri	5
Tablo 2. Ortadoğu Ülkelerinde ve Türkiye'de Suriyeli Nüfusu	15
Tablo 3. Geçici Barınma Merkezleri	31
Tablo 4. Katılımcı Bilgileri.....	57
Tablo 5. Araştırmanın Veri Analizi Sonrasında oluşturulan Temalar ve Alt Temalar.....	60

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Türkiye'ye Gelen ve Türkiye'den Giden Göçün Cinsiyete Göre Dağılımı	11
Şekil 2. Arap Ayaklanması Teorik Çerçeve.....	14
Şekil 3. Kayıt Altındaki Suriyeli Göçmen Sayısı, 2018.....	16
Şekil 4. Göç Etmek Zorunda Kalan Nüfus, 2018.....	24
Şekil 5. En çok Mülteci Barındıran Ülkeler, 2019	26
Şekil 6. Türkiye'de Bölgesel Mülteci Analizi	27
Şekil 7. Sığınma Kamplarından Ayrılma Sebepleri,2018	30
Şekil 8. Dünya Göçmen Barınma Analizi, 2019	33
Şekil 9. Türkiye'deki Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilere Yönelik 2016-2018 Dönemini Kapsayan Birinci Aşama İhtiyaç Analizi	34
Şekil 10. Yıllara Göre Ülkemizde Eğitime Erişimi Sağlanan Suriyeli Öğrenci Sayısı, 2018- 2019.	35
Şekil 11. SUY Programı Yararlanıcı Sayıları, 2019.....	39
Şekil 12. Türkiye Temel İhtiyaçlara Ulaşma Hedefleri, 2019	42

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AFAD	Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
AfD	Alternative für Deutschland /Almanya için Alternatif Partisi
BASW	The British Association of Social Workers/ İngiliz Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği
BM	Birleşmiş Milletler
BMMYK/UNHCR	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
GAP	Güneydoğu Anadolu Derneği
GEM:	Geçici Eğitim Merkezi
GİGM	Göç idareleri Genel Merkezi
ILO	International Labour Organization/ Uluslararası Çalışma Örgütü
IOM	International Organization for Migration / Uluslararası Göç Örgütü
İGAM	İltica ve Göç Araştırma Merkezi
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
OECD	The Organisation for Economic Cooperation and Development
ORSAM	Ortadoğu araştırmaları merkezi
SGDD	Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği
SHU	Sosyal Hizmet Uzmanı
SHUDER	Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği
SILA	Türkiye’de Adalete Erişim için Adli Yardım Uygulamalarının Geliştirilmesine Destek Projesi
STÖ	Sivil Toplum Örgütleri
TESEV	Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
UNRWA	The United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees in the Near East / Birleşmiş Milletler Filistinli Mültecilere Yardım Kuruluşu
YUKK	Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

GİRİŞ

Göç, birçok farklı kaynaktan beslenen ve türlü sonuçları beraberinde getiren sosyal bir harekettir. İlkel dönemde genellikle doğal afet, salgın ve coğrafi şartlar gibi sebeplerden gerçekleşen göç sonraki dönemlerde önemli ölçüde savaş, ekonomik ve/veya sosyal sebepler dolayısıyla gerçekleşmiştir. Bu göç hareketleri çeşitli sosyal olayları arkasına katarak gerçekleşmiştir. Bazen zenginlik bazen ise çatışmaya sebep olan bu göçlerin türlü çeşitleri vardır fakat bizim üzerinde duracağımız konu daha çok Arap Baharı sürecinin sonucunda meydana gelen zorunlu göç üzerinde olacaktır.

Son yıllara baktığımızda, Arap Baharı sürecinde, göç kavramı Türkiye için ayrı bir anlam kazanmıştır. Savaştan önce halihazırda iç dinamiklerinde tarihsel boyutlu ötekiler barındıran Türk toplumu, savaştan kaçıp Türkiye'ye sığınan savaş mağdurlarıyla beraber yeni ve alışılmamış bir "ötekiye" daha sahip olmuştur. Savaş mağduru olup ülkesinden kaçmak zorunda kalan bu insanlar; sosyal statülerini, birikimlerini, unvanlarını, gelirlerini ve birçok sosyal destek mekanizmalarını bırakıp sığınmacı sıfatıyla yabancı oldukları bir kültür, dil, coğrafya ve sosyal sistemin tam ortalarında kendilerini bulmaktadırlar; üstelik sığındıkları toplum tarafından henüz kabul görmemiş dahası veya bütünleşme üzerine o toplumda henüz ciddi bir çalışma bile başlatılmamışken. Bu durum sığınan insanlar ve vatan topraklarını açan insanlar için karşılıklı olarak problemler getirmektedir.

ORSAM ve TESEV'in 2015 yılında hazırladıkları rapora göre; 2011 yılında AFAD'ın ilk açıklamasında "geçici koruma statüsü" verilen 8.538 Suriyeli kamplara kabul edilmiştir. O günden buyana Göç İdaresi'nin Mart 2018 yılında yayınladığı rapora göre sayıları 3.5 milyonu aşkın savaş mağduru sığınmacı ülkemize bulunmaktadır. (Akt: Orhan ve Sabiha, 2015)

IGAM'ın 2017'de sunduğu taslak raporda Türkiye'deki genel şartlar değerlendirilmiş; bu şartlar hukuki entegrasyon, sosyoekonomik entegrasyon ve sosyokültürel entegrasyon başlıkları altında incelenmiştir. Fakat "Hukuki Entegrasyon" başlığı altında dikkat çeken bütünleşme çalışmalarından "Aile Birleşimi" konusu bile yeteri kadar alt yapı hazırlanmadan yürütüldüğünden bu konu aracılar tarafından istismar edinilmeye başlanmış, gelir kapısı olarak değerlendirilmiştir. (Akt: Karaca, 2017)

İstismar konusu yalnızca aracı kurumlar tarafından meydana gelen bir olgu olmamakla birlikte akademik literatürde de kendini tanımların birbiri yerine kullanılması olarak gösterilmektedir. Bu bağlamda uyum ve bütünleşme çoğu zaman birlikte ele alınıp birlikte değerlendirilmektedir.

Ryabichenko ve Lebedeva (2016:109) da “Asimilasyon (assimilation) veya Bütünleşme (integration)” ana konulu makalelerinde sığınmacıların bütünleşme çalışmalarıyla kısmen kendilerini gerçekleştirebildiklerini fakat onların hayat standartlarını ve sosyokültürel durumlarının desteklemediğinin altını çizmişlerdir.

Kılıç’ın 2017 yılında yaptığı araştırmada ise geleneksel bütünleşme tanımından yola çıkılarak pozitif haklara odaklandığına vurgu yapıp Borevi’ye atıfta bulunarak göçmenlerin bütünleşme politikası çerçevesinde “negatif haklarının” da yani devletin dini ve kültürel kısıtlamalarda bulunmamasını “negatif tedbir” olarak değerlendirmiştir. Bütünleştirme kavramını detaylandırarak asimilasyon politikalarından ayıran Borevi çokkültürlülük (multiculturalism) kavramı üzerinden bütünleştirmeyi değerlendirmiştir.

Bu politikaların dünya örneklerinde olduğu gibi Türkiye’de de yürütücü rolünü üstlenmesi gereken sosyal hizmet uzmanlarının, alanda nicelik olarak az olması, özlük haklarının sağlanmaması ve meslek tanımlarının güvence altına alınmaması hizmetlerin yürütülmesinde aksaklıklara yol açmakta, düzensiz göç mağduru sistem içerisinde istismar edilmesine neden olmaktadır.

Bu çalışma , göç alanında sunulan hizmetlerde, sosyal hizmet uzmanlarının yaşadıkları güçlükler, mevcut sistem içerisinde zayıf ve güçlü yanlarının altı çizilerek uygulayıcılık işlevlerinin en üst faydayla yürütmeleri yönünde görüşlerini yansıtacaktır.

Her sığınmacının hikayesinin önem kazandığı bu durumdan dolayı mülakat tekniği kullanılarak efektif sonuçlara ulaşılabileceği düşünülmüştür.

Çalışma; zamanın verimli kullanılmasının yanı sıra ulaşılabilirlik ve çalışmanın devamlılığının sağlanması adına Ankara ili sınırları içerisinde yaşayan ve göç alanında çalışan sosyal hizmet uzmanları ile yürütülmesi planlansa da COVID-19 pandemisi

nedeniyle telefon aracılığıyla yapılan görüşmeler zaman ve ulaşılabilirlik sınırlamaları olmaksızın gerçekleştirilmiştir.

1. KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Savaş

Clausewitz, savaşı tanımlarken çok boyutlu yönleriyle ele alır. En temel anlamıyla savaş, karşıt güçlerin çatıştığı karşılıklı şiddet eylemi olarak tanımlanırken, savaş sırasında taraflar birbirini silahsızlandırmaya veya birbirlerinden daha fazla silahlanma eğilimine yani “aşırılığa” götürür. Diğer bir ifadeyle “silahlanma yarışı” durumuna dönüşür ve bu savaş tipolojisine Clausewitz “mutlak savaş” adını verir (akt. Karaosmanoğlu, 2011). Mutlak savaş tanımı içerisinde ve insanlık tarihinde bilinen ilk savaş olan Kadeş Savaşı Hititliler ve Mısırlılar arasında M.Ö. 1274 yılında ticaret yollarını ele geçirmek ve Ammuru ve Amka toprakları için yapılmıştır. Ortadoğu’da, bugünkü Suriye sınırları içinde, güvenlik ve ekonomik çıkarlar vesilesiyle başlatılan bu savaş, bugün de aynı kimliğini sürdürmektedir (Ataseven, 2019).

Fakat günümüzde süregelen savaşları farklı bir pencereden değerlendiren Creveld (1991), eskiden ulusal çıkar ve faydacı/rasyonel olarak değerlendirilen savaşların bugün ise yerini etnik ve dinsel sebeplere bıraktığını ifade etmiştir. Mutlak savaş tanımının aksine bugün savaşta rol alan aktörler devlet dışı örgütlerdir.

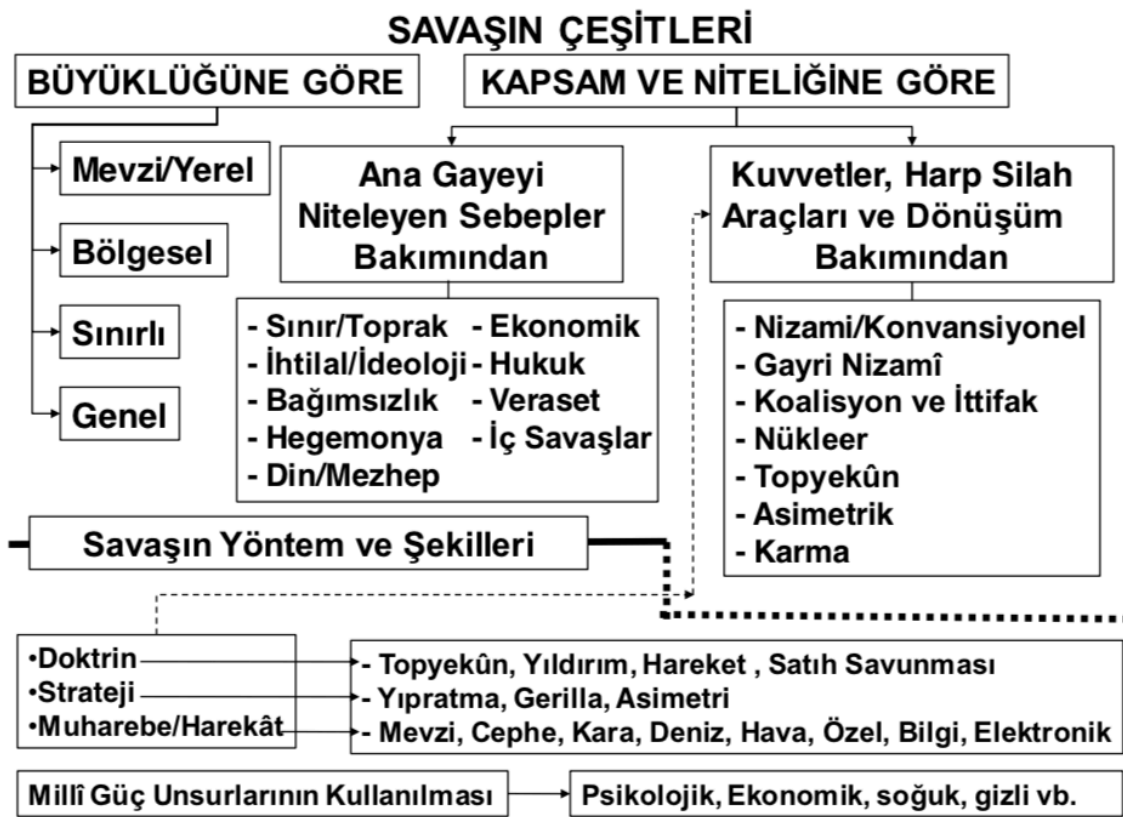
“Kaldor’un (2003), “yeni savaşlar” olarak adlandırdığı savaşlar, devletin ve devlet olmayan birimlerin “şebekeleri” (networks) arasında cereyan eden savaşlardır. Bu tür savaşlar, pek çok transnasyonal ilişkiyi bünyesinde barındıran, yasal ve/veya yasal olmayan karmaşık örgütlerce yürütülen silahlı mücadelelerdir. Diasporalar, şirketler, paralı askerler, gönüllüler, sivil toplum kuruluşları, dini ve etnik gruplar, uluslararası örgütler (barış operasyonları) gibi çeşitli küresel aktörler bu tür savaşların tarafları arasında yer alırlar. Genellikle “şebeke savaşları,” küresel değişime ayak uyduramayan, sorunlarını çözemeyen ve meşruiyeti yara almış ülkelerde görülmektedir” (akt. Karaosmanoğlu, 2011).

Günümüzde Arap Baharı etkisiyle Ortadoğu’da gerçekleşen savaş tam olarak Kaldor’un yeni savaşlar tanımının gerçekliğinin ispatı niteliğindedir. Bölgenin zengin petrol yataklarının bulunması da ekonomik ve stratejik açıdan “oyun kurucu” niteliğindeki büyük devletlerin hedefi haline gelmiştir. Şöyle ki; Ortadoğu coğrafyasında bulunan devletlerin demokrasi kültürünün olmaması, içinde bulunduğumuz çağın gerisinde bir yönetim anlayışı sürmesi, hem emperyal veya emperyalist ülkeler eliyle oluşturulmuş hem de bu yönetim tarzı

büyük devletlere müdahale için sebep olmuştur. Savaşın tanımı ve/veya incelenmesi hakkında literatürde çok farklı tanımların ve incelemelerin olmasının sebebi yine savaşların çok sebepli, yapısı gereği oldukça karmaşık olmasının yanı sıra çıkarlar, ideolojiler ve beklentiler de gösterilebilir.

Varlık (2013), savaşın tanımlarken büyüklüklerine ve kapsam ve niteliklerine göre iki ana grupta sınıflandırmıştır.

Tablo 1. Savaşın Çeşitleri

Kaynak: Varlık, A. (2013). Savaşı Tanımlamak: Terminolojik Bir Yaklaşım. *Avrasya Terim Dergisi*, 1(2), 114-129.

Kuşkusuz bir savaşı tanımlarken, sınıflandırırken o savaşı nasıl anlamlandırdığınız da önemlidir. Örneğin Suriye’deki iç savaşı değerlendirirken tabloya göre büyüklüğünü somut bir alan olduğu için kolaylıkla isimlendirebilirken kapsam ve niteliği ile ilgi aynı şekilde yorumlayamayabiliriz. Bağımsızlık, hegemonya (Rusya ve ABD), din/mezhep, ekonomik, iç savaş gibi yorumlar yapmak mümkün olabilir.

Mednicoff (2006) ise makalesinde savaşı ayrı bir pencereden ele alıp literatürde savaş olgusunu ahlakçı ve rasyonel bakış açılarıyla tartışmıştır. Ahlakçı perspektiften gelen düşünürler devletin ve diğer aktörlerin, insani yardım çağrısının acil olduğu durumlarda, uluslararası hukuk normlarını zorlayarak ve/veya göz ardı ederek devletlerin yardım veya müdahale etmesi tarafında toplandığını ve bunun yanı sıra bu müdahalelerin yasal statüsünün oluşması için çalışma yapılması gerektiğini de vurgularlar.

Diğer taraftan yazarın da görüş birliğinde olduğu reformistlerin küreselleşen dünyada devlet temelli yaklaşımla devlet dışı aktörlerin kötü uyumuna dikkat çekerek insani yardım ve müdahale temelinde istikrar ve meşruiyeti sağlayacak insani bir reform hareketinin önceliklendirilmesi gerekliliğinin altını çizmektedirler.

Reformist yaklaşımı savunanların amacı; güncel insan hakları bağlamında oluşturulan uluslararası yasaların devleti doğrudan özne yapacak veya haklı çıkaracak şekilde güncelleştirilmesi değil (mevcut uluslararası hukuktan daha açık bir şekilde değerlendirilmeye tabi olmayan müdahaleyi; devletlerin özne olma durumunu haklı çıkarmak ve teşvik etmek), uluslararası hukukun günümüzden daha yoğun, etkin ve yetkin bir şekilde insan hakları temelinde uluslararası STÖ'lerin özne olarak daha işlevsel bir rol el edebilecekleri alternatif müdahale yöntemi üzerinde buluşulması gerektiğini vurgulamaktadırlar.

Yukarıda önemi atfedilen uluslararası teşkilatların bir yansıması günümüzde; II. Dünya Savaşının sona ermesiyle devletlerarası sürdürülebilir dünya barışının, ekonomik ve kültürel iş birliği oluşturmak amacıyla oluşturulan Birleşmiş Milletler teşkilatlanması olarak vücut bulmaktadır.

Birleşmiş Milletler Antlaşması'nın (2006), 24. ve 41. Maddeleri BM'ye uluslararası barışı sağlamak amacıyla birincil derecede yetki ve müdahale hakkı vermektedir. 24. Madde'de hızlı ve güvenilir kararın alınabilmesi amacıyla yetkinin BM' nin ana ilkelerine bağlı bir alt kuruluşu olan "Güvenlik Konseyi" tarafından yürütüleceği 41. Madde'sine göre ise;

Güvenlik Konseyi, kararlarını yürütmek için silahlı kuvvet kullanımını içermeyen ne gibi önlemler alınması gerektiğini kararlaştırabilir ve Birleşmiş Milletler üyelerini bu önlemleri uygulamaya çağırabilir. Bu önlemler, ekonomik ilişkilerin ve demiryolu, deniz, hava, posta, telgraf, radyo ve diğer

iletişim ve ulaştırma araçlarının tümüyle ya da bir bölümüyle kesintiye uğratılmasını, diplomatik ilişkilerin kesilmesini içerebilir.

Aynı anlaşmanın 42. Maddesinde ise bu barışçıl ve silahsız müdahalelerin yetersiz kalması durumunda başka yöntemlerin izlenebileceği vurgusu vardır. BM anlaşmasının sözü edilen maddeleri açıkça “sürdürülebilir dünya barışı” için “Güvenlik Konseyi” organını yetkili kılmıştır.

Fakat bu örgüt Ruanda ve Kosova gibi acil müdahale gereken kıyımlar karşısında etkili olamamış, 1990 yılında Irak’ın Kuveyt’i işgali gibi emperyal güçlerin petrol gelirlerini etkileyecek durumlarda müdahalede bulunmuştur. Bu durum BM’nin de siyasi yapısı, güvenilirliği, işleyişi ve de meşruiyeti noktasında dünya kamuoyunca tartışılmaya başlanmıştır.

Ağır ve Aksu’ya (2017) göre; 2011’de başlayan ve 300 bini aşkın insanın iç savaşta hayatını kaybetmesine ve 5 milyonu aşkın insanın mülteci konumuna gelmesine neden olan Suriye iç savaşında da BM etkin bir şekilde görev üstlenememiştir. Bu duruma neden olarak BM’nin beş daimî üyesi arasındaki anlaşmazlıklar ve çıkar çatışmaları olarak gösterilmiştir. Yapılan insani yardımların yeterli olmadığına da vurgu yapan yazarlar siyasi bir çözüme ulaşmadan insani yardımlarla çözüme ulaşamayacağını vurgulamıştır.

Savaş başlığı altında atıfta bulunulan Kaldor’un “yeni savaşlar” teorisi paralelinde Varlık’ın (2013) savaş tanımını yorumladığımızda ortaya çıkan tablonun karmaşıklığı karşısında Mednicoff’un da önerdiği çözüm yolunun (çokuluslu teşkilatların etkinliği) pratikte yine devletlerarası çıkar ilişkileri arasında bir anlamda çözümsüzlüğün ilanı olduğunu Ağır ve Aksu (2017) nihayetinde vurgulamıştır. Arap Baharının süregeldiği Ortadoğu’da bu çözümsüzlük için yine Mednicoff’un altını çizdiği reformist yaklaşım ile birlikte çokuluslu teşkilatlarda öncelikle siyasi anlaşma sağlanmalı ve ilgili bütün devletler çıkarlarının bir kısmından vazgeçerek anlaşma sağlanması dışında bir yol gözükmemektedir.

1.2. Göç Kavramı, Türleri, Nedenleri ve Sonuçları

Göç; insanlık tarihinden günümüze kadar hayatımızı etkileyen çeşitli nedenlerle gerçekleşen ve etkin sonuçları beraberinde getiren sosyal bir harekettir. İnsanların karşılaştığı beklenmedik durumlar sonucu bazen kaçış yolu olan göç bazen de çözüm yolu,

nitelikli bir yaşama kavuşabilmek için hatta hayata devam edebilmek tek seçenek olarak değerlendirilmiştir. Göçlere sebep olarak gösterilen etmenler tarihin akışı içerisinde şekil değişirse de özünde aynı misyonu üstlenmiştir; umut.

Tarih boyunca göçler, toplum ve bireylerin farklı sebeplerle gerçekleştirdikleri veya gerçekleştirmek zorunda kaldıkları süreçlerdir ve bu süreçler her biri birbirinden farklı birçok sonucu da beraberinde getirmiştir. Tarihi süreç ele alındığında göçler genelde; kıtlık, iç savaşlar, dinsel ve toplumsal olaylar, soykırım, mübadele, siyasi baskı gibi nedenlere bağlı olarak gelişmiştir. Bu dönemlerde göç, kuşaklararası aktarılacak düzeyde derin acılara neden olmuştur. Bu duruma Türklerin, Rumlarla yaptığı mübadeleler, Ermeni tehciri vb. olaylar örnek verilebilir (İçduygu ve Sirkeci, 1999).

Göç olgusunu incelerken Türkiye'ye göç edecek kişinin istediği, amaçladığı şekilde göç edebilmesi için kademeli olarak bazı süreçleri deneyimlemiş olması ve başarmış olması gerekmektedir.

1. Göç kararını vermiş olması gerekir.
2. Göç kararı sonrası varış noktasını kendine en uygun biçimde vermesi gerekir.
3. Göç ederken kendi yeterliliğinin ve bu süreçte karşılaşacağı zorlukların bilincinde olarak karar vermesi gerekir (Tekeli, 2008).

Tekeli, bu süreçte zorunlu göç edecek olan kitleye göre bir tanım veya numaralandırma yapmamakla birlikte zorunlu göçün başlangıç ve hedefleri aşamasında da bütünleşme süreciyle ilgili ipuçları vermektedir. Şöyle ki; ülkemize sığınmış, savaş mağduru bireyler göç kararının vermeden, birinci aşamayı tamamlayamadan, göç etmişlerdir. Öyleyse ülkemizde savaş mağduru bireylerle sosyal bütünleşme çalışmasını ilk adımı olarak, kabul evlerinde, birinci, ikinci ve üçüncü aşamalarını gerçekleştirerek kendilerine özgü ve biricik bir süreç planlaması yapmak; savaş mağduru bireylerin bütünleşme sürecini, gelecek planlamasını yaparken mekân ve işlevsellik üzerine temellendirmek; oluşturduğu bu süreç bağlamında yapacağı çalışmaları şekillendirmek sağlıklı bir bütünleşme çalışmasının başlangıcı için meslek elemanlarına yardımcı olacaktır.

Castles ve Miller (2008) ekonomik, politik ve terör; kaos ve/veya savaş gibi çatışmaların göç dalgası üzerinde yeni bir akım yaratabileceğini vurgulamıştır. Bu bağlamda, göçün genel çerçevesini dört ana başlık halinde toplayabiliriz.

1. Göçün küreselleşmesi: her geçen gün göç veren ve göç alan ülkelerin arasında orantısız bir yükselme mevcuttur. Bu durum göç alan ülkelerde kendilerine has çeşitli sosyal, sınıfsal, ekonomik ve politik sorunlara sebep olmaktadır.
2. Göçün ivme kazanması: Her geçen gün uluslararası göç akımı hız kazanmaktadır.
3. Göçün çeşitlenmesi: yerinden edilmiş insanlar, iş gücü göçü, beyin göçü gibi terimler gün geçtikçe çoğalmaktadır.
4. Göçün kadınlaşması: Göç eden kadın nüfusunun gün geçtikçe artması.

Göçün küreselleşmesi, ivme kazanması, çeşitlenmesi ve kadınlaşması konu başlıklarını ele aldığımızda Türkiye'nin bugün karşı karşıya kaldığı göç dalgasının niteliklerini yansıttığını görüyoruz (akt. Ertan ve Ertan, 2017).

Tekeli'nin üç maddesi göç edecek kişinin kendi iç deneyimlerini ve kendi içinde gerçekleştirmesi gereken süreçleri tasvir ederken Castles ve Miller'ın öne sürdüğü 4 madde makro boyutlarıyla sürecin çerçevesini çizmiştir. Bu bağlamda iki tanım birbirini tamamlamıştır.

Özer'in (2004:11) tanımına göre göçler genel olarak; iç göç (internal migration) ve dış göç (external migration) olarak iki şekilde ele alınır. İç göçler, ülke sınırları içerisinde sürekli veya belli bir süreliğine yapılan; dış göçler ise, bir ülkeden başka bir ülkeye uzun/kısa süreli, çalışma, eğitim sağlık amaçlı veya kalıcı olarak yapılan göçlerdir. Yapılan bu tanımdan da anlaşılacağı gibi sınırlar, itici-çekici etmenler ve devamlılık göç sınıflandırması yaparken çerçeveyi oluşturan koşullardır. İçduydu ve Ünalın'ın da (1998:38) belirttiği gibi zaman ve mekan, neden ve sonuç unsurlarıyla stabil bir durum olmaktan çok dinamik bir durumdur ve birden çok sebeple ilintilidir. Fitcher (1990:142) ise göç türlerini sınıflandırırken bireyin iradesini temel almıştır. Ona göre göçler gönüllü ve zorunlu olarak ikiye ayrılır. Gönüllü göç; kişinin kendi iradesiyle eğitim, sağlık, çalışma gibi nedenlerden dolayı yer değiştirmeleridir. Zorunlu göç ise; kişinin elinde olmayan sebeplerle bulunduğu yerden ayrılması durumunda yapılacak tanımdır. Örneğin olarak savaş, terör, salgın hastalık gibi sebepler verilebilir.

Somersan (2004:150-155) ise göçleri genel olarak “Klasik Göç Modeli, Sömürge Modeli, Misafir İşçi Modeli ve Gayri Meşru Model” olarak dört kısım altında incelemiştir. İlk olarak ABD, Kanada, Avustralya gibi ülkeler aldıkları göçlerle beraber devletleşme sürecini oluşturmuş, başka ülke vatandaşlarını kendi ülkelerine bu amaçla çağırmış ülkelerdir. Sömürge Modeli ise Fransa, İngiltere gibi ülkelerin örnek gösterileceği modeldir. Sömürge ülkelerinden sömüren ülkeye yapılan veya yaptırılan göç çeşididir. Bir diğer göç çeşidi olan misafir işçi modelidir; ülkelerin geçici bir süre iş gücü ithalatına dayanan modeldir. Almanya, Belçika, İsviçre, Hollanda gibi ülkeler bu türe örnek gösterilebilir. Son olarak ele alınan model ise; gayri meşru modeldir. Bu model yasa dışı göç ve göçmen dalgasını betimler ve genellikle Avrupa kıtasına doğru yapılır. Ortadoğu’da süregelen iç savaşlar veya Filistin, İsrail gibi uluslararası sorunlar bu sonucu oluşan göç dalgaları bu modele örnek gösterilebilir (akt. Akıncı, Nergiz ve Gedik, 2015).

Fitcher (1990) ve Somersanın (2004) sınıflandırmalarına göre Türkiye’ye 2011 yılından bu yana 3.5 milyonu aşkın savaş mağduru insanın giriş yapması gayri meşru model ile zorunlu göç tanımına uygundur (akt. Akıncı, Nergiz ve Gedik, 2015). Geçmiş zamanlardan günümüze gelen toplumların büyük kısmını ilgilendiren göç olgusunun iyi anlaşılabilmesi için göç üzerine araştırmaların titizlikle yapılması gerekmektedir. Göç türlerini sınıflandırabilmek için göçün sebep olduğu etmenlere odaklanmak gerekmektedir. Bu nedenle göç türleri; coğrafi açıdan göçler, siyasi ve iktisadi açıdan göçler, sosyolojik açıdan göçler sınıflandırılabilir.

1.2.1. Coğrafi Açıdan Göçler

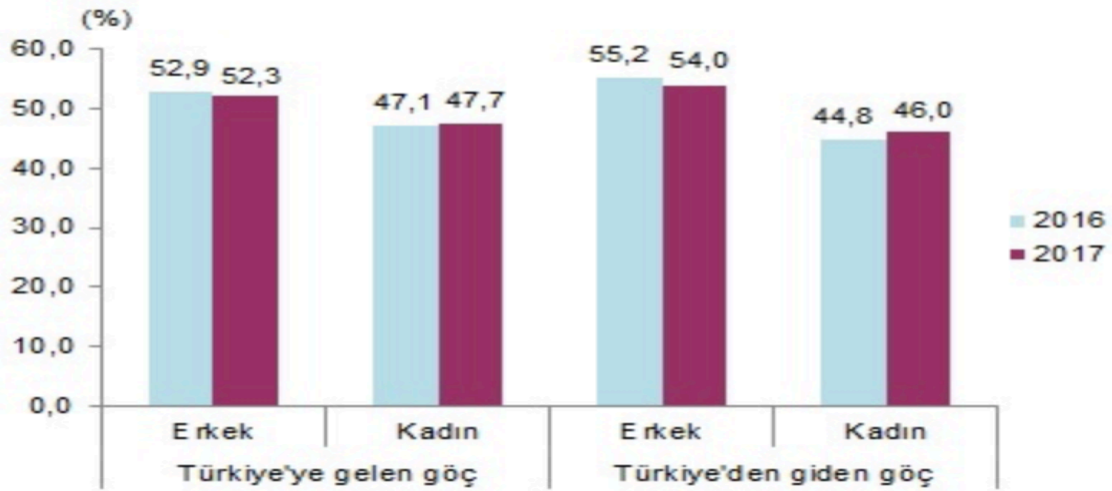
Genellikle coğrafi nedenlerden ve doğal afetlerden dolayı gerçekleşen bu göç türü, tarımsal faaliyetlerden oluşan mevsimlik iç göçü de içinde barındırmaktadır. Deprem, heyelan, kuraklık ve çölleşme, taşkın, çığ, volkanik olaylar gibi doğal afetler; sosyal ve ekonomik sorunlara sebep olduğu gibi insanların yaşadıkları yerlerden göç etmelerine de neden olmaktadır (Aile ve Tüketici Hizmetleri, Nüfus Hareketleri ve Çevre, 2011).

AFAD (2019)’ın yapmış olduğu afet tanımına göre, savaş, sosyal bir afettir. Sosyal afet olarak değerlendirilen savaş, MEB kaynaklı tanımda coğrafi açıdan gerçekleşen göçler tanımında yer almamakla beraber savaşların günümüzde jeopolitik konumdan beslendiği bilinmektedir.

1.2.2. Siyasi ve İktisadi Açıdan Göçler

Siyasi ve iktisadi açıdan yaşanan göçler, bütün yer kürede sıklıkla yaşanan bir göç tipidir. Değişim temelli göçler veya beyin göçleri bu göç tipinde yer almaktadır. TÜİK'in (2018) Türkiye' den yurtdışına göç oranlarını açıkladığı en son veriye göre; 2016 yılından 2017 yılına %42,5 artarak 253 bin 640 olmuştur. Bu oranlar yaş grubuna göre incelendiğinde ise en yüksek oran %12,3 ile 25-29 yaş aralığındadır. 20-24 yaş aralığında %14,4 ve ardından %12,3 ile 30-34 yaş grubu yapılan göç araştırmasının tepesinde yer almaktadır.

Türkiye'ye gelen ve Türkiye'den giden göçün cinsiyete göre dağılımı, 2016, 2017

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu. (2018). Uluslararası Göç İstatistikleri. 03 Kasım 2019. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=30607>

Şekil 1. Türkiye'ye Gelen ve Türkiye'den Giden Göçün Cinsiyete Göre Dağılımı

Değişim temelli göçlerle ilgili olarak yapılan devletlerarası anlaşmalar zorunlu göçlere neden olmaktadır. “Örneğin Kurtuluş Savaşı sonrası Yunanistan ile yapılan anlaşmalarla Türkiye’de yaşayan Rumlar ile Yunanistan’daki Türkler arasında yer değiştirme göçleri yaşanmıştır.” İktisadi etkenlerin belirleyici olduğu göçlerde; istihdam edilme, ekonomik açıdan iyileşmemesinde etkin olma, gelecek ile ilgili kaygılar göç eden topluluğun farklı yerleşim birimlerine yönelmesine neden olmaktadır. Olumsuz gidişata sahip ekonomik şartlar ve nüfus artışı sonucu toprak payının azalması gibi nedenler genç nüfusta hızlı bir göç akımı meydana getirmiştir (İçduygu ve diğer., 2014).

1.2.3. Sosyolojik Açıdan Göçler

Toplumlar arasındaki kültürel farklılıklar, aynı toplumlara özgü özelliklerin oluşmasının temelini oluşturmaktadır. Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğu Bölgelerindeki kültürel dokunun sahip olduğu geleneksel kodlar önemli bir yere sahiptir. Örf, adet ve geleneklere olan bağlılık; göç eden kişilerin yeni yerleşim birimleriyle bütünleşmeleri sürecini daha uzun hale getirmektedir. Sosyal ortamda meydana gelen çatışmalar sonucunda Batı Anadolu'ya doğru yapılan göç artış göstermektedir. Özellikle toprakların işletilmesi, kan davaları, aşiretlik yapı, sosyal huzursuzluk gibi olguların göçe zemin hazırladığı görülmektedir (Şen, 2010).

Sosyolojik açıdan göçler bazı sosyal problemleri de beraberinde getirdiği için Türk Siyaset tarihinde bu göçleri engellemek "doğudan, batıya göç" hareketini en aza indirmek ve kentlerin kendi dinamiklerini yaşatabilmesi adına köy-kent, GAP gibi projeler geliştirildiyse de beklenen neticeleri vermemiştir.

Tekeli (1998:4) "Sosyal sistemde göç gereksinmesi hangi nedenlerle ortaya çıkmaktadır? Nedenlerin farklılaşmasına göre ortaya çıkan göç çeşitleri nelerdir?" sorularını sorduğu makalesinde cevabı başlıklar halinde vermiştir. Bunlardan birincisini toplumsal evrim kuramıyla açıklayan Tekeli, insanların sanayileşmeyle birlikte toprak ve aidiyet mekanizmalarının bulunduğu köylü (üretici) sınıfı ile bağlarının kopması sonucu açığa çıkan emeğin, kent yaşamında kendine karşılık bulduğunu ifade etmiştir. Bu durum göç edenin karar verme mekanizmaları dışında sistemin evrilmesiyle ilgilidir. İkinci açıklamasını ise toplumsal eşitsizlik bağlamında ele almaktadır. Bölgesel gelişmişlik düzeyleri arasındaki farklar, kaynaklara erişebilme imkanları, eğitim ve sağlık sisteminin gelişmişlik düzeyi gibi etmenler insanların göç kararını etkileyen en önemli etmenler arasında yer almaktadır. GAP projesinde de denendiği üzere eğer devlet bölgeler arası sosyoekonomik farklılıkları en aza indirmeyi düşünüp kentlere göçü engellemek istiyorsa bu bağlamda makro projeler oluşturmak, başarılı bir şekilde yürütmek zorundadır. Üçüncü faktör olarak ise birinci ve ikinci göç açıklamalarından bağımsız bir şekilde toplumun heterojen insan yapılarından oluştuğu vurgusu yapılmaktadır. Yani belirli bir yön dorultusunda oluşan göç dalgası, hakim yönün tersine göçü doğuracaktır. Bu durum insanların beklentileri, beklentilerine karşılık bulması ve uyum sağlaması durumuyla bağlantılıdır.

Dücan (2016) ise yapmış olduğu araştırmada Tekeli'nin değinmiş olduğu faktörelere ek olarak okullaşma ile doğru orantılı olarak doğudan batıya göçün arttığını tespit ederken istihdam oranlarının artışının ise azaldığını göstermiştir. Bunun yanı sıra doğuya özgü kronikleşmiş sorunlara vurgu yapmış; işsizlik ve terörizm kaynaklı bölgenin sosyoekonomik pozisyonunu olumsuz etkileyecek faktörleri de peşi sıra vurgulamıştır.

Dücan (2016) ile Tekeli'nin (1998) birbirini tamamlar nitelikteki ilham verici çalışmaları; sanayileşme, sınıf bilincinin kaybolması, ekonomik örüntülerin yeniden şekillenmesi, fırsat eşitliği, eğitim/bilinç düzeyi, bölgesel sosyoekonomik eşitsizlikler, terörizm gibi etmenleri baz alarak göçe sebep olan/ olabilecek faktörleri tanımlamışlardır. Göç başlığı altında özellikle zorunlu göçün iyi analiz edilmesi bütünleşme politikalarını planlama, oluşturma, yürütme, sonlandırma ve izleme aşamalarında kılavuz niteliğinde olacaktır.

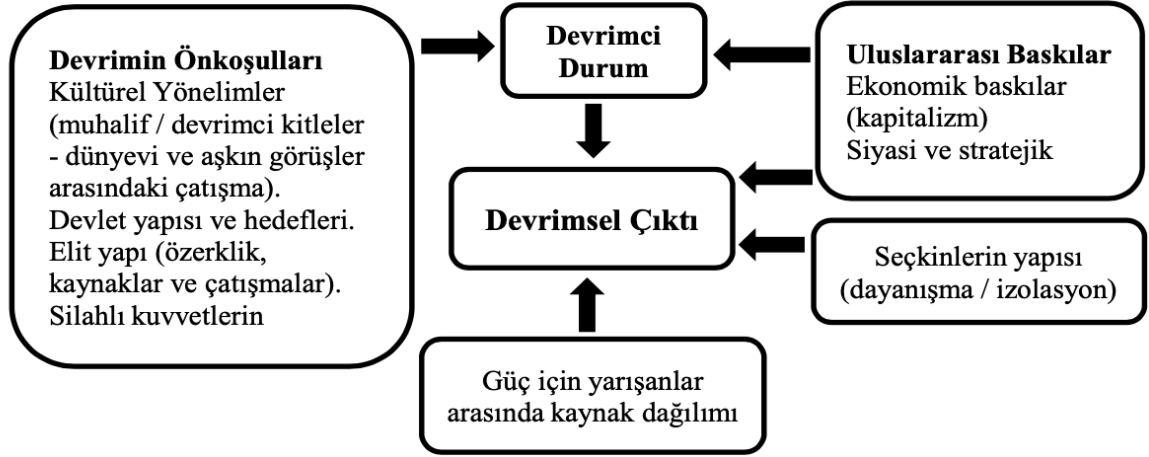
Göçün sosyoekonomik boyutunun yanı sıra göçün ev sahibi ülkelerle o ülkeye gelen insanlar arasında etnik köken de bir çatışma unsurudur. Örneğin; Alman vatandaşı olsa dahi Alman soyundan gelmeyen insanlara “yabancı” sıfatı verilir (Schafer ve Coşar, 2013).

Türkiye’de Suriyeli algısının Almanya’daki “yabancı” olgusuyla paralellik göstermektedir. Bu konuyu “uluslararası düzlemde göç ve göçmen sorunu” başlığı altın ilerleyen bölümlerde inceleyeceğiz.

1.2.4. Ortadoğu’dan Türkiye’ye Yönelen Göç Hareketi

Sağsen (2011)’e göre, Ortadoğu’da yaşanan işsizlik, geri kalmışlık, diktatörlükler, eşitsizlikler 2010 yılında bir halk ayaklanmasına neden olmuştur. Sağsen (2011) Tunus’da 2010 yılında başlayan isyanın (Arap Baharı) kısa sürede büyüdüğünü; bazı ülkelerde iç isyan hareketi düzeyinde kalırken bazı ülkelerde ise yaşanacak siyasi belirsizliğin belirleyicisi olduğunu belirtmiştir. Görünür hedefin diktatörler olmasının yanı sıra isyanın ilerlemesindeki itici gücün ekonomik nedenler olduğunu ileri sürmüştür.

Arap Ayaklanması: Teorik Çerçeve

Kaynak: Mustafa, D.S., 2011. Arab Spring Uprisings: Revolutionary Patterns and Theoretical Explanations Arap. Akademik İncelemeler Dergisi, 6(2), s.47'deki tablonun yeniden düzenlenmiş hali.

Şekil 2. Arap Ayaklanması Teorik Çerçeve

Arap baharı Tunus ve Mısır'da kısa sürede net sonuçlar ortaya çıkarmış olmakla beraber Suriye, Irak gibi ülkelerde siyasi boşluk, belirsizlik ve hatta iç savaşa neden olmuş, bu belirsizlik günümüze değin devam etmiştir. Fakat bu durumun nedenlerini Sağsen'in (2011) aksine Mustafa (2010) oluşturmuş olduğu tabloda 'ekonomik nedenleri' itici güç olarak görmemekte bu unsurları uluslararası kapitalist toplumların baskı aracı olarak değerlendirmektedir.

Birleşmiş Milletlerin verilerine göre Suriye'den Türkiye'ye 2018 yılının sonunda 5 buçuk milyona yakın resmi giriş oluş bunlardan 4 milyona yakını insani yardım kaynaklarına ulaşabilmiştir. Yine aynı tabloya göre 2019 yılı için öngörülen Suriyeli sayısı geçen yıl ile aynı noktada bulunmaktadır. Fakat bir sonraki tabloda yer alan Türkiye kaynaklı rakamlar bu sayının 2018 yılı için 3 buçuk milyon civarı olduğunu göstermektedir.

Tablo 2. Ortadoğu Ülkelerinde ve Türkiye'de Suriyeli Nüfusu

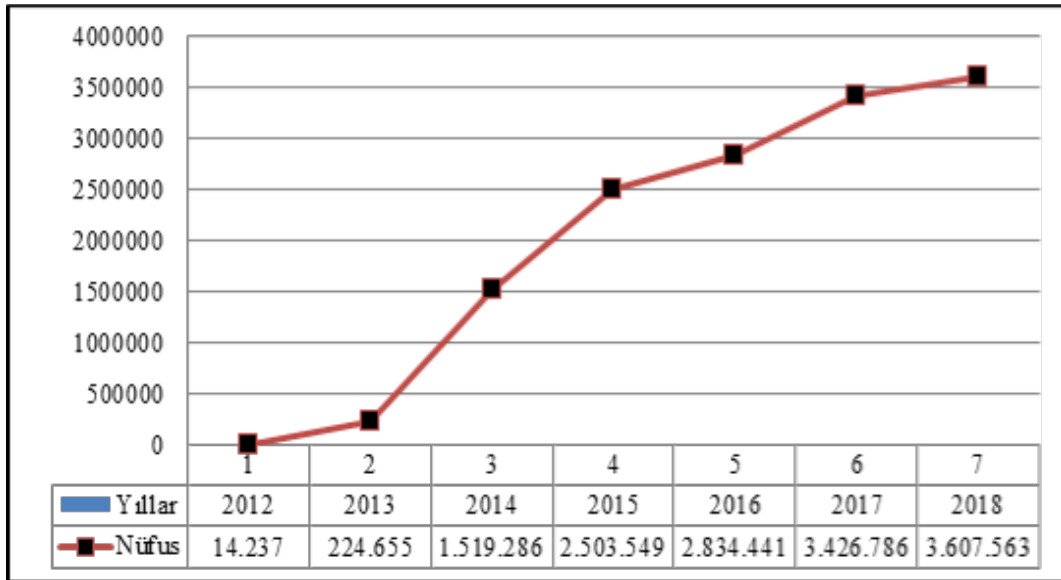
Country	Registered Syrian refugees (01/12/2017) ¹	Total estimated number of Syrians ²	Projected registered Syrian refugees by Dec 2018 ³	Members of impacted communities (direct beneficiaries) in 2018 ⁴	Projected registered Syrian refugees by Dec 2019	Members of impacted communities (direct beneficiaries) in 2019
Egypt	126,027	500,000	131,000	368,300	126,000	368,300
Iraq	246,592	246,592	245,000	158,110	240,000	158,110
Jordan	655,056	1,380,000	602,000	520,000	560,000	520,000
Lebanon⁵	1,001,051	1,500,000	1,000,000	1,005,000	1,000,000	TBC
Turkey	3,320,814	3,320,814	3,303,113	1,800,000	3,303,113	1,800,000
Total	5,379,644	6,947,406	5,311,217	3,851,410	5,259,217	

Kaynak: United Nations High Commissioner for Refugees. (2018). 3RP Regional Refugee & Resilience Plan 2018-2019. 3(1). 20 Aralık 2019. <https://data2.unhcr.org/en/documents/download/62229>

Türkiye, jeopolitik konumu bakımından Avrupa ve Asya kıtaları arasında köprü işlevi görmektedir. Ortadoğu ile olan sınırının büyüklüğü; orada çıkarılan enerji kaynaklarının niteliği ve ulaşımı Türkiye'nin bölgesinde önemini yücelten bir unsur olarak değerlendirilebilir. Jeopolitik öneminin yanı sıra Türkiye siyasi yapısı gereği (laik bir anayasa, kadın hakları, demokratik parlamenter rejim) yakın geçmişe değin Ortadoğu'da bir çekim merkezi olarak da değerlendirilmiştir. Ne var ki Türkiye'nin daha sonra detaylı değineceğimiz yasal mevzuatı Ortadoğu'da yer alan herhangi bir ülkeden, Türkiye'ye göçün önüne engel niteliği taşımaktaydı fakat Ortadoğu ülkelerinden meydana gelen iç karışıklık ve Türkiye'ye yönelik yoğun göç hareketi yasal mevzuatı yenileme ihtiyacını da beraberinde getirmiştir. Koçancı ve Namal (2017) bu yasal düzenlemeyi şöyle açıklamıştır;

“04.04.2013 tarihinde kabul edilen 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununda mülteci, şartlı mülteci, ikincil koruma statüleri yanı sıra özellikle Doğu ve Güneyden gelen kişiler kapsamı için “geçici koruma” statüsünü tanımlamıştır. Buna göre ilgili kanunun 91. Maddesinde “Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir. Bu kişilerin Türkiye'ye kabulü, Türkiye'de kalışı, hak ve yükümlülükleri, Türkiye'den çıkışlarında yapılacak işlemler, kitlesel hareketlere karşı alınacak tedbirlerle ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar arasındaki iş birliği ve koordinasyon, merkez ve taşrada görev alacak kurum ve kuruluşların görev ve yetkilerinin belirlenmesi, Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir” denmektedir”

Oluşturulan bu geçici koruma kanunu Erdem (2017) tarafından atılması gereken bir adım olarak değerlendirilse de sorunumuzun ciddi olduğunu altını çizmiştir. Oluşturulan “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu” yalnızca düzensiz göç mağduru insanların üçüncü ülkeye yerleştirilene kadar Türkiye’de kalmasına izin vermektedir. Türkiye’de bulunan ve sayıları resmi rakamlara göre milyonları aşan savaş mağdurları ülkelerine veya üçüncü bir ülkeye yerleştirilebilecek mi, yerleştirilemeyecek ve geri dönmeleri sağlanamayacaksa Türkiye’nin politikası nasıl şekillenecek? Ülkelerine dönmek istemeyen ve vatandaşlık isteyen savaş mağduru olan insanlar Türk vatandaşlığına kabul edilecek mi? gibi soruların son derece kritik olduğunu aşağıda paylaşılan grafik göstermektedir. Yıllar geçtikçe artan Suriyeli nüfus çoğalma eğilimindedir. Bu artış şüphesiz ülkeye yeni girişlerle oluşacaktır ve doğumlarla meydana gelecektir. Vatandaşlık sorunsalı bu noktada tekrar düşünüldüğünde vatandaşlık veya statü verilecek savaş mağdurlarının nitelikleri ve demografik özellikleri önem kazanacaktır. Türkiye’de doğan çocuklar ile birlikte insan hakları temel alınarak yürütülecek bir bütünleşme programının hem sosyal kabul hem de bütünleşme sürecini daha başarılı sonuçlar elde etmek daha olasıdır. Bahsedilen bütünleşme süreci, asimilasyon veya aynı potada eritme gibi insanlık dışı uygulamalarla karıştırılmaması için insan hakları temelinde sözcüğünün altına çizilmesinde fayda olacağı düşünülmektedir.

Kaynak: BOSTAN, H. (2018). Geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin uyum, vatandaşlık ve iskân sorunu. Göç Araştırmaları Dergisi, 4(2), 39-88.

Şekil 3. Kayıt Altındaki Suriyeli Göçmen Sayısı, 2018

2012 yılında kayıt altına alınan Suriyeli Göçmen sayısı ile Kasım 2018 yılında kayıt altına alınan Suriyeli Göçmen sayısının büyüklüğünün Türkiye toplam nüfusunun %4 'üne ulaşmıştır. Bu göçmenler AFAD'ın yayımladığı en son rapora göre (Ekim,2018) yalnızca 178.965 bini AFAD eliyle 10 ilde kurulan 20 Geçici Barınma Merkezinde bulunmaktadır.

1.3. Göçmen Statüsü ile İlgili Kavramlar

Suriye veya Avrupa dışından başka bir ülkeden zorunlu olarak ayrılan insanlar için kavram karmaşası bulunmaktadır. Mülteci, göçmen, sığınmacı, vatansız gibi sıfatlar kullanılmaktadır üstelik gerek resmi organlar tarafından gerekse basın-yayın yoluyla bu tabirlerin yanlış kullanıldığı görülmektedir. Ülkemizde mültecilerin hukuki durumu 1951 yılında bazı kısıtlamalar getirerek imzaladığımız Cenevre Sözleşmesiyle çizilmiştir. Buna göre, yalnızca Avrupa'dan gelen sığınmacılar Mülteci olarak adlandırılmaktadır ve bazı kısıtlamalara göre oluşturulmuştur.

Bunlar;

- a) Barışa karşı suç, savaş suçu veya insanlığa karşı suç gibi suçlar için hükümler koyan uluslararası belgelerde tanımlanan bir suç işlendiğine;
- b) Mülteci sıfatıyla kabul edildiği ülkeye sığınmadan önce, sığındığı ülkenin dışında ağır bir siyasi olmayan suç işlediğine;
- c) Birleşmiş Milletler'in amaç ve ilkelerine aykırı fiillerden suçlu olduğuna; dair hakkında ciddi kanaat mevcut olan bir kişi hakkında uygulanmayacaktır.”

Bu anlaşmanın getirdiği kısıtlamalar ve şartlar göz önüne alındığında gerçekçi olmak gerekirse Avrupa'dan Türkiye'ye mülteci olarak başvurulması özel sebepler hariç tutulduğunda çok zor gözükmektedir. Fakat bu sözleşmenin Avrupa'dan gelen mültecilerden çok Avrupa'dan gelmeyen mültecileri düzenleyen kısımları bu anlaşmayı önemli kılmıştır.

“B) İş bu Sözleşmenin tahmil ettiği vecibeler bakımından Cumhuriyet Hükümeti, 1 nci madde nin (B) fıkrasındaki «1 Ocak 1951 den evvel cereyan eden hâdiseler» ibaresini, “1 Ocak 1951 den önce Avrupa'da cereyan eden hâdiseler” şeklinde anlamaktadır.”

1967 yılında toplanan New York Konferansı Cenevre Sözleşmesinin “zaman ve mekan” şartını kaldırmakla beraber bazı ülkelere bu kısıtlamaları kaldırmama hakkı

tanınmıştır. Türkiye zaman kavramını kaldırıp coğrafi sınır kısıtlamasını sürdüren dört ülkeden birisi olmuştur.

Günümüzde çokça tartışılan ve İnsan Hakları Örgütleri tarafından oldukça eleştirilen Cenevre Sözleşmesinin getirdiği bu kısıtlama 2011 Suriye krizi sonrası Türkiye'nin yaşanan bu krize müdahalesine kanunların izin vermemesi durumunu 2013 yılında çıkarılan Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nu çıkartılarak aşılmıştır.

Mülteci: Türk Kızılay'ının 2017 de yayımladığı rapor ise temel olarak mülteci kavramını açıklamaktadır; vatandaşı olduğu ülke dışında bulunan ve yaşadığı ülkede ırk, din, dil, sosyal sınıf, etnik köken, siyasi düşünce gibi nedenlerden dolayı baskı yapılacağını veya zulme uğrayacağı düşüncesiyle dönmek istemeyen veya dönemeyen kişilere mülteci denir.

2011 krizi sonrası mülteci tanımı YUKK'un 61.maddesinde şu şekilde kaleme alınmıştır:

“Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında mülteci statüsü verilir”.

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununda yer alan ve coğrafi kısıtlamanın bir tezahürü olan “Avrupa ülkeleri” ifadesinin, aynı kanunun 3(1)(b) hükmü uyarınca; “Avrupa Konseyi üyesi olan ülkeler ile Cumhurbaşkanlığınca belirlenecek diğer ülkeleri” olarak belirlenip diğer ülkelerden kabul edilecek mültecilerin isimleri Cumhurbaşkanlığına bırakılmak suretiyle Suriye veya ortadoğunun herhangi bir ülkesinden mülteci kabulünün yolu açılmıştır.

Şartlı Mülteci: YUKK yeni bir kavram olan “şartlı mülteci” durumunu 62. Maddesinde şöyle açıklar:

Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında şartlı mülteci statüsü verilir. Üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar, şartlı mültecinin Türkiye’de kalmasına izin verilir.

Görüldüğü gibi oluşturulan şartlı mültecilik kavramı kalıcı bir çözüm veya hak sağlamak amacıyla değil Avrupa dışından; savaş mağduru veya kanunda belirtilen şartlara sahip bireyin yalnızca yaşamını sürdürebilmesi için belirli bir süre Türkiye’de kalmasına izin verilmesi için düzenlenmiştir.

Geçici Koruma (temporary protection): YUKK madde 91 de “Geçici Koruma ve Uluslararası Korumaya İlişkin Diğer Hükümler” başlığı altında geçici korumadan faydalanabilecek kişileri; ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılar olarak tanımlamıştır. Uluslararası sığınma talebinin bireysel olarak değerlendirilemeyeceği durumlarda bu geçici koruma seçeneğinin değerlendirileceği de belirtilmiştir. Fakat hizmetlerin içeriği, koordinasyonu vb. gibi hususlarda cumhurbaşkanlığınca çıkarılacak yönetmelik işaret edilmiştir.

Öztürk (2017) bu terimin hiçbir uluslararası sözleşmede karşılık bulmadığını yine de Avrupa Birliği mensubu birçok ülkenin de bu yönde çalışmalar yaptığının altını çizmiştir. Geçici koruma statüsü, mültecilik kavramının tekil değerlendirme sürecinin aksine kitlesel girişlerin (mass influx) ivedi olarak kabul edilme zorunluluğun sonucu olarak birçok ülke tarafından değerlendirilmiştir.

Işıl Özkan (2017) “İltica ve Sığınma Hukuku” kitabında Uluslararası sözleşmelerde geçici koruma ile ilgili herhangi bir anlaşma olmasa da Avrupa Parlamentosu kitlesel girişlerin yani geçici koruma sağlanması şartı olarak AB topluluk kurumlarının kitlesel bir şekilde başka bir ülkeye giriş yapma mecburiyetinin tespitini öne sürmüştür (Yönerge 5/1). Fakat bu yönerge sadece maddi bir felaket sonucu kitlesel sığınma taleplerine cevap vermesi öngörülebilir vakaya müdahale şansı tanımaması yönünden eleştirilmektedir (akt. Elçin, 2016).

Koçancı ve Namal (2017), Avrupa Birliği'nin "Avrupa Birliği Geçici Koruma Direktifi" adı altında bir metin oluşturmakla beraber etkisi ve işlevselliği bakımından olumlu değerlendirilebilecek bir kaynak olmadığını belirtmiştir. Örneğin Lordoğlu (2015), Uluslararası Af Örgütü'nün (2014) yayımladığı bir rapora istinaden; eğitim hakkı, sıkı bürokratik koşullar, dil yetersizliği ve maddi imkansızlıklarla boğuşan sığınmacıların bir de kronik hastalıklardan mustarip kimselerin devlet hastanelerinden faydalanamaması, çalışma haklarından mahrum olduklarından dolayı ise piyasa tarafından ucuz işgücü olarak faydalanılması geçici koruma üzerine yapılmış anlamlı eleştirilendendir.

Bu durumda geçici koruma yönergeleri; sadece maddi olarak zarar gören kitlelerin korunması, yaşam hakkının garanti altına alınması anlamına gelmektedir. Fakat temel insan haklarının sığındığı ülkede sağlanamaması en temel hak olan yaşama hakkının bile sığındığı ülke tarafından gasp edilmesi anlamına gelmektedir. Yalnızca, Türkiye değil Avrupa Birliğinin de oldukça yetersiz düzenlemelerle yürütmeye çalıştığı geçici koruma kavramı multidisipliner bir yaklaşımla daha fazla sorumluluk alarak ve gerek sığınan gerekse sığınılan ülke yurttaşları açısından harmoniyi bozmayacak bir şekilde dizayn edilmelidir.

Göçmen (immigration): Maddi veya sosyal durumunu güçlendirmek amacıyla, kendilerinin veya ailelerin gelecek beklentilerini gerçekleştirmek amacıyla farklı bir ülkeye kendi istekleri doğrultusunda farklı bir ülkeye kendi tasarrufu sonucu giden kişilere (düzenli) yasal göçmen denir. Göçmenler gittikleri ülkede, vatandaşı olduğu ülkenin vatandaşlık haklarından faydalanmaya devam eder.

Pasaport süresi dolmuş, yasal olmayan yollarla ülkeye çalışmak için veya yatırım amaçlı kaçak yollarla giriş yapmış kişiler de (düzensiz) kaçak göçmen olarak adlandırılır.

Akıncı, Nergiz ve Gedik (2015) göçmen kavramının İngilizce'de farklı kullanım şekillerini incelemişlerdir. Buna göre; 'emigration' ülkeler arası göçü vurgularken bu göçü gerçekleştiren kişiye de 'emigrant' olarak şekillenmektedir. Diğer yandan bizim de başlıkta kullandığımız 'immigration' bir ülkeye yapılan toplu göç veya göç edilen ülke içinde kullanılır. Burada da göç eden kişiye 'immigrant' denir. Gerek kaynak taramalarında gerekse yurtdışında akademik dil kullanımında 'immigrant' kelimesinin sıklıkla 'refugee' olarak kullanıldığını görmekteyiz.

Vatansızlık (statelessness): Hiçbir devletin vatandaşı olmayan kişilere vatansız denir. Göç Terimleri Sözlüğüne göre; Devletlerin iç hukuku kapsamında hiçbir devlette yurttaşlık hakkı bulunmayan kişilerdir. Yasaların Çatışması, yurt toprak parçalarının devri, ayrımcılık, doğum sırasında kaydının tutulmaması, vatandaşlıktan çıkarma, kamusal uygulamalar sonucu ortaya çıkabilecek statüdür. Gönüllü olarak bir haktan vazgeçişe ise feragat (renunciation) denir.

Sığınmacı (asylum-seeker): Mülteci sıfatını elde ederek korunma talebi arayan, sığındığı ülke tarafından veya Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği (BMMYK) tarafından karar bekleyen kişilerdir. Sığınmacıların resmi bir statüsü olmamakla birlikte vatandaşı oldukları ülkelere zorla geri döndürülemezler.

Günümüzde kavramsal olarak sığınmacı ve mülteci kelimeleri hem anlamsal hem de olgusal olarak sıklıkla karıştırılmakta bu durum ise insan hakları mevzuatına aykırı bir durum oluşturmaktadır. Türkiye’de ilgili yönetmeliklerde mülteci kavramı yalnızca Avrupa’dan gelen kişiler iken Avrupa dışından gelenlere ise sığınmacı olarak adlandırılmaktadır. Mülteci hukuki birtakım haklara sahipken sığınmacı ise bu hakları elde edebilmek için hali hazırda incelenen ve geçici koruma altındaki kimselerdir (Bozbeyoğlu, 2015).

Son yıllarda artan çeşitli sebeplerden dolayı yer değiştiren insan sayısı 60 milyonu aşarak II. Dünya Savaşından sonra Avrupa’da en büyük göç krizine neden olmuştur (Duran 2016). Gerek insanların zorunlu olarak yer değiştirmesi gerekse ölen insan sayılarına baktığımızda I. ve II. Dünya savaşı verilerinden büyük olmasına rağmen yaşanan bu kanlı ve insanlık dışı süreç uluslararası camiada Arap Baharı’nın yansıması veya Ortadoğu’da kendini gösteren iç karışıklık olarak isimlendirilmektedir. Oysa ki Ortadoğu’da yer alan bu sorun yerküreyi etkileyen göç dalgalarına, çatışmalara, politikaların yeniden yapılandırılmasına ve ülkelerin dış ilişkilerinde yeni ittifak ortakları aramasına neden olmuştur.

1.3.1. Uyum ve Bütünleşme

Bütünleşme (integration) ve kültürel uyum (acculturation) literatürde sıklıkla birbiriyle aynı ve/veya birbirinin tamamlayıcısı şeklinde kullanılmakla beraber bizleri kavramsal bir çıkmazın içine sürüklemektedir. Oysa ki terminolojiye yön vermesi gereken

Uluslararası Göç Örgütünün yayımladığı “Göç Terimleri Sözlüğü” (2013) bu iki terimi de tanımlamıştır:

“Bütünleştirme (integration): Farklı ülkelerde ve bağlamlarda farklı kullanılan ve anlaşılabilir “entegrasyon” terimi, göçmenlerin hem birey hem de grup olarak toplumun bir parçası kabul edildiği süreç olarak tanımlanabilir. Genellikle göçmenler ve ev sahibi toplumlar arasında iki yönlü bir süreçte atıfta bulunur. Ev sahibi toplumların göçmenleri kabul konusundaki gerekli somut koşullar, ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir.

Entegrasyon ile daimi yerleşimin kast edilmesi gerekmez. Ancak göçmenlerin ve ev sahibi toplumların haklarına ve yükümlülüklerine, farklı türde hizmetlere ve işgücü piyasasına erişime, göçmenleri ve ev sahibi toplulukları ortak bir amaç için bir araya getiren temel değerlerin tanımlanmasına ve bunların gözetilmesine ilişkin hususlara işaret eder.

Kültürel Uyum (acculturation): Bilhassa göç hareketleri veya ekonomik yer değişimleri vasıtasıyla farklı kültürlerden gruplar arasında doğrudan ve sürekli temas olmasından kaynaklanan, kültürel adetlerdeki (fikirler, söylemler, değerler, normlar, davranışlar, gelenekler) bir dizi değişim. Kültürel uyum, bir grubun kendi kültürünü özel alanlarında korurken, kamusal hayatlarında baskın kültürün özelliklerini benimsediklerinde gerçekleşir. Kültürel uyum, iki orijinal kültürün unsurlarını sentezleyen yeni bir kültürün ortaya çıkmasıyla da sonuçlanabilir. ”

Uluslararası göç örgütünün bütünleşme (integration) tanımında da belirttiği üzere ülkeden ülkeye, bağlamdan bağlama farklı kullanımları mevcut olan bir olgudur. Her ne kadar entegrasyon olarak kullanımı mevcut ise de Türkçe tam karşılığı “bütünleştirme” olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bütünleşme konusunu ele aldığımızda bölgesel göç sonucu etnisite farklılıkları bulunan, sınırları uzun süre işgal altında bulunan hatta sınırları değişen Türkiye ve Macaristan; göçü planlayarak teşvik etme politikaları sonucu veya imparatorluğun yapısıyla çok etnikli bir yapıya sahip ülkeler olarak ele alınabilir (Giddens, 2008). Bu bağlamda, Türkiye gibi yüzyıllar boyunca bir arada yaşayan, geçmişinde göçebe bir toplum yapısı saklı

ülkelerde toplumsal kabulün daha kolay oluşması ve sağlam zemin üzerinde oturtulması beklenir.

Integration, Türkçe’de bütünleşme anlamına gelmektedir dolayısıyla bütünleşmenin anlamını incelerken ilk tanımı dikkate almak gerekmektedir. Tanım birey ve grup olarak toplumun parçası olarak kabul etme sürecinin altını çizmektedir. Bir toplumun parçası olmak demek, bu süreci yaşamak, öz benliğine gittikçe uzaklaşmak anlamına gelmektedir. Bütünleştirme sürecinde vurgulanan fikir, söylem, değer, norm, davranış ve kurumları benimsemek ise aşamalı olarak bir kabulün göstergesidir ve kabul ile bir toplumun parçası olma süreçleri birbirinden farklıdır ve tarihsel bağlamda incelendiğinde kültürel uyum (acculturation) politikaları süreç içerisinde asimilasyon uygulamalarının zeminini hazırlamaktadır.

Asimilasyon (assimilation): Göç Terimleri sözlüğü “asimilasyon” kelimesini bir etnik ya da sosyal grubun diğer bir grupta uyumlu hale gelmesi olarak açıklamakla beraber aidiyet duygusunun değişmesi olarak tanımlamaktadır.

Asimilasyon tanımını formül haline getiren Newman (1973) bu örüntüyü $A + B + C = A$ olarak göstermiştir. Burada A çoğunluğu ve baskın tarafı temsil ederken bu baskıya direnç göster(e)meyen kesimi ise B ve C temsil eder (Schafer ve Coşar, 2013).

Göçmenlerin kendilerine ait yaşam ritüellerini terk ederek, çoğunluğun yaşam ritüelleri ve kurallarına göre düzenlenmesini asimilasyon olarak değerlendiren Giddens, bu perspektifin göçmenlerin anadillerini, var ise geleneksel kıyafetlerini, mutfaklarını yani genel olarak yaşam tarzlarını değiştirmesini talep ettiğini belirtmiştir. Bu duruma göçmenlerden oluşan ABD kültürü örnek verilebilir. ABD yüzyıllar boyunca orada doğan çocuklara Amerikalı diyerek aynı zamanda yeni bir kültür tanımı yapmıştır (Giddens, 2008).

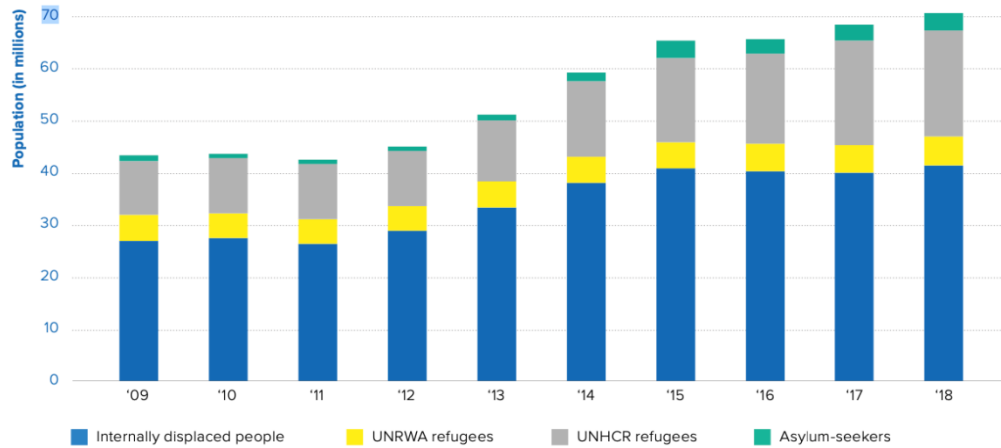
Safi (2014), II. Dünya Savaşından sonra yoğun göç alan Fransa’yı incelediği çalışmasında Fransa’nın öncelikle göçmenleri *dahil etme* (insertion), özelliklerini kaybetmeden bir unsuru bir bütünü için dahil etme, anlayışıyla kabul ettiğini (kültürel uyum ile oldukça yakın anlama geliyor) fakat 1980’li yıllardan sonra başörtüsü yasağının gündeme gelmesiyle entegrasyon yani bütünleştirme kavramına sık sık atıfta bulunulmuştur. Nihayet 1990’lı yıllarda Cumhuriyet ilkelerine aidiyet kazandırmaya yönelik daha güvenlikçi

entegrasyon politikaları asimilasyon politikası olarak değerlendirilmeye başlanmıştır (akt. Yardım, 2017: 111).

Yardım'ın (2017) işaret ettiği dahil etme politikalarının, süreç sonunda, Giddens (2008) ve Newman (1973) yapmış oldukları asimilasyon tanımı ile bire bir örtüşmektedir. Öte yandan Giddens göç başlığı altında verdiği Türkiye örneğinde çok kültürlü toplum yapısına, göçmen toplum mirasına ve tarihine atıfta bulunarak bütünleşmeye yatkın olduğumuzu işaret etmiştir.

1.4. Uluslararası Düzlemde Göç ve Göçmen Sorunu

Birleşmiş Milletlerin Uluslararası Göç Raporuna göre (2015), yerküredeki göçmen (migrants) sayısı 2000'li yıllarda 173 milyon iken 2010 yılında 222 milyona, 2015 yılında ise 244 milyona ulaşmıştır. OECD, ILO, IOM, UNHCR' nin 2019 yılı sonunda yayımlanan Uluslararası Göç Raporunda ise; 2018 yılının ortalarına kadar ölçülen verilerle; 41 milyon sınır dışı edilmiş, 25.9 milyon mülteci 3.5 milyon ise sığınmacı bulunmaktadır. G20 ülkeleri bütün dilimin %36'sı olan 7.3 milyonunu barındırmakla beraber bu rakamın yarısına Türkiye ev sahipliği yapmaktadır.

Kaynak: United Nations High Commissioner for Refugees. (2019). Global trends: Forced displacement in 2018. Geneva: UNHCR. 30 Şubat 2020. <https://www.unhcr.org/5d08d7ee7.pdf>

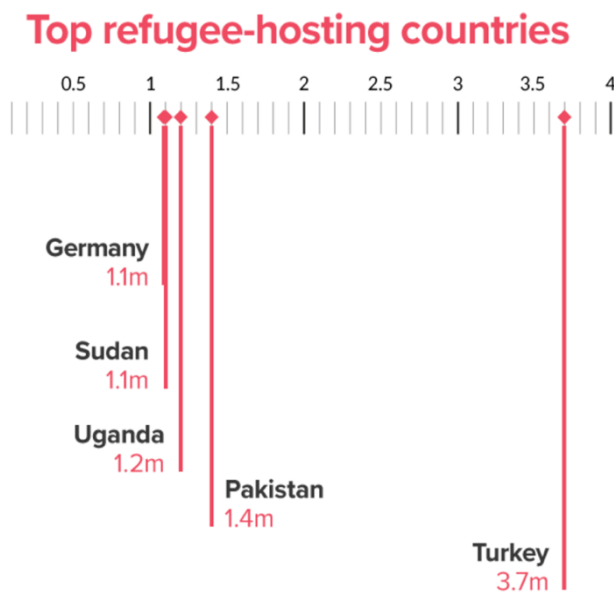
Şekil 4. Göç Etmek Zorunda Kalan Nüfus, 2018

Tabloya baktığımızda 2009- 2011 yılları arası durağan görünüm veren sütunlar; 2011 Arap baharıyla birlikte Suriye krizinin ortaya çıkmasıyla hızla yükselen bir ivme almıştır. Bu artan yerinden edilmiş insan, BM Filistinli Mültecilere Yardım Kuruluşu (UNRWA),

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) ve sığınmacı sayısı Avrupa’da milliyetçi ve muhafazakâr eğilimleri güçlendirmekle birlikte sosyoekonomik yapı için de tehdit unsuru olarak görülmektedir.

Dustmann, Vasiljeva ve Damm, (2018) İsveç ve İtalya’da aşırı sağcı göçmen karşıtı partilerin özellikle kırsal bölgede belediye seçimlerinde belirgin oy artışı gösterdiğini buna karşın Danimarka’da hem kentte hem kırsal bölgelerdeki seçimlerde bu partilerin oylarının belirgin bir şekilde yükselmesinin nedenini açıklarken mültecilerin kırsal alanda daha görünür olmalarının payının pastadaki en büyük dilimin sahibi olduğunu öne sürmektedir. Sonuç önerisi olarak ise nüfusa oranla kabul edilen mültecilerin dağılımını önermektedir.

Amerikan Brooking düşünce kuruluşunun 2019’da yayımlamış olduğu “Almanya’da Sağcı Popülizm: 2015 Mülteci Krizinden sonra Müslümanlar ve Azınlıklar” raporuna göre; 2008 mali krizi sonrası yola çıkan ve 2013 Almanya için Alternatif Partisi (AfD) Almanya’da 2015 sonrası daha çok hissedilen mülteci krizi sonrası oylarını karşıt söylemleriyle artırdı. 2014 yılından bugüne 1.4 milyon sığınmacı Almanya hükümeti tarafından kabul edildi. Bu rakam AB ülkelerinin toplamının %43 olmakla beraber Fransa’nın 6 katına denk gelmektedir. Bu durumu, sağcı popülist parti “İslam Almanya’ya ait değil” sloganıyla kullanarak 2017 seçimlerinde 92 sandalye almayı başarmıştır. Aynı yılın sonunda parti yöneticilerinden birisi “barbar, Müslüman, tecavüzcü erkek sürüsünü yatıştırmayı mı deniyoruz” söylemi geliştirmiştir.

Kaynak: United Nations High Commissioner for Refugees. (2018). Figures at a Glance. 25 Mart 2020. <https://www.unhcr.org/figures-at-a-glance.html>

Şekil 5. En çok Mülteci Barındıran Ülkeler, 2019

Almanya'nın dünyada en çok mülteci barındıran ülkelerden birisi olması nefret dilini geliştirmekle beraber aşırı sağcı göçmen karşıtı partileri de mecliste yer alan sandalye sayısında da desteklemektedir.

İçlerinde Almanya'nın da bulunduğu en çok mülteci barındıran ülkelerin yer aldığı tabloda ülkelerin jeopolitik durumlarının etkili olduğu sonucunu çıkarabiliriz. Türkiye Avrupa ülkeleri için Ortadoğu ile aralarında bir set olarak düşünülebilir. 1967 Cenevre protokolünde Avrupa'nın Türkiye'yi Ortadoğu ile aralarında set olarak kullanılmasını engellemek üzere alınmış bir tedbir olarak düşünebiliriz. Türkiye'den hemen sonra en çok mülteci barındıran ülke ise olan Pakistan ise Türkiye ile benzer bir set olma özelliği yaşıyor diyebiliriz çünkü bu ülke Hindistan ve Çin'in Ortadoğu bağlantısının hemen önünde bulunmaktadır. Gelişmiş ülkeler yukarıda değindiğimiz çekincelerden dolayı sığınmacı kabulünde rakamsal olarak anlamlı bir paya sahip olmamakla birlikte, UNHCR (2017) Uluslararası Göç Raporuna göre; dünyadaki mülteciler %82.5 oranında gelişmekte olan ülkeler tarafından barındırılmaktadır. Türkiye bu ülkeler içerisinde en fazla mülteci barındıran ülke konumundadır.

1.5. Türkiye'nin Bütünleşme Politikası

Dünyada durum böyle iken Türkiye'de göç çalışmalarının metodu, niteliği ve niceliği biraz daha değişkenlik göstermektedir. Mülteciler Derneğinin 26 Mayıs 2020 tarihi itibarıyla Türkiye'deki biyometrik verileriyle kayıt altına alınan Suriyeli mülteci sayısının 3 milyon 579 bin 332 kişi olduğunu açıklamıştır.

Sığınmacıların sayısının 3 buçuk milyonu aşması; iyi bir bütünleşme politikasının da beraberinde işliyor olmasını gerektirir. Bütünleşme politikalarının işlevselliği, sığınmacıların kendi kültürleriyle birlikte sığındıkları coğrafyanın kültürünü öğrenmeleri durumunda yani bütünleşme sürecinin sağlıklı işletilmesi durumunda; sığınmacıların Türkiye'de önceden oluşturulan olumsuz önyargıları yok ederek ekonomik ve sosyal refah seviyelerini artırarak yaşamaları mümkün olacaktır. Aksi durumda hem sığınmacılar hem de Türk vatandaşları tarafından durum kontrol edilemez noktalara ulaşabilir.

Türk Kızılay'ının 2019 yılında yayımladığı Suriye İnsani Yardım Operasyonu raporuna göre; Hatay'da biri aktif ikisi sınırlı olmak üzere toplam beş adet, Kilis'te ikisi aktif biri sınırlı olmak üzere toplam üç adet, Gaziantep'te bir tane açık, Şanlıurfa ve Mardin'dekiler şu anda kapalı sınır kapıları hizmet vermektedir. AFAD'ın kurduğu geçici koruma merkezlerinin 4'ü Hatay'da, 4'ü Gaziantep'te, 4'ü Şanlıurfa'da ikisi Kilis'te ve birer tane de Kahramanmaraş, Osmaniye, Adıyaman, Adana ve Malatya'da yer almaktadır. Aşağıdaki tabloyla geçici bakım merkezlerini karşılaştırdığımızda geçici bakım konteynırlarının sığınmacı nüfusunu en çok olduğu yerlerde konuşlandırıldığını görmekteyiz. İstanbul, İzmir, Konya, Bursa, Mersin gibi kentlerde bu hizmetin verilmiyor olması AFAD'ın parametreleri doğrultusunda açıklanmaya muhtaç bir konu olarak durmaktadır.

Kamu Denetçiliği Kurumunun “Türkiye'deki Suriyeliler Özel Rapor” (2018) çalışması baz alınarak Türkiye'nin izlediği yasal bütünleşme politikası yurda giriş ve kayıt tercüme hizmetleri, bilgilendirme faaliyetleri, adli yardım hizmetleri, barınma ve yerleştirme, güvenlik, eğitim, sağlık, psikososyal destek, çalışma ve istihdam, sosyal yardımlar, kadın ve çocuklara yönelik uygulamalar, engelli ve yaşlılara sunulan hizmetler, din hizmetleri, Türk Kızılayı ve hizmetleri başlıkları altında incelenmiştir. Bu yasal süreç;

1.5.1. Kayıt

81 ilde toplam 208 adet il göç idarelerine bağlı kayıt/sevk merkezleri bulunmaktadır. Kayıtlar önceki yıllarda il göç idaresinde görevli polis memurları tarafından “PolNet” veri tabanına aktarılırken sonrasında Göç İdaresi Genel Müdürlüğüyle Emniyet teşkilatı arasında yapılan protokol gereği 2015 yılından sonra bilgiyi tek elde toplamak adına oluşturulan “GöçNet” veritabanına aktarılmıştır.

2016 yılına kadar geçici koruma kanuna göre kayıt altına alınan her Suriyeliye “Geçici Koruma Kimlik Belgesi” verilmekteydi fakat bu tarihten sonra yapılan değişiklikte “ön kayıt” mekanizması oluşturularak kayıt altına alınan Suriyelinin güvenlik soruşturması yürütülmektedir. Ön kayıt işlemi sırasında hiçbir ücret alınmazken kimlik almaya hak kazananlar 6 ayda bir kimliklerini yenilemek zorundadır. En fazla 30 gün sürecek olan ön kayıt sürecinde sığınmacılar acil sağlık hizmetlerinden faydalanabilecektir. Bu süreçten sonra elde edinilen 99 ile başlayan kimlik kartıyla eğitim, sağlık, sosyal hak ve yardımlardan faydalanma, iş piyasasına, banka ve noter işlemlerine erişim sağlayabilmektedirler. 2017

yılında kayıt altına alınacak bilgilerin güvenilirliği için proje geliştirildi fakat bu proje kapsamında 2017 yılından bu yana elde edinilen bilgiler “güvenilir bilgi” özelliği taşımaktadır.

1.5.2. Tercüme Hizmetleri

Tercüme hizmetleri bütünleşme sürecinde en kritik hizmetlerin başında yer almakla beraber çoğu ülkede eksikliği en fazla hissedilen hizmet olarak gösterilir. Türkiye'nin Suriye krizinde tercüme hizmetleri konusunda avantajlı bir yapısı bulunmaktadır. Şöyle ki; Suriye'de yaşayan Türkmenler hem Arapça hem Türkçe bildiği gibi Türkiye'nin doğusunda yaşayanlar da aynı avantaja sahip durumdadır. Bunların yanı sıra GİGM bünyesinde oluşturulan 6 dilde hizmet veren “Yabancılar İletişim Merkezi” (Türkçe, İngilizce, Arapça, Rusça, Farsça, Almanca) sığınmacılara 7 gün 24 saat danışmanlık hizmeti vermek amacıyla oluşturulmuştur.

1.5.3. Adli Yardım Hizmetleri

1136 sayılı Avukatlık Kanununun 176-81 nci maddesine dayanarak oluşturulan “Adli Yardım Bürosu” Adalet Bakanlığı ve Türkiye Barolar Birliği işbirliğiyle oluşturulmuştur. Oluşturulan bu büronun halihazırda yürüttüğü projeler; “Türkiye’de Adli Yardım Hizmetlerinin Güçlendirilmesi Avrupa Birliği (AB) Eşleştirme Projesi” ve “Türkiye’de Adalete Erişim için Adli Yardım Uygulamalarının Geliştirilmesine Destek (SILA) Projesi”. Bu projelerin ihtiyaç sahibi kitleye hukuki yönlendirme, bilgilendirme konusunda kolaylaştırıcı olacağı düşünülmektedir.

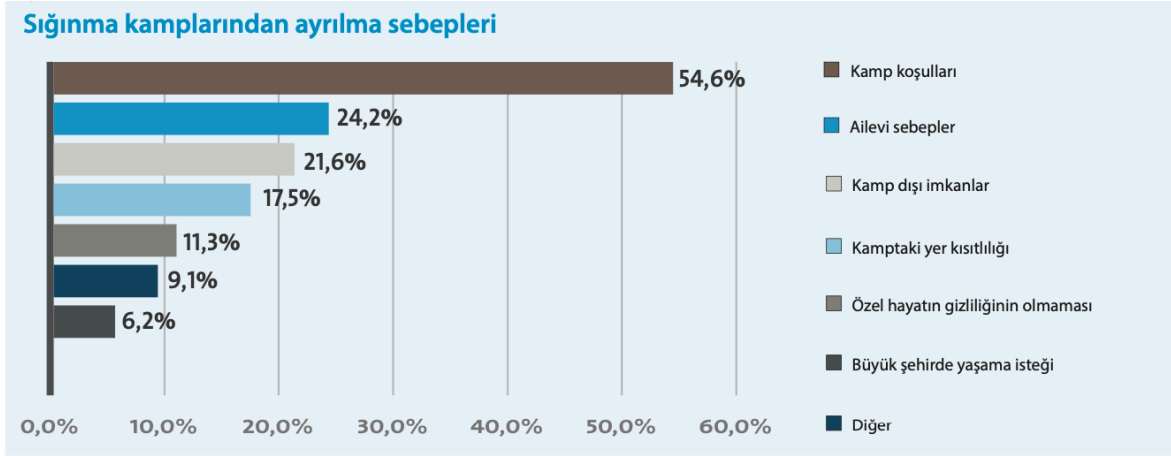
1.5.4. Barınma ve Yerleştirme

Kayıt aşamasından sonra geçici koruma altındaki sığınmacı AFAD¹ bünyesindeki (Mayıs,2018 itibariyle GİGM’ye devredildi.) geçici koruma merkezlerine yerleştirilir

¹ MADDE 2- Aynı Yönetmeliğin 26 ncı maddesinin birinci fıkrasında yer alan “sosyal yardım ve hizmetler” ibaresi “sosyal hizmetler ve yardımlar” şeklinde ve dördüncü fıkrasında yer alan “AFAD” ibaresi “Genel Müdürlük” şeklinde değiştirilmiştir

MADDE 3- Aynı Yönetmeliğin 27 nci maddesinin birinci fıkrasının (ç) bendinde yer alan “AFAD” ibaresi “Genel Müdürlük” şeklinde, (ğ) bendinde yer alan “psikolojik sorunları” ibaresi “ağır psikolojik ya da psikiyatrik sorunları” şeklinde değiştirilmiş ve beşinci fıkrası yürürlükten kaldırılmıştır.

(Akraba, yakın veya tanıdığı yoksa). İlk aşamada sınır illerinde yerleştirilen geçici koruma altındaki sığınmacılar valiliğin izni olmadan il değişimi yapamazlar fakat valiliğin uygun gördüğü aralıklarda imza vermek şartıyla şehir değişimine izin verilebilir. Aile birleşimi, akraba yanına gitme, çalışma durumu, eğitim ve sağlık imkanlarına erişim sebebiyle başvuran geçici koruma altındaki sığınmacıların istekleri önceliklendirilerek işlemleri kolaylaştırılmaktadır. Geçici Barınma Merkezlerinde ikamet eden Suriyeliler ombudsmanlığın raporuna göre barındıkları yerlerdeki hizmetler ikamet edenler tarafından tatmin edici bulunmaktadır. Fakat SGDD'nin yapmış olduğu çalışmada kamptan ayrılan kadın sığınmacılarla yapılan anket çalışması; kadın sığınmacıların yarısından çoğu kamp koşullarını öne sürerek kamptan ayrılmıştır.

Kaynak: Yücel, A., Utas, C., Luchsinger, G., Kavlak, İ. V., Kristjansdottir ve Freizer, S. (ed.) (2018). *Needs Assessments of Syrian Women AND Girls Under Temporary Protection Status in Turkey*. (A. S. Alioğlu, Çev.) Ankara: Sığınmacı ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği

Şekil 7. Sığınma Kamplarından Ayrılma Sebepleri,2018

Ombudsmanlığın raporunda yer verdiği memnuniyet ile SGDD'nin yapmış olduğu anket çalışmasının çelişkili sonuçlar vermesi bizleri çadır kentlerde verilen hizmetlerin sağlıklı bir şekilde yerine ulaşip ulaşmadığı, kamp içinde cinsiyetçi bir çalışma şeklinin sorgulanması gibi konuların tekrar gözden geçirilmesi gerekliliğine işaret etmektedir. Ailevi sebeplerin ikinci sırada yer alması psikososyal destek biriminin çalışmalarının, kamp dışı imkanlar ise kamp içindeki imkansızlıkların yeniden değerlendirilmesi gerektiğini göstermektedir.

Tablo 3. Geçici Barınma Merkezleri

T.C.
İÇİŞLERİ BAKANLIĞI
Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı

15.10.2018

GEÇİCİ BARINMA MERKEZLERİ

ÜLKEMİZDEKİ TOPLAM SURİYELİ SAYISI *		3.577.792		
GEÇİCİ BARINMA MERKEZLERİ TOPLAM MEVCUDU		178.965		
GEÇİCİ BARINMA MERKEZLERİNDE BULUNAN SURİYELİ SAYISI		174.256		
GEÇİCİ BARINMA MERKEZLERİNDE BULUNAN IRAKLI SAYISI		4.709		
İL	GEÇİCİ BARINMA MERKEZİ	BARINMA TİPİ	GBM MEVCUDU	TOPLAM MEVCUT
HATAY	Altınözü Konteynerkenti	2.056 konteyner	8.179 Suriyeli	16.894
	Yayladağı Konteynerkenti	776 konteyner 32 betonarme bölme	3.670 Suriyeli	
	Apaydın Konteynerkenti	1.181 konteyner	5.045 Suriyeli	
	Güveççi Çadırkenti**	824 çadır	0	
GAZİANTEP	İslahiye Çadırkenti**	1.552 çadır	0	3.732
	Karkamış Çadırkenti**	1.578 çadır	0	
	Nizip 1 Çadırkenti**	1.873 çadır	0	
	Nizip 2 Konteynerkenti	908 konteyner	3.732 Suriyeli	
ŞANLIURFA	Ceylanpınar Çadırkenti	4.972 çadır	17.100 Suriyeli	64.432
	Akçakale Çadırkenti	6.461 çadır	21.057 Suriyeli	
	Harran Konteynerkenti	2.069 konteyner	9.729 Suriyeli	
	Suruç Çadırkenti	7.028 çadır	16.546 Suriyeli	
KİLİS	Öncüpınar Konteynerkenti	3.089 konteyner	9.898 Suriyeli	24.164
	Elbeyli Beşiriye Konteynerkenti	3.586 konteyner	14.266 Suriyeli	
MARDİN	Midyat Çadırkenti**	1.053 çadır	0	0
KAHRAMANMARAŞ	Merkez Konteynerkenti	5.008 konteyner	16.309 Suriyeli 4.709 Iraklı	21.018
OSMANİYE	Cevdetiye Konteynerkenti	3.352 konteyner	13.585 Suriyeli	13.585
ADİYAMAN	Merkez Çadırkenti	2.302 çadır	0 Suriyeli	0
ADANA	Sarıçam Konteynerkenti	6.136 konteyner	26.176 Suriyeli	26.176
MALATYA	Beydağı Konteynerkenti	1.977 konteyner	8.964 Suriyeli	8.964
TOPLAM	27.675 çadır ve betonarme bölme (54.703 kişi, %30,6)		Suriyeli	174.256
	30.138 konteyner (124.262 kişi, %69,4)		Iraklı	4.709
	57.813 toplam		Toplam	178.965

Kaynak: TC İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, (2018). Geçici Barınma Merkezleri.17 Şubat 2019.

https://www.afad.gov.tr/kurumlar/afad.gov.tr/2374/files/15_10_2018_Suriye_GBM_Bilgi_Notu_1.pdf

AFAD'ın 2018 yılında yayınladığı veriye göre üç buçuk milyonu aşkın geçici koruma altındaki sığınmacılardan sadece 178.965 kişi orada sağlanan hizmetlerden faydalanmaktadır. Geçici Koruma merkezlerinin sayılarının yeterliliği- verimliliği üzerine bir çalışma bulunmamaktadır. Fakat kent merkezlerine yayılan salgın hastalıklar, yoğun işsizlik rakamları gibi göstergeler geçici koruma merkezlerinin yetersizliğine işaret etmektedir. Öte yandan geçici koruma altındaki sığınmacıların sayısı ile konteyner/çadır

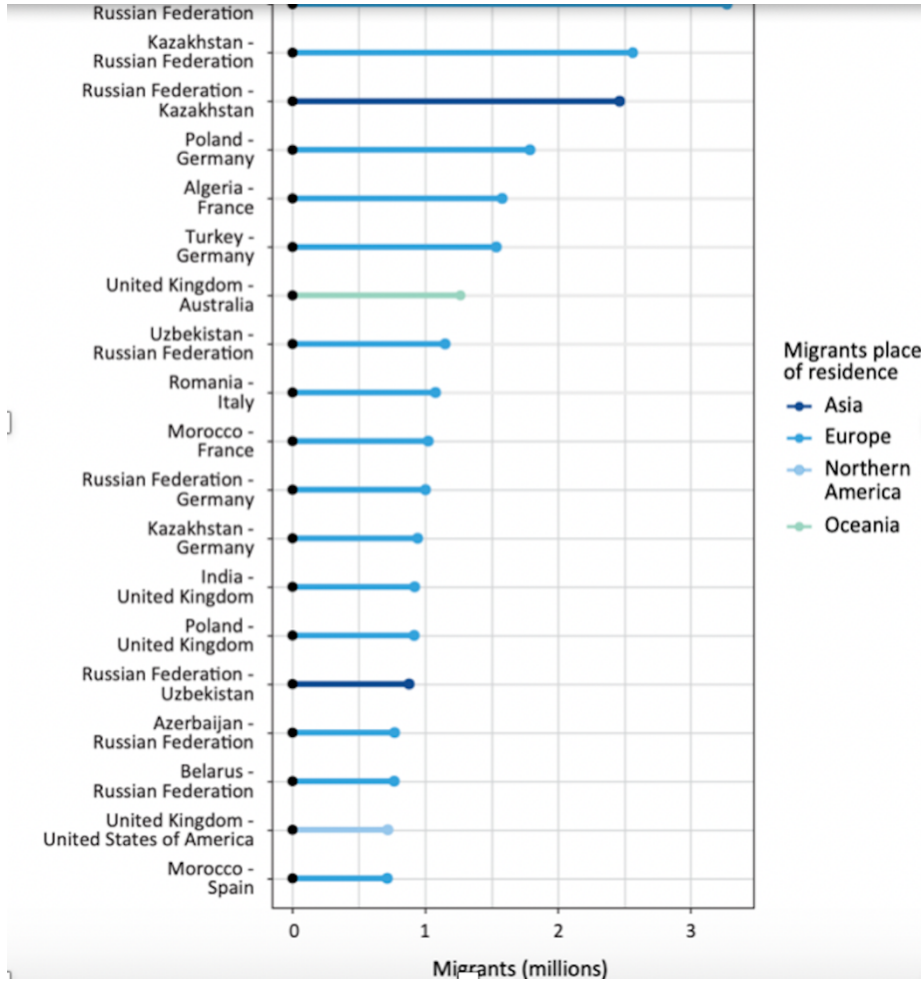
sayılarını oranladığımızda her 4 kişiye bir çadır/konteyner düşüyor ki bu da her bir aileye bir çadır/konteyner düştüğü anlamına gelmektedir. Her ailenin kendine ait bir özel alanının olması aile mahremiyeti ve bütünlüğünün korunmasında önemli rol oynamaktadır.

1.5.5. Güvenlik

Güvenlik konusu ombudsmanlığın raporuna göre iki farklı başlıkta ele alınmaktadır; mültecilerin güvenliği ve dolaylı veya doğrudan mülteci kaynaklı güvenlik risk faktörleri.

Mültecilerin güvenliği noktasında yurtdışı kaynaklı saldırıların engellenmesi sınır güvenliğinin sağlanması güvenlik aşamasının önemli bir ayağını oluşturmaktadır. Geçici Barınma Merkezlerinin iç güvenliği özel güvenlik şirketleri tarafından dışardaki güvenliği kolluk kuvvetleri tarafından sağlanmaktadır.

Mültecilerin güvenliğinin sağlanması konusunda en önemli önleyici çalışma ise kaçak yolla deniz ulaşımının önüne geçilmesi durumudur.

Kaynak: International Organization for Migration. (2019). World Migration Report 2020. https://publications.iom.int/system/files/pdf/wmr_2020.pdf

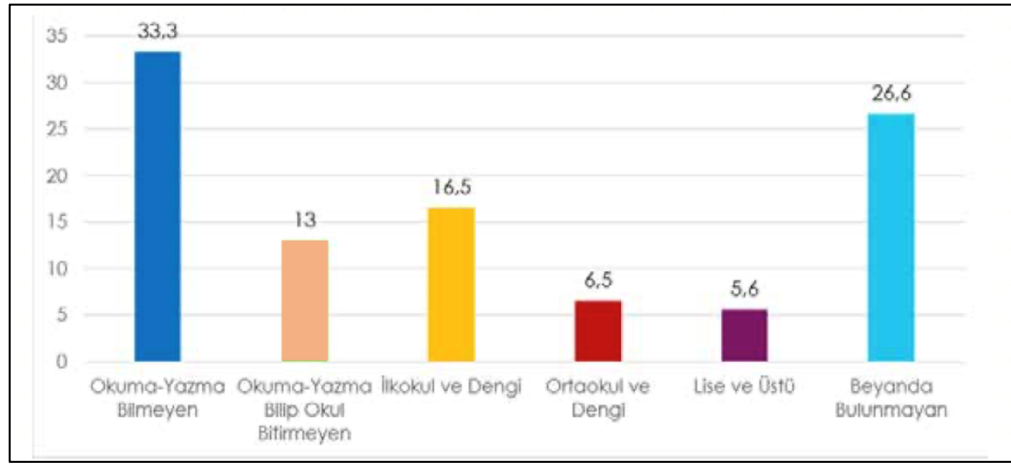
Şekil 8. Dünya Göçmen Barınma Analizi, 2019

Uluslararası Göç Örgütü'nün 2019 yılında yayınladığı "World Migration Report 2020" da yer verdiği tabloda Türkiye-Almanya mültecilerin en işlek kullandığı geçiş yolu olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsan kaçakçılığı Avrupa'da büyük bir sorun olarak ele alınmakla birlikte bu artış beraberinde emek ve cinsel sömürüyü de getirmiştir. Avrupa'daki insan ticaretinin %56 sı cinsel sömürü, %26 sı emek sömürüsü, %18 dilendirme ve organ ticareti nedeniyle yapılmaktadır. Kadınların %68'i cinsel istismarla karşılaşmakta, kadınlar ev ve bakım işlerinde kullanılma amacıyla kullanılan en büyük kitle olma özelliğini taşımaktadır. Öte yandan insan ticareti mağdurlarının tamamının %23 ünün de çocuk olduğunu bildiren rapor çok boyutlu çocuk istismarının Avrupa'da gittikçe yükselmesine dikkat çekmektedir. İnsan kaçakçılığında son yıllarda yöntem değişikliğine de değinen rapor

artık bu düzensiz ve yasadışı göç girişimlerinin internet üzerinden başvuru yapılarak, form doldurularak bin doların üzerinde ücretlerle transferlerini gerçekleştirmektedirler.

1.5.6. Eğitim

Ombudsmanlığın yayınladığı rapora göre bütünleşme politikalarının eğitim ayağı iki temel üzerinden inşaa edilmiştir. Birincisi, savaş mağdurlarının genel eğitim durumlarıyla ilgili olan kısmı diğeri ise okul çağındaki çocukların/gençlerin kaynaklara ulaşımını sağlamaktır.

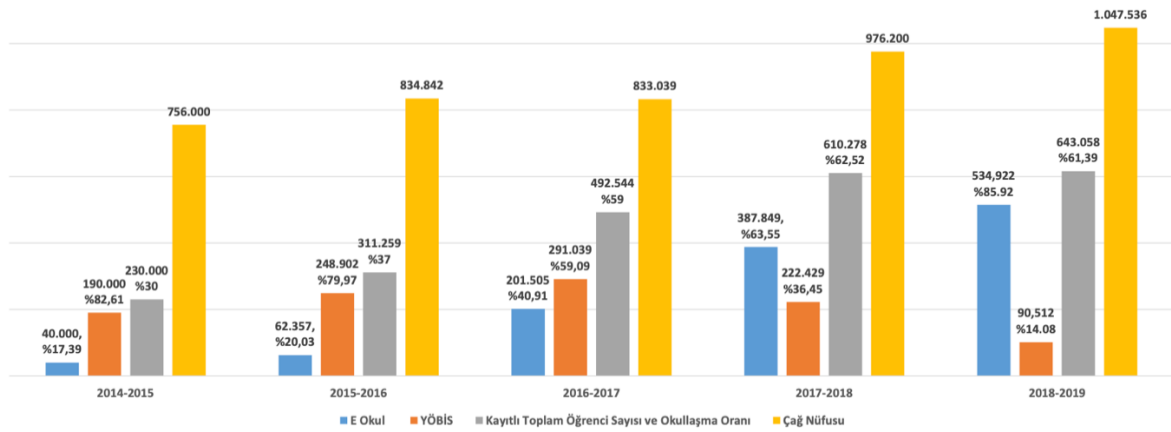
Kaynak: TC Kalkınma Bakanlığı. (2016). Türkiye’deki Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilere Yönelik 2016-2018 Dönemini Kapsayan Birinci Aşama İhtiyaç Analizi. Ankara.

Şekil 9. Türkiye’deki Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilere Yönelik 2016-2018 Dönemini Kapsayan Birinci Aşama İhtiyaç Analizi

Kalkınma Bakanlığı’nın (2016) verilerinde yer alan beklentiye göre Türkiye’ye sığınan mlttecilerin 3’te 1 okuma yazma bilmemektedir. Bu orana beyanda bulunmayanların da hesaba katılmasıyla yaklaşık her iki kişiden birinin okuma yazma bilmediğini söyleyebiliriz. İlkokul ve ortaokul çağındaki çocukların oranı %23 iken üniversite çağındaki gençlerin oranının %5 civarında kalması eğitilmiş sığınmacıların Türkiye’yi tercih etmediğinin de kanıtı olarak okunabilir. Bu tablo özellikle eğitim konusunda Türkiye’nin önünde ne kadar büyük bir iş olduğunu gözler önüne sermektedir.

Okul çağındaki çocukların eğitim kaynaklarına ulaşabilmeleri için Geçici Barınma Merkezlerinde “Geçici Eğitim Merkezleri” oluşturulmuştur. Bu eğitim merkezleri Suriye

eğitim müfredatına uygun, Suriye'ye dönüş içerikli, geçicilik odaklı dersler vermektedir. Bunların yanı sıra Türkçe dersleri de müfredatlarında yer almaktadır. Fakat 2016 yılından itibaren müfredatta bazı değişiklikler yapılarak bütünleşme sürecini hızlandırmak adına Türkçe derslerinin sayıları artırılarak kademeli olarak Türk eğitim sistemine entegre olmaları okullara kayıt olmalarının zorunlu hale getirilmesi kararlaştırılmıştır. Geçici Eğitim Merkezlerinde 5.959 Türk ve 13.178 Suriyeli olmak üzere 20 bine yakın gönüllü öğretmen çalışmaktadır. Bu gönüllü öğretmenlerin organizasyonları büyük oranda UNICEF tarafından yürütülmektedir.

* Açık okullara kayıtlı 17.624 öğrenci resmi okullara dahil edilmiştir.
** 01-Nisan -2019 YÖBİS VE E OKUL verileri

Kaynak: TC Milli Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Müdürlüğü. (2019). Yıllara Göre Ülkemizde Eğitime Erişimi Sağlanan Suriyeli Öğrenci Sayısı, 2018-2019. Ankara: TC Milli Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Müdürlüğü Göç ve Acil Durum Eğitim Daire Başkanlığı Yayınları

Şekil 10. Yıllara Göre Ülkemizde Eğitime Erişimi Sağlanan Suriyeli Öğrenci Sayısı, 2018-2019.

2014-2015 yılından 2018-2019 yılına değin okul çağındaki nüfus 300 bin civarında artmıştır fakat buna rağmen okullaşma oranı iki katından fazla artarak 5 eğitim yılında yüzde 30 un üzerinde artmıştır. Suriyelilerin Türk eğitim sistemine entegre olmasıyla ilgili kararın alındığı 2015-2016 yılında %22 lik artış fiziki Suriyeli çocuklar için oluşturulan Geçici Eğitim Merkezlerinin yetersizliğini göstermekle birlikte imkan yaratıldığında çocukların eğitime katılma noktasındaki eğilimini de göstermektedir. Türk eğitim sistemine entegrasyon projesinden sonra Geçici Eğitim Merkezleri işlevsiz duruma düşürülerek sistematik bir şekilde kapatılmıştır.

Örgün eğitimin yanı sıra yaygın eğitim programları da bütünleşme politikaları içerisinde yer almaktadır. Halk Eğitim Merkezleri bünyesinde Türkçe, sanat, tasarım, mesleki gelişim, beceri, çocuk gelişimi gibi eğitim programları verilmektedir.

Üniversite çağında olan öğrenciler ise ÖSYS ile belirlenen kontenjanın toplamının %10 undan daha fazla olmamak üzere istenen belgeleri toplamaları şartıyla (diş hekimliği ve tıp fakültesi hariç) istedikleri üniversiteye geçiş yapabilirler fakat belgeleri toplayamamaları halinde belirlenen birkaç üniversiteye geçiş yapma hakları bulunmaktadır. Yatay geçiş hakkı Türk öğrencilerden farklı olarak 1. ve 4. Sınıfta da yapılabilmektedir.

1.5.7. Sağlık

2013/8 sayılı genelge Suriyelilerin sağlık hizmetlerinin AFAD tarafından yürütüleceğini belirtmekle birlikte 2018 yılında bu görev yine bir yönetmelikle GİGM'e devredilmiştir. 2011 yılında ilk girişlerin yapıldığı ülkemizde Bülbül ve Kıyıklık' a (2018) göre sayıları hızla artan Suriyeli geçici koruma altındaki Suriyeliler artık iç politikadan ziyade uluslararası kamuoyunun dikkatini çekmiştir. Erdoğan (2019), 252 kişilik ilk Suriyeli kafilenin AFAD'a ait misafirhanede sağlık taramalarının yapıldığını belirtmiştir. Ombudsmanlık kurumunun raporuna göre Türkiye'de uzun yıllardır görünmeyen birçok hastalık tekrar görülmeye başlamıştır (kızamık, çocuk felci, şark çıbanı). Sağlık hizmetleri sadece kamplarda kalan Suriyeliler üzerinde tam olarak sağlanabilmektedir. Kamp dışında kalanlar ise ilk taramada teşhis edilemeyen hastalıklar için taşıyıcı konumuna gelmiştir. Sığınmacıların sayılarının artmasıyla birlikte Suriyelilerin yoğun olarak yaşadığı illerde yerel halk sağlık hizmetlerine erişememe konusunda şikayetleri dikkat çekmiştir. Geçici koruma altındaki bireyler Sağlık Bakanlığına ait kurumlardan, üniversite hastanelerinden, gönüllülük esasına dayalı çalışan sağlık birimlerinden, özel ve kamu hastanelerinden faydalanabilmektedir. Ön kayıt yaptırmış ve süreci bekleyen Suriyeliler ise sadece birinci basamak sağlık hizmetinden yararlanmaktadır.

Geçici Sağlık Merkezi, Geçici Barınma Merkezlerinde yer alan sağlık birimlerine verilen isim olmakla beraber bünyesinde Ağustos 2017 verilerine göre 498 personel bulundurmaktadır. Gittikçe artan Suriyeli sayısı neticesinde ihtiyaca karşılık verebilmek adına Sağlık Bakanlığı tarafından ihtiyaç tespit ettiği yerlerde sadece Suriyelilere hizmet verecek "Gönüllü Sağlık Tesisi" oluşturulmuştur. Bu kurumlar il sağlık müdürlüğüne gerekli şartları karşılayan STÖ'ler tarafından başvuru yapılarak kurulmaktadır. Sağlık Bakanlığı

tarafından iki ayda bir denetlenen bu kurumların çalışma izinleri 6 ay olup bütün giderlerin kurum tarafından karşılanması gerekmektedir. Suriyelilere hizmet vermesi amacıyla oluşturulan diğer bir sağlık kurumu ise toplum sağlığı merkezleri bünyesinde kurulan “Göçmen Sağlığı Merkezleri” olmuştur. 19 ilde örgütlenen bu yapı 20 bin göçmen nüfusu olan illerde “Güçlendirilmiş Göçmen Sağlığı Merkezi” formunda hizmet vermektedir.

1.5.8. Psikososyal Destek

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesinde savaş mağduru bireylerin tam iyilik hallerini sağlamak için “Göç, Afet ve Acil Durumlarda Psikososyal Destek Daire Başkanlığı” kurulmuştur. Bu kurum koruyucu önleyici sağlık hizmetlerinin yanı sıra psikososyal destek, sosyal yardım, rehabilitasyon, yönlendirme gibi hizmetleri sağlamaktadır. Çocuk, kadın, engelli, yaşlı gibi farklı alanlarda her türlü istismar ve sömürü kaynaklarıyla çalışan psikososyal destek ayağının koruyucu önleyici niteliği de oldukça önemlidir. Bu nitelikteki çalışmalar; aile bağlarının güçlenmesi, sosyal çevre ile dayanışma mekanizmalarının canlanması, çatışma ortamının azaltılması gibi faktörler aynı zamanda kişilerin suça bulaşmasını engelleyici bunun yerine sosyal ağların yeniden onarılması üzerine olup hedef kitlenin bulunduğu yer göz önüne alındığında bu çalışmaların bütünleşme çalışmalarındaki rolü belirginleşecektir.

Ombudsmanlığın raporuna göre bu aşamada 2017 yılı verilerine göre 10 farklı ilde bulunan geçici barınma merkezinde 26 adet Psikososyal Destek Birimi kurulmuş ve 2015 yılında “Türk Kızılayı Toplum Merkezi” projesi hayata geçirilmiştir. Bu projeye Türk Kızılay’ı üniversiteler, sivil toplum örgütleri ve yerel yönetimlerle işbirliği kurulması ve birey-grup-toplumlarla çalışan koruyucu, önleyici, geliştirici ve rehabilite edici çalışmaların koordinasyon merkezi olarak düşünülen sosyal hizmet kuruluşlarıdır. 2020 yılının başında Kızılay Toplum Merkezleri sitesinden edinilen bilgiye göre (2020) 16 aktif toplum merkezi ile bir milyonu aşkın insana ulaşılmıştır. Ombudsmanlığın raporunda psikososyal destek alanında Türk Kızılayı, UNHCR, SGDD genel olarak çalışmaları koordine eden kurumlar olarak göze çarpmıştır.

1.5.9. Çalışma Hakkı ve İstihdam

Ülkemize sığınan savaş mağduru Suriyeliler ile ilgili itirazların en yüksek sesle dile getirildiği konulardan birisi de sığınmacıların çalışma hakkı ve istihdam edilmesidir. Bu

konu yalnızca ekonomiyle ilişkili olmamakla birlikte toplumsal düzeni sağlama noktasında da oldukça önemli bir başlıktır.

Ombudsmanlığın raporuna göre yabancıların çalışmasına yönelik usul ve esasları belirleyen yönetmelik 15/01/2016 yılında yürürlüğü girmiştir. Çıkarılan yönetmeliğe göre; sadece oturma izni bulunduğu ilde çalışmak üzere en az 6 oturma izni almış ve 6 ay ikamet etmiş olma şartları aranmaktadır. Bu yasayla çalıştırılanların emekleri asgari ücret uygulamasıyla koruma altına alınmıştır. Bu tarihten önce ilgili bakanlık belli şartları yerine getiren sığınmacıların (iş insanları, yatırımcılar vs.) başvurularını öncelikle inceleyip bir ila iki yıl süreli çalışma izni düzenlenirdi. Ayrıca bakanlık yine istenen şartlar korunarak yalnızca mevsimlik tarım işlerinde çalışmak için başvuranlara yönetmelik ayrı bir çalışma izni formu geliştirmiştir.

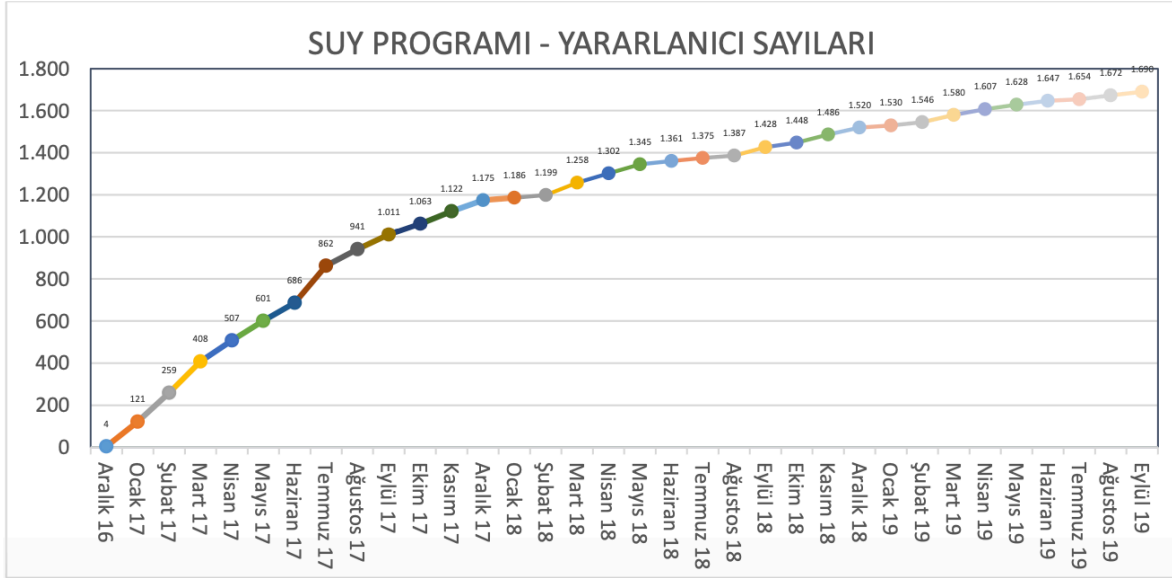
Bu yönetmelik kayıt dışı çalışmanın önüne geçmek, asgari ücretin altında işçi çalıştırarak haksız rekabet ortamını engellemek için oldukça temel bir rol üstlenmiştir.

1.5.10. Sosyal Yardımlar

GİGM, AFAD, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, ulusal/çok uluslu sivil toplum örgütleri eliyle yürütülen sosyal yardımlar, bütünleşme politikaları alanında oldukça büyük bir hacme sahiptir. Ombudsman raporuna göre geçici koruma yönetmeliğinde yer alan “Sosyal Yardım ve Hizmetler” isimli maddenin ilk bölümünde geçici koruma altındaki bireylerin sosyal hizmetlere ulaşması ile ilgili yürütülecek çalışmaları dönemin Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı şimdiki Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile İç İşleri Bakanlığı sorumluluğuna verilmiştir.

Bu kapsamda oluşturulan Fon Kurulu kararı; Sosyal Dayanışma ve Yardımlaşma Vakıfları (SYDV) aracılığıyla geçici barınma merkezleri dışında yaşayan mültecilerin sosyal yardımlara SYDV aracılığıyla ulaşması sağlanmıştır. Bu fon aracılığıyla geçici koruma altındakiler de Türk vatandaşları gibi “Bütünleşik Sosyal Yardım Bilgi Sisteminde (BSYBS) dosya açılmasıyla yardımlara ulaşabilmektedir. Bu bütünleşik sistem Türk vatandaşları için veri tabanındaki bilgileri kullanarak işlerken Suriyeli ve 99 kimlik numarasına sahip Suriyelilerin veri tabanında bilgilerinin bulunmamasından dolayı daha çok beyana yönelik gerçekleşmektedir. Yetersiz bilgi havuzu, bu fonun yaygınlaşmamasının en önemli sebebi olarak gösterilmektedir. Türk Kızılayı ve ilgili bakanlıklar veri tabanındaki bilgileri tek bir

kaynakta toplamak için bu sistemi kullanma yönünde çalışma içerisindedir. Geçici barınma merkezlerinde kalan geçici koruma altında kalan sığınmacılar sürekli olarak ayni ve nakdi yardımlarla desteklenmektedir fakat bu merkezlerin dışında kalan ve yaşama koşulları insani koşullar altında olan çok fazla sığınmacı olduğu bilinmektedir.

Kaynak: Türk Kızılayı Göç Hizmetleri Direktörlüğü (2019). Suriye İnsani Yardım Operasyonu. 24 Mart 2020. <https://www.kizilay.org.tr/Upload/Dokuman/Dosya/eylul-2019-suriye-krizi-insani-yardim-operasyonu-raporu-25-10-2019-06217528.pdf>

Şekil 11. SUY Programı Yararlanıcı Sayıları, 2019

Kızılay, Avrupa Birliği kaynaklarıyla, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Birleşmiş Milletler Dünya Gıda Programı (WFP) tarafından ortaklaşa yürütülen Yabancılar Yönelik Sosyal Uyum ve Yardım programı (SUY) kapsamında Kızılaykart uygulaması hayata geçirilmiştir. Bu uygulama; Eylül 2019 itibarı ile 1,690 milyon geçici koruma altındaki sığınmacıya ayni ve nakdi yardım ulaştırmıştır bu rakam 290 bin haneye denk düşmektedir.

1.5.11. Kadın, Çocuk, Engelli ve Yaşlılara Yönelik Uygulamalar

Ortadoğu’da kadının sosyal hayat içerisindeki yeri, kendi başına yeterliliği/yetersizliği kadını ve çocuğu savaş şartları bağlamında oldukça savunmasız bırakmaktadır. Evin geçiminden sorumlu ve son karar verici olarak erkek aileden zorunlu şartlar gereği ayrıldığında kadının hayatını idame ettirme konusunda oldukça zorlandığı bir gerçektir. Şöyle ki Birleşmiş Milletler Güvenlik Kurulu (BMGK)’nun savaş ve kaotik ortamlardan

kadınların ve çocukların en çok etkilenen grup olduğuna dair 1325 sayılı kararı da bulunmaktadır. Türkiyede uluslararası antlaşmalarla üzerine düşen sorumluluğu “Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesini (CEDAW)” imzalayarak taahhüt altına alan ülkelerden birisidir. Bu sözleşme; mülteci, savaş mağduru kadınların kaynaklara ulaşımının sağlanması ve kadınların güçlendirilmesi üzerinde de sorumluluk yükleyen bir nitelik taşımaktadır. Bu sözleşme gereği Türkiye’de ilgili bakanlığa bağlı Şiddet Önleme Merkezleri (ŞÖNİM), Kadın Konukevi, İlk Kabul Birimi gibi hizmetler sağlanmaktadır. Ulusal destek birimlerinin yanı sıra Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA) tarafından kurulan ve günümüzde de aktif olan 25 adet birim hizmet vermektedir.

Çocuklara yönelik hizmetlerin odak noktasını ise ombudsmanlığın raporuna göre her türlü istismar, ayrımcılık ve ekonomik olarak zor durumda kalacaklarından dolayı kimsesiz ve/veya vasisiz kalan çocuklar oluşturmaktadır. YUK bu alanda esas olarak sorumluluğu Çalışma, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’na vermekle beraber GİGM ile koordineli çalışma olanağına da izin vermektedir. Bakanlık “Çocuk Koruma Kanunu” uyarınca çalışmalarını temellendirmekte ve öncelik olarak bu çocukların sokaklarda yüksek risk altında yaşamlarını idame ettirmemeleri üzerine ağırlıklı olarak Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından yürütülmektedir. Müdürlük kendisine bağlı 10 Çocuk Destek Merkezi oluşturup, göç sırasında veya göç ettikten sonraki süreçlerde ailesini kaybeden çocukların ailelerinin/akrabaların araştırılması, uygun görülmesi durumunda tekrar birleştirilmesi yönünde öncelikli çalışmaktadır.

Refakatsiz çocukların yanı sıra ailesi tarafından ihmal ve istismara uğrayan çocuklar için zamanında AFAD tarafından kurulan ama GİGM’e devredilen 5.000 kişilik Geçici Barınma Merkezi oluşturulmuştur. Bu merkezde diğer merkezlerden farklı olarak çalışmalar sadece çocuk odaklı ve aile bağlarının mümkünse iyileştirilmesine yönelik sürdürülmektedir.

Kamu Denetçiliği Kurumu, TESEV-ORSAM “Suriyeli Sığınmacıların Türkiye’ye Etkileri”

(2015) raporunu kaynak göstererek Türkiye’de sokakta yaşayan, dilenen ve hayatını sokaktan kazanan çocuklara yönelik oldukça olumsuz bir algının bulunduğunu belirtmiş ve buna yönelik sahada Suriyeli ailelere yönelik “Çocuk çalıştırma suça ortak olma” sloganıyla

el kitapçıkları dağıtılmıştır. Bu konuda ALO 183 Sosyal Hizmet Danışma Hattı olmak üzere çocuklar için oluşturulmuş geçici Sosyal Ekonomik Destek (SED) projesi hayata geçirilmiştir. Bu proje çocukların yalnızca maddi problemlerden dolayı sokakta çalıştırılmasının önüne geçmek üzere tasarlanmıştır.

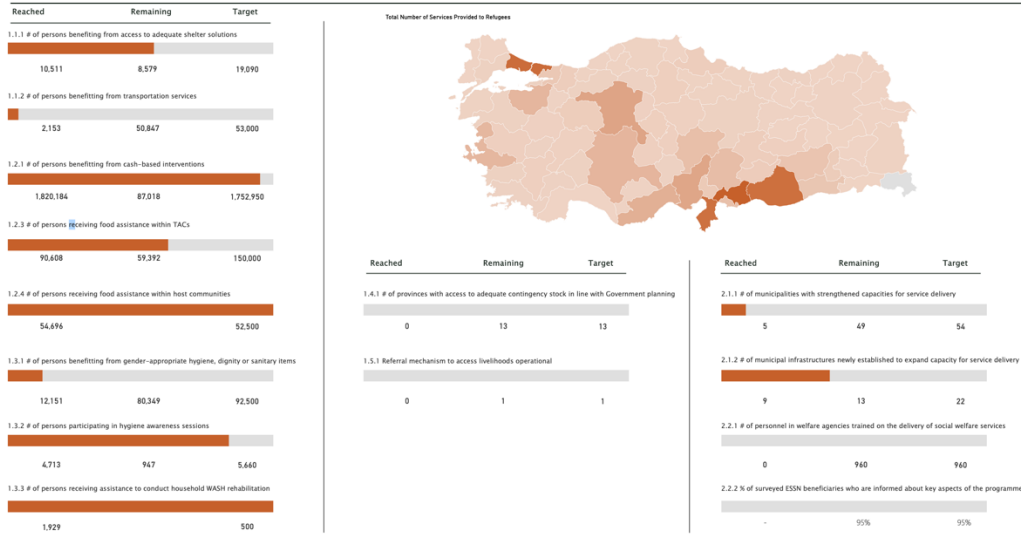
Uluslararası projelerle de desteklenen çocuklar, UNICEF ve Türk Kızılayı işbirliğiyle gerçekleşen “Suriye Acil Durum Müdahalesi Kapsamında Çocuk Koruma Programı” çocuklara psikososyal destek vermek amacıyla tasarlanmıştır. Bu proje kapsamında oluşturulan “Çocuk Dostu Alanlar” ve “Mobil Çocuk Dostu Alanlar” geliştirilmiştir. Buna göre 4-18 yaş aralığında hem Suriyeli hem Türk çocuklara destek amacıyla gerek merkezlerde gerek tır römorklarında hizmet vermektedirler. Ağustos 2017 yılına kadar toplanan veriler ışığında gerçekleştirilen etkinlik sayısı 1.155.549 olup ulaşılabilen çocuk sayısının 215.124 olduğu sözü edilen ombudsmanlık raporunda sunulmuştur.

Bakıma muhtaç yaşlı veya Suriyeliler süreli veya süresiz ilgili bakanlığın yaşlı bakım ve rehabilitasyon merkezlerindeki hizmetlerinden yararlanabilmektedirler. Bu kapsamda özel bir çalışma bulgusuna rastlanmayıp yalnızca bakanlığın vatandaşlarına sunduğu hizmetlerden yaşlı ve engellilere yönelik olanlar hizmetlerden yararlanılabildiği anlaşılmaktadır.

Cumhurbaşkanlığına bağlı Kamu Denetçiliği Suriyeliler Özel Raporundan (2018) alınan bilgiler ışığında Türkiye’de bütünleşme sürecini bütüncül bir bakış açısıyla yukarıdaki kısımda incelenmiştir. Yapılan bütün bu çalışmaların birçok noktada eksisi olduğu gibi bazı konularda da başarılı bir şekilde yürütüldüğü görülmüştür. Örneğin Suriyelilerin bilgilerinin güvenilir kaynaklardan elde edilip tek bir elde toplanması hususunda oldukça vakit kaybedildiği ve bir noktadan sonra neredeyse bu bilgilere ulaşılmasının neredeyse imkansız olduğu göze çarpmaktadır. Bunun yanı sıra oluşturulan telefon hattı hem ulaşılabilirlik hem de yönlendirme hizmeti sağlaması açısından direkt sonuca ulaşabilen verimli bir çalışma olarak göze çarpmaktadır.

Turkey Basic Needs Sector Achievements

October 2019

Kaynak: United Nations. (2019) Turkey: Basic Needs Sector Monthly Dashboard - October 2019. New York: United Nations Press. 05 Mayıs 2020. <https://data2.unhcr.org/en/documents/download/72459> (08.02.2020)

Şekil 12. Türkiye Temel İhtiyaçlara Ulaşma Hedefleri, 2019

Devletin resmi kaynaklarının yanı sıra Birleşmiş Milletler 'in geçici koruma altındaki mültecilere yönelik yaptığı Ekim 2019 tarihli temel ihtiyaçlara ulaşma alanındaki başarı analizine göre; barınma hizmetine ulaşım hedefin yalnızca yarısına ulaşabilmişken 53 bin ölçeğinde yalnızca 2 bin kişi ulaşım için ayrılan kaynaklara ulaşmıştır. Aynı- nakdi yardımlara, yiyecek yardımına ve ev halkına sunulan temizlik imkanlarına ulaşımın oldukça yüksek olduğu analizde cinsel sağlık, kişisel bakım, hijyen, beklenmeyen durum planlaması, sosyal hizmet kurumlarında bu hizmeti sağlayacak personelin eğitimi ve acil durum ağında hedeflerin çok uzağında hatta çoğunda sıfır veri olduğu dikkat çekmektedir. Belediyelerin kapasitelerini güçlendirme ve genişletme alanında ve hizmetler için yeni altyapı kurma becerisi ise yine amacın uzağında fakat sıfır noktasında olmadığı görülmektedir.

Aynı nakdi yardımların ulaşmasının oranı çok yüksekken bu servisleri sağlayan/ulaştıran veya yürüten personelin eğitiminin tabloda sıfır noktasında olması kaynakların verimsiz ve bilinçsizce kullanıldığı şeklinde yorumlanabilir. Cinsel sağlık ve hijyen alanlarında da oldukça düşük oranda olmamız hem bulaşabilir cinsel hastalıkların hem de ülkemizde uzun süredir görünmeyen aşı yöntemiyle tamamen yok edilen virüslerin (kızamık, suçiçeği, çocuk felci vs.) tekrar ortaya çıkması ve yayılmasının yolunu açacaktır.

Bütünleşmenin önemli sac ayaklarından birisi de sığınılan ülkede vatandaşlarının, mültecilere sempati duygusunun bulunmasıdır fakat bu ihmaller neticesinde eğer bir salgın hastalığın ortaya çıkmasına meydan verilirse bu sempati duygusu ağır yara alacaktır.

Doğrusuyla yanlışıyla “açık kapı politikasıyla” 9 yıldır 5 buçuk milyonu aşkın Suriyeli sığınmacı ülkemize gelmiştir. Kuşkusuz izlenen yanlış yöntem ve stratejiler yapılan bazı olumlu girişimlere rağmen sığınmacıların toplumsal kabul sürecinin sağlıklı işlenmesini de son tahlilde zora sokmuştur. Bu süreçten sonra altı çizilmesi gereken konu geçmişte yapılan yanlışlardan ziyade yapılan yanlışların tekrarlanmaması ve telafi edilmesi için çalışmalar yapılmasıdır. Bu çalışmaların başında ise ülkemizde bulunan savaş mağdurlarıyla “bütünleşme” konusu geliyor ki bu kavram aslında kabul sürecini de içinde barındırmaktadır. Bütünleşme konusunu ele alırken ana eksenini iyi belirlemek gerekmektedir; yaşama, sağlık, eğitim, barınma, korunma, beslenme ve temiz çevre gibi temel insan hakları gözetilerek bir bütünleştirme politikası geliştirilmesi zorunludur.

Şüphesiz kabul ve bütünleşme sürecinin ilk aşaması olarak sığınmacı kamplarında ve oluşturulan kentlerde tutulması hem resmi kayıtlara tek kaynaktan ve bir kere geçmesi açısından anlamlı hem de bütünleşme politikaları kapsamında oluşturulacak projelerin doğru planlaması açısından izlenmesi gereken bir yoldur. Kaynak ve sağlanacak hizmetin verimli kullanılması ulaşılabilecek en fazla sığınmacıya ulaşmak bakımından ve sistematik bir yol izlenmesi bakımından anlamlıdır. Toplumsal kabul gereği ilk adım olarak görülen kamplarda verilen hizmetler şeffaf olmalı ve sivil toplum gözetimine, iş birliğine açık olmalıdır. Vurgulanması gereken diğer bir konu ise yapılacak plan dahilinde bu ilk aşama mümkün olduğunca kısa tutulmalı ve geri kalan süreç toplumla iç içe yürütülmelidir.

2011’de ilk sığınmacı kabulünün yapıldığı düşünülünce; 3 yıl sonra gelen 2014 yılının Kasım ayında çıkan “Geçici Kanun Yönetmeliği” bize ülkemizde uygulanan bütünleşme politikaları hakkında fikir vermektedir. Bu kanunun ilgili maddeleri üzerine daha önce atıflarda bulunulmuştur.

2014 yılında Hacettepe Üniversitesi bünyesinde Murat Erdoğan yöneticiliğinde yayımlanan “Toplumsal Kabul ve Uyum Araştırması”, Suriyelilerle birlikte yaşamak veya onlar bizim kardeşimizdir gibi söylemlerle yürütülemeyeceğini, bilimsel yöntemlerle verilerin toplanması ve politikaların bunun üzerine bina edilmesinin son derece önemli

olduğu vurgusunu yapmıştır. Türkiye’deki sığınmacılarının bir tür “misafir” olarak tanımlanamayacağını, onların artık Türkiye’nin bir gerçeği olarak kabul edilmesi ve derhal bütünleşme çalışmalarına başlanması gerektiğini vurgulamaktadır. Bununla beraber “kalıcılık” ile ilgili stratejilerin insan ve hak merkezli olması ve aynı zamanda Türk toplumunun bu konuda desteğinin alınması hayati önem taşıdığını ifade etmiştir zira çalışmanın bulguları birtakım toplumsal çekincelerin olduğunu gözler önüne sermiştir.

Çalışmaların kalıcılık ekseninde yapılması gerektiğini elde ettikleri verilerle sunan “Suriyeliler Barometresi” (2017) bulguları özellikle kadın ve gençler, Türkiye’de kalmak istediğini göstermiştir. Araştırmanın diğer çıktılarına göre ise;

- Ülkeme kesinlikle dönmem diyenlerin oranı 16,3
- Savaş biterse dönebilirim diyenlerin oranı 12,6
- Savaş devam etse de dönerim diyenlerin oranı 2,7
- Sadece yönetim değişirse dönerim diyenlerin oranı 61,1

olarak görünmektedir.

Suriyeliler Barometresi’ne göre bütünleşme çalışmaları kapsamında 3 milyon 303 bin Suriyeli geçici koruma altında olup Türkiye nüfusunun %4’ünü oluşturmaktadırlar. Araştırma bütünleşme politikalarının en önemli ayaklarından biri olan eğitim durumu ile ilgili ise 400 bin Suriyeli çocuğun eğitim almadığını göstermektedir.

Erdoğan (2018), Suriyeliler Barometresi’nde bütünleşme politikalarını kalıcılık, stratejik karar(sızlık), kent mülteciliği, vatandaşlık, eğitim, çalışma dünyası, politizasyon gibi başlıklar altında incelemiş ve yapılan iyi niyetli çalışmaların yanında 6,5 yıl boyunca kapsamlı bir Suriyeliler politikası geliştiremediğini vurgulamıştır.

Sacayaklarının en önemlilerinden birini oluşturan eğitim ayağı oluşturulamayan Sığınmacı Stratejisinden payın en çok alan konulardan birini oluşturmaktadır. Yukarıda değinildiği gibi sayıları 400 bini aşkın Suriyeli çocuk bir şekilde eğitim sistemi içerisine alınamamıştır. Bu durum bütünleşme sürecine daha başından ket vurmakla beraber sığınmacıların marjinalleşme ve gelecekte güvenlik açısından tehdit oluşturabileceği öngörülmekle beraber karamsar tahminle gruplaşma ve çatışmaları da birlikte getirebilme

ihtimali de değerlendirilmelidir. Yavcan (2017) bütünleşme süreci içerisinde eğitim politikalarının önemini uzun erimde bir orta sınıf yaratma, olumlu rol modelleri göz önüne çıkarma, sosyal kabul ve bütünleşmede olumlu rol oynamasının da altını çizmiştir. Ayrıca edinecekleri tarih, vatandaşlık, sanat dersleri aracılığıyla buldukları ülkenin toplumsal değerlerini ve siyasal kültürünü öğrenecek olmaları açısından da önemine değinmiştir.

1.6. İsveç ve Portekiz Bütünleşme Politikaları

1.6.1. Portekiz Bütünleşme Politikaları

Portekiz ise gerek devlet yapısı bakımından gerekse sürdürdüğü başarılı bütünleşme politikalarından, İsveç ise OECD ülkeleri içerisinde özgürlükçü politikalarıyla öne çıkan ülke olması açısından anlamlı bulunup incelenmiştir.

Portekiz 1993 yılında “Portekiz Mülteci Konseyi” (CPU) kurumunu oluşturarak aslında bu konuda tecrübesi olan ve mültecilik durumunu önemseyen bir devlet olduğunun göstergesidir. CPU, BMMYK (UUNHCR) ile 1998’den beri iş birliği içinde çalışmaktadır.

Portekiz Mülteci Konseyinin yayınladığı rapora göre süreç şöyle başlamaktadır; öncelikle sığınmacı olarak taleplerinin elde edilmesi adına ortalama 60 gün süre süren CPU tarafından işletilen “Mülteci Kabul Merkezi” ile süreci başlatmaktadırlar. Sonrasında sığınmacıların istekleri üzerine, bütünleşme süreci hazırlıkları için 6 aylık mülteci statüsü verilmekte bu süre içerisinde geçici olarak konaklama, yemek, sosyal ve hukuki danışmanlık, psikososyal ve tıbbi destek, Portekizce kursu ve ulaşım imkanları sağlanmaktadır. Bu desteklerin gelecekte kendi başlarına yetebilmesi için bir yol olarak görüldüğü raporda belirtilmiştir. Portekiz temel haklar olarak; ayrımcılığa uğramama, iş ve eğitim imkanlarına ulaşabilme, devlet okulu hizmetlerinden yararlanabilme, sosyal destek hizmetine ulaşabilme, aile birleşmesi, seyahat özgürlüğü gibi konuları temel almıştır. Ayrımcılığa uğramama hakkı içerisinde kadın- erkek eşitliğinin altı kalın harflerle çizilmiştir. Portekiz yasaları, Ulusal Sağlık Sistemi dahilinde mültecileri değerlendirmiş ve bunu bir hak olarak sunmuştur. 6 aylık bütünleşme sürecini geçirdikten sonra kazanılan mülteci statüsü sonrasında elde edilen eğitim hakkını hem devlet hem özel okullar aracılığıyla sağlamaktadırlar.

Sığınmacılar için, Avrupa'nın ulaşılması en güç ülkelerinden biri olan 10 milyon nüfuslu Portekiz, 2017 yılı itibariyle 4,320 sığınmacı barındırmaktadır (European Migrant Crisis, b.t).

Fakat Portekizlilerde olan algının oldukça pozitif olması bu ülkeyi diğer Avrupa ülkelerinden ayıran özelliklerden biridir. Middleeasteye (2017) haberine göre, (birçok Avrupa ülkesi yeni doğan mülteci çocuklarını “yük” olarak adlederken Portekiz medyası bu haberi kutlama niteliğinde servis ettiği belirtiliyor. Aynı haber sitesi sığınmacı sayısının azlığını Arapça konuşan ülkelerle tarihsel bir bağları bulunmamasına, ülkelerinde etnik kuruluşların sayısının eksikliğine bağlıyor. En son ve en önemli etmen olarak ise ekonominin durağan olduğu belirtilen haberde ayrıca bütün hizmetlerin yanı sıra her mülteciye 150 Euro nakdi yardımın yapıldığının da altı çizilmiştir.

Nüfusunun büyük bir bölümü Katolik olan Portekiz, Türkiye ile kıyaslanamayacak kadar az sığınmacıya sahip bir ülke fakat kabul etmek gerekiyor ki Ortadoğu toplumu ile gerek tarihi gerek toplumsal bağları yok denecek kadar az. Buna rağmen kamuoyunun yaklaşımı ve verilen hizmetlerin kalitesi dünya devletlerinin ilgisini çekmektedir. Karar Gazetesinin haberine göre; Göç İdaresinden bir heyet, bütünleşme politikasını yerinde incelemek üzere Portekiz'e ziyarette bulunmuşlardır.

1.6.2. İsveç Bütünleşme Politikaları

Kılıç'ın (2017) belirttiği gibi; Sosyal Demokrat bir geleneğe sahip olan İsveç 1975 yılında resmi olarak “Çok Kültürlü Bütünleşme” modelini kabul etmiştir. Bu modelde göçmenler azınlık olarak görülmemektedir. Bu model, Castles'ın (2001: 116) deyişiyle, kültürel çoğulculuk temeline dayanan ve demokratik yönetim ilkelerinin hakim olduğu bir yönetim biçiminin neticesidir. Göçmenlerin aktif katılım sağladığı bu modelde farklı dini, etnik ve kültürel gruplar arasındaki ilişkinin, çoğulculuğu sağlamaya yönelik politikalar aracılığıyla devlet tarafından yönetilmesi söz konusudur. Siyasi, iktisadi ve sosyal alanda fırsat eşitliğinin sağlandığı bu model sığınmacılara mültecilik statüsünden ötesini sunmaktadır. 1975 yılında gerçekleşen “Çok Kültürlü Bütünleşme” düzenlemeleri, 1985 yılında kurulan “Göç Kurulu” izlemiş; dil kursları, mesleki eğitim ve barınma imkânları arttırılmıştır. Aynı yıl belediyelerin kabul ettikleri mülteci sayısı doğrultusunda devletten yardım almasına da karar verilmiştir. Dil eğitimi konusunda yerel yönetimleri sorumlu tutan yasalar eğitim verilen her sığınmacı için devletten yardım alınmasını garanti eder. Sektörel

bazda da ayrımcılığa karşı yasal garantilerde bulunan İsveç Devleti mültecilerin istihdam olanaklarından yararlanmaları için “Kamu İstihdam Ajansı” yetkili kılınmıştır.

Mültecilik Statüsüne Kabul için ise hükümetin karar organı olan Göç Ajansı üzerinde bir yönlendirme yapması kanunlarca yasak kılınmıştır. Müşteli olarak kabul edilmeyen sığınmacılar ise 3. bir ülkeye gönderilmek üzere gözetim merkezlerinde tutulmaktadırlar. Kılıç, İsveç modeli üzerine yapmış olduğu çalışmada bütünleşme politikasını revize ederek yeni hedeflerini şöyle açıklamışlardır:

- Yeni gelenlerin kabul ve yerleştirme işlemlerinin hızlandırılması.
- Daha fazla iş ve girişimcilik alanı yaratılması
- Eğitimde eşitliğin sağlanması ve kalitenin artırılması
- Dil eğitimi ile yetişkinler için eğitim olanaklarının geliştirilmesi
- Ayrımcılıkla mücadelede etkin yöntemlerin geliştirilmesi
- Toplumsal çeşitliliğin artmasına paralel olarak temel değerlerin oluşturulması/ yaygınlaştırılması
- Sosyal dışlanmanın yoğun yaşandığı bölgelerde kentsel gelişmenin sağlanması

2017 yılı itibariyle toplam 481 bin mülteci bulunduran İsveç (European Migrant Crisis; b.t.), AB tarafından yapılan “Karşılaştırmalı Mülteci Uyumu Analizi” çalışmasında; 2015 yılında, sığınmacı yoğunluğu olarak Almanya ve Avusturya’nın da içinde yer aldığı indekste birinci olmakla beraber yine aynı çalışmada mülteci karşıtlığının en az olduğu ülke olarak gösterilmiştir.

Kılıç (2017) yapmış olduğu çalışmada, 2001 yılı sonrası yürütücülüğünü belediyenin yaptığı çifte vatandaşlık uygulamasına geçildiğini, vatandaşlık alabilme şartının da 5 yıl süre boyunca oturma izni alan mülteciler olarak belirlendiğine değinmiştir ve fakat 2013 yılı mülteci krizinden sonra şartları ağırlaştırılmıştır.

Gerek Portekiz’in gerekse İsveç’in nüfus ve coğrafi konum gereği Türkiye’nin içinde bulunduğu şartlardan uzak olması bu ülkelerle Türkiye’yi kıyaslama gibi bir yanlışa girmeden durumu değerlendirmenin gerekliliğine inanmaktayım. Bütünleşme politikalarını incelediğimiz her iki ülkenin de en temel özellikleri belirli bir strateji sahibi olmaları ve yıl yıl kabul edecekleri sığınmacı sayısının olanaklar dahilinde belirlemeleridir. Bu durum sığınmacı ve ülkelerin vatandaşları için koruyucu, önleyici niteliği bulunmaktadır. Bu

strateji sayesinde ülkelerde mültecilere karşı nefret söylemi en az seviyede çıkmaktadır. Mültecilere vatandaşlık hakkı kademeli olarak verilen İsveç bu bağlamda Türkiye'nin de gelecekte gündemine alması gereken bir konu olarak uygun şartlar sağlandığında değerlendirilmelidir. 3.5 milyonu aşkın sığınmacının ülkemizde bulunduğunu düşünürsek 30 yıl içinde geri dönecekleri de göz önünde bulundurursak bu sayının en az 2 milyon olacağı öngörülebilir. Bunun anlamı nitelikli bir bütünleşme politikasıyla gerçekleştirilecek çalışma neticesinde Suriyeli milletvekilleri, bilim adamları, sanatçılar toplumumuzda yer alacaktır.

1.7. Sosyal Hizmet Uygulamasının Bütünleştirme Sürecindeki Yeri

Sosyal Hizmet Uzmanlarının temel çalışma ilkeleri Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği (SHUDER) (2003) tarafından şöyle belirtilmiştir;

- Her insan kendine özgü, biriciktir ve değerlidir. Bu özellikler onun saygı göstermesini gerektirir.
- Her insanın kendini gerçekleştirebilmesi için toplum tarafından en üst düzeyde gerekli koşul ve olanakları sağlamalıdır.
- Sosyal hizmet uzmanları, cinsiyet, yaş, engellilik, renk, ırk, toplumsal sınıf, dil, din, siyasi görüş ve cinsel tercih ayrımı yapmaksızın müracaatçılarıyla profesyonel anlamda ilişki kurar.
- Gizlilik ilkesine bağlıdır.
- Sosyal adaletsizlikle mücadele eder.

Yukarıda belirtilen ilkelerin yanı sıra sosyal hizmet uzmanları aldıkları eğitim neticesinde dezavantajlı grup ve bireylerle çalışma konusunda oldukça yol almış ve bu konuda yetkinleşmiştir. Sosyal hizmet uzmanlarının; savunucu, kaynakları harekete geçirici, arabulucu ve değişim ajanı kimlikleri aslında tam olarak Suriye krizi bağlamında sığınmacılarla çalışma alanında ihtiyaç duyulan meslek elemanı tanımı olarak değerlendirilebilir.

Sosyal hizmet disiplininin temel yaklaşımlarından “şimdi ve burada perspektifi” özellikle göç alanında çalışan uzmanlarının pusulası niteliğindedir. Bu perspektif bağlamında müracaatçının bulunduğu yerden başlama mültecilerle çalışırken kritik öneme sahiptir. Mültecilerin şu an yaşadığı zorluklar ve ihtiyaç duyduğu destekler öncelik sırasına

koyulup uzman tarafından bir müdahale planı oluşturulması, bu müdahale planının, etik, değerler ve insan hakları temeli ile oluşturulması önemlidir. Bu müdahale planını yürütecek profesyoneller ancak bahsedilen değerler doğrultusunda eğitilmiş, çalışmanın yürütülmesi sırasında bir bilim insanı titizliğinde; bütün kimlik, inanç ve kültür ile ilişkili yeleklerinin çıkarıp laboratuvar çalışmasını yürütecek donanıma sahip sosyal hizmet uzmanları tarafından mikro, mezo ve makro boyutlarda yürütülebilir.

Valtonen (2008), göçmen ve sığınmacılarla çalışırken sosyal hizmet uzmanlarının göç alanında faydalandığı yaklaşımları; uygulamada; insan hakları ve vatandaşlık hakkı yaklaşımı (the human rights and citizenship rights approaches to practice), etnik hassasiyet ve kültürel yeterlilik (culturally competent and ethnic sensitive), ve eleştirel sosyal hizmet (critical social work) başlıklarından yararlanarak açıklamıştır. Buna göre;

- Uygulamada; insan hakları ve vatandaşlık hakkı yaklaşımına göre insan hakları ve sosyal hizmet arasında çok kuvvetli bir ilişki vardır. Bu ilişkinin en açık örneği mültecilerin haklarının korunması ve onların ikamet edebilmelerini sağlamak için yapılan çalışmalardır. Aynı zamanda evrensel insan hakları da sosyal hizmet mesleğinin kendi değerleri ile örtüşmektedir. Bu yaklaşıma göre sosyal hizmet mesleği yalnızca gündün güne müracaatçısıyla çalışan bir meslek elemanı olarak değil aynı zamanda hak savunucu, politikaları etkileyen ve bütüncül bir yaklaşımla çalışmalarını oluşturan/değerlendiren bir disiplindir. Politikaları etkileme yönü sosyal hizmet uzmanlarını makro çalışmalar yapmasını/yapılmasını sağlaması konusunda sorumlu hale getirir. Bu sorumluluklardan birisi de vatandaşlık/sosyal vatandaşlık hakkı olarak karşımıza çıkmaktadır. Sadaka veya iyi niyet göstergesinden öte ülkesini terk etmek durumunda kalan mültecilerin ev sahibi ülke vatandaşları gibi eşit bir şekilde kaynaklara ulaşması ve bu kaynaklardan faydalanması yönünde makro politikalar üzerinde çalışmalıdır.
- Etnik hassasiyet ve kültürel yeterlilik yaklaşımı birbirinden farklı toplulukların ahenk içinde yaşaması için denge unsuru olarak betimlenebilir. Sosyal hizmet uzmanları bu yaklaşımı toplulukların farklılıklarını güçlendirmek ve bu farklılıkları (müraccatçı odaklı yaklaşımla) ev sahibi ülke yurttaşlarıyla angaje etmek üzere kullanır. Kültür odaklı yaklaşım, kültürlerin belirli özelliklerini göre uygulamalarını şekillendirirken etnik hassasiyet (ırkçılık karşıtı) yaklaşım önceliğini ırkçı baskıları karşı oluşturur. Günümüzde bu yaklaşım yalnızca

ırkçılık kapsamında değerlendirilmemekte ayrıca cinsel yönelim, yaşlılık ve engellilik kaynaklı ayrımcılığı da konu edinmiştir.

- Marksist sosyal hizmet, feminist sosyal hizmet, radikal sosyal hizmet, yapısal sosyal hizmet, ırkçılık karşıtı sosyal hizmet, baskıcı olmayan sosyal hizmet ve ayrımcılık karşıtı sosyal hizmet gibi birçok politik yaklaşımları da içinde barındırılan “eleştirel sosyal hizmet” teorisinin pratikteki karşılığı; sosyal hizmet uzmanının, toplumu, çevreleyen baskı aygıtlarından kurtarması ve bu politik (baskı karşıtı) eylem pratiğini toplumsal bir değişim aracı olarak kullanılmasıdır. Bu teori radikal, politik eylemselliğiyle diğer sosyal bilim teorilerinden ayrılmakla beraber göç alanında (baskılanmış ve toplumsal kabulü gerçekleştirememiş gruplarla) çalışan sosyal hizmet uzmanları için mültecilerin toplumsal kabul süreçlerini zorlaştıran kurumsal ve sistematik sorunların analizi için bir çerçeve sunmaktadır.

Üzerinde durulan bilgi birikimi yaklaşımlar ve anlayış göç ile çalışan uzmana gerek teoride (akademide) gerekse saha çalışmasında bir bakış açısı kazandırır ki bu bakış açısı bahsedilen büyük yaklaşımların da temelini oluşturan insan hakları bağlamında ele alınmalıdır. Eleştirel sosyal hizmet, etnik hassasiyet ve kültürel yeterlilik kuramı ve uygulamada; insan hakları ve vatandaşlık hakkı yaklaşımı mültecilerle çalışan uzmana eylemsellik ötesinde değişim ajanı rolü yüklemektedir.

Valtonen (2008) sosyal hizmet uzmanlarının, göçmenlerle çalışırken vaka ile ilgili yeterli empati duygusu, deneyim ve bilgi birikimine sahip olduğu duygusunu göçmene aktarması müdahale sürecinin daha verimli ilerlemesini sağladığına işaret etmiştir. Yani göç ile çalışmaya yeterli bir meslek elemanı olunması bu alanda çalışmaya yetkin olunması anlamına gelmemektedir. Müracaatçının ya da müracaatçı grubuna da yetkinliğiniz konusunda hemfikir olması vaka yönetimi konusunda önemli bir enstrümandır.

Sosyal hizmet uzmanlarının bilgi, değer birikim ve aktarım becerilerini bütün olarak ele alığında mülteci alanında ne kadar kritik bir değere sahip olduğu 2013 yılında Göç İdaresi tarafından yapılan Göç ve Uyum Çalıştayının raporunda da kendisine yer bulmuştur. Bu raporun Avrupa örneklerinin değerlendirildiği kısımlarında sosyal hizmet uzmanlarının istihdamının öneminin altının çizilmesi malumun ilanı niteliğindedir.

Bütün bu verilere rağmen gerek devlet kadrolarında gerekse sivil toplum içerisinde yeteri kadar sosyal hizmet uzmanı olduğunu söylememiz mümkün gözükmemektedir. Oysa ki daha önceki bölümlerde bahsettiğimiz üzere bütünleşme politikası olan ve bu politikaları başarıyla uygulayan ülkelerde sosyal hizmet uzmanlarına kabul sürecinden toplumla bütünleşmesini sağlama ve sığınmacının toplum içerisinde sürdürülebilir iyilik halinin sağlanma sürecine kadar hemen her aşamada büyük sorumluluklar verildiği bir kez daha anlaşılmaktadır.

Sosyal hizmetin, planlanan politika ve hizmetlerin yürütülmesinin yanı sıra politika oluşturma düzeyinde çalışma üretmesi zorunludur. Bu konuda SHUDER ve üniversiteler iş birliği yapılacak kurumlar olarak düşünülebilir.

Bu noktada Sosyal Hizmet mesleğinin Sosyal Hizmet Uzmanına yüklediği misyon gereği; bütünleşme politikalarının oluşturulması, oluşturulan politikaların yürütülmesi ve sığınmacıların sürdürülebilir iyilik halinin toplum içerisinde devam etmesi noktasında çalışmalar yürütmesi gerekmektedir.

1.8. Problem Cümlesi

Göç, neredeyse insanlık tarihiyle birlikte ortaya çıkan bir olgu olarak ele alındığında; sebeplerini incelerken hangi zaman diliminde ve hangi coğrafyada gerçekleştirildiği göç hareketinin analizi noktasında önemlidir. 2011 yılında Arap Baharı'nın etkisiyle Türkiye'ye yönelik yoğun bir göç dalgası oluşmuştur. 2020 yılı itibariyle Türkiye'ye göç eden Suriyeli sayısının 3 buçuk milyonu aşması; sistematik, planlı ve profesyonel bir şekilde uygulanacak bütünleşme politikasının uygulanmasını zorunluluğunu yaratmıştır. Bütünleşme politikaları; sığınan mültecilerin insan onuruna yaraşır bir şekilde evrensel insan hakları gözetilerek yaşamaları açısından önem kazanmaktadır.

Bütünleşme politikalarının uygulanmasında; gerek sosyal hizmet uzmanlarının rolü ve işlevi gerekse aldıkları multidisipliner eğitim ile ilişkili vakaya yaklaşım yöntemleri olarak oldukça önem kazanmaktadır. Bu önem doğrultusunda sosyal hizmet uzmanlarının güncel yaklaşımlara hakim olmaları bir ihtiyaç olarak karşımıza çıkmaktadır.

Saha çalışmasının yanı sıra terminolojide de oldukça önem atfedilen sosyal hizmet mesleğinin Türkiye'de; bilgi ve becerilerini aktarabileceği bürokratik ve/veya eylem

aşamasında müdahale sürecinde yeteri kadar sorumluluk yüklenip yüklenmediği, karar verici pozisyonunda veya bu pozisyonları etkileyebilecek mekanizmaların içerisinde yer alıp almaması kritik önem kazanmaktadır.

Bu bağlamda; “Türkiye’de yürütülen bütünleşme politikalarının niteliği ve sosyal hizmet uzmanlarının süreç içerisindeki rolü nedir?” sorusu bu çalışmanın odak noktasını karşılamaktadır.

1.9. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı ülkemizdeki bütünleşme politikalarının Sosyal Hizmet Uzmanlarının gözünden değerlendirilmesidir. Bu bağlamda araştırmanın alt amaçları ise şu şekilde ifade edilebilir:

1. Sosyal hizmet uzmanlarının bütünleşme kavramı hakkındaki görüşleri nelerdir?
2. Sosyal hizmet uzmanları ülkemizdeki bütünleşme politikaları hakkında ne düşünüyorlar?
3. Sosyal hizmet uzmanları Suriye krizi sürecinde müracaatçıların yaşadıkları sorunların önlenmesi konusunda kendilerini nerede görüyorlar?

1.10. Araştırmanın Önemi

Yapılan bu çalışma bütünleşme politikalarını etkileyerek bu alanda daha işlevsel politikaların üretilmesine neden olacaktır. Sosyal Hizmet Uzmanlarının süreçteki yeri ve öneminin altı çizilecek bu önem doğrultusunda SHU’ların çalışmaları veya sınırlılıkları gösterilecektir. Ayrıca, çalışma alanında ilk olma özelliği taşımakla beraber bütünleşmeyi de tartışacaktır.

1.11. Araştırmanın Sayıltıları

- Araştırmaya katılan SHU’ların mülakat sorularına içtenlikle ve doğru bir şekilde cevap verdikleri varsayılmaktadır.
- Araştırmacı tarafından yapılacak bu çalışmanın bütünleşme politikalarını etkileyecek nitelikte olduğu varsayılmaktadır.

- Bütünleşme politikalarının hem oluşturulmasında hem yürütülmesinde SHU'ların kilit bir role sahip olması gerektiği varsayılmaktadır.

1.12. Araştırmanın Sınırlılıkları

- Araştırma yüz yüze mülakat tekniğiyle planlanmış ve birkaç görüşme bu teknikle yapılmış olsa da korona pandemisi (COVID-19) nedeniyle telefon üzerinden gerçekleşmiştir.
- Araştırma 2020 bahar dönemini kapsamaktadır.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Yöntemi

Nitel bir araştırma niteliği taşıyan çalışmada, derinlemesine bilgi toplayabilmek adına yarı yapılandırılmış mülakat tekniği kullanılmıştır. Sosyal araştırmalarda bütüncül ve gerçekçi sonuçlara ulaşılabilen nitel araştırma aynı zamanda araştırmanın amacına yönelik soruların peşinde giderek bu doğrultuda cevaplar arayan bir araştırma yöntemidir. Çalışmada nitel yöntemin tercih edilmesinin nedeni katılımcıların görüşlerini derinlikli bir bakış açısıyla ele alma isteğidir. Büyükoztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel (2018) nitel araştırmacıların yürütülen bir işin “ne kadar iyi” veya “ne kadar yapıldığı” ile ilgili sorulardan öte yaptıkları araştırmayı daha kapsamlı ve derinlemesine bir bakış açısıyla değerlendirilmesi üzerine bakış açısı elde etmek istemektedir. Lise düzeyinde bir ders ele alındığında; o dersin öğretme yöntemini, öğrencilerin derse hazırlıklarını, öğrencilerin ve öğretmenlerin hazırlık aşamasında neler yaptıklarını, hangi yöntem ve etkinlikleri takip ettiklerini, bu süreç içerisinde hangi olumlu veya olumsuz faktörlerden etkilendiklerini kendi doğal ortamında gözleme veya raporlaştırmaya çalışır. Böylece katılımcıların çalışma yerleri, yansıttıkları tutum, yürüttükleri çalışmaları yerinde görebilme imkânı verecek ve değerlendirme aşamasında bulgular elde edilebilecektir. Nitel araştırma bu derinlikli yönü nedeniyle bu çalışmada kullanılmıştır.

Çalışmaya en uygun teknik olarak ise yarı yapılandırılmış mülakat tekniği ele alınmıştır. Bu tekniğe göre; araştırmacı soruların yerini değiştirebilir, mülakatın akışına göre sorular ekleyebilir, soruların spruluş şekillerinde inisiyatif kullanabilir (Derinlemesine Görüşme: b.t).

Veri toplama tekniği olarak açık uçlu soruların sorulması, dinlenmesi, görüşmenin kaydedilmesi ve gerekirse konuyla ilgili ilave soruların eklenebililen; araştırmacının konuyu çok boyutlu ve detaylı bilgi toplamasına olanak veren derinlemesine görüşme tekniği kullanılmıştır. Bu yöntem; teknik kabiliyet, konsantrasyon, duyarlılık, içe bakış, disiplin ve görüşmeciyi anlama gerektirir (Kümbetoğlu, 2008).

Yine Kümbetoğlu (2008) derinlemesine görüşme tekniğinin sıradan bir konuşmadan farkını; araştırmacının akışı yönlendirdiği, zaman zaman, soruların detaylandırılarak

çeşitlenmesi sağlanan belirli bir amaç doğrultusunda gerçekleşen bir süreç olarak belirtmiştir.

2.1.1. Veri Toplama Aracı

Veriler, Şubat- 2020 – Nisan 2020 tarihleri aralığında literatürden faydalanılarak hazırlanan yarı yapılandırılmış mülakat tekniğine dayalı form ile toplanmıştır. Form sosyodemografik bilgiler ve Türkiye’de bütünleşme sürecine ilişkin sorulardan oluşmaktadır. İlk görüşmeden önce tasarlanan formatta bir deneme görüşme yapılmıştır. Bu aşamadan sonra sorular tekrar gözden geçirildikten sonra araştırmada kullanılacak ilk görüşme gerçekleşmiştir.

2.1.2. Veri Toplama Süreci

Araştırma yüz yüze ve yarı yapılandırılmış mülakat tekniğiyle planlanmasına rağmen COVID-19 pandemisinin etkisiyle 3. görüşmeden sonrası, katılımcıların izni dahilinde, telefon görüşmelerini kaydeden bir uygulama olan “Call Recorder” üzerinden kaydedilip deşifre edilmiştir. Telefonla yapılan görüşmelerden önce katılımcılara düşünme süresi kazandırmak adına görüşme saatinden 10 dakika önce görüşme formu ulaştırılmıştır.

Araştırmaya katkı sağlayan sosyal hizmet uzmanlarıyla ortalama yarım saatlik bir görüşme sonucunda veriler elde edilmiştir. Araştırmacının soruları sonunda sosyal hizmet uzmanlarının yarı yapılandırılmış mülakat soruları dışında belirtmek istedikleri düşüncelerden de görüşmenin son bölümünde faydalanılmıştır.

Katılımcılar genel olarak bütünleşme politikalarının Türkiye’deki en önemli sacayaklarından birini oluşturan sivil toplum örgütlerinde çalışan profesyonellerden seçilmiştir. Alanda ve doğrudan çalışma imkanlarına sahip olmalarının yanı sıra bürokratik işlemler açısından daha erişilebilir bir pozisyonda olmaları bu tercihin belirleyicisi olmuştur. Öte yandan bütünleşme sürecinde sağlık hizmetlerine erişimin evrensel boyutta birçok bariyere sahip olduğu düşünüldüğünde, en temel insan hakkı olan yaşama hakkının korunması/sağlanması için, hastanelerde savaş ve düzensiz göç mağduru insanlarla çalışan profesyonellerin katkıları da araştırmayı güçlenmiştir.

Sandelowski (1986) nitel araştırmanın etkin ve anlamlı olmasının önemini ulaşılan kişi sayısıyla değil ulaşılan kişilerin (örneklem) bilgi yüklü olması ve araştırmayı yapan

kişinin analitik ve gözlemsel becerilerine bağlı olduğunu belirtmiştir. Morgan ve Morgan (2008) ise nitel araştırmada örneklemin büyüklüğü değil de bilgilerin tekrarının belirleyici olduğunu belirtmiştir (akt. Baltacı, 2018).

Sandelowski (1986) yapılan nitel araştırmanın kaç kişiyle değil ama yapılan kişilerin bilgi birikimlerinin önemine vurgu yaparken Morgan ve Morgan (2008) ise nitel araştırmanın örnekleminin büyüklüğünün elde edilen bilgilerin tekrara düşmesiyle doyuma ulaştığının altını çizmiştir. Yapılan çalışmada sahada görevlerini sürdüren 9 farklı sosyal hizmet uzmanıyla görüşülmüş ve 9. görüşmede sonrasında toplanan verilerin birbirini tekrar etmeye başladığı, yeterli ve nitelikli verilerin elde edildiği; araştırmanın doyum noktasına ulaştığı düşünülerek görüşmelere son verilmiştir.

2.1.3. Verilerin Güvenilirliği

Çalışmanın güvenilirliği; yapılacak olan bütün bireysel görüşmelerin kayıt altına alınacağı, deşifresi yapıp katılımcıların onayının alınmasından sonra verilerden faydalanılacağı taahhüt edilerek sağlanmıştır. Ayrıca sık sık katılımcıların kendi cümlelerinden alıntılar yapılarak desteklenecek görüşler çalışmanın güvenilirliğini desteklemiştir. Katılımcıların çalışma boyunca kimlikleri ve kimliklerini belli edecek herhangi bir bilginin paylaşılmayacağı garanti altına alınarak katılımcıların düşüncelerini rahatlıkla belirtmesi sağlanmıştır. Bu durum da çalışmanın verilerinin güvenilirlik düzeyini artırıcı bir etmen olarak değerlendirilmektedir.

2.1.4. Katılımcılar

Fiziksel uygunluklar, verilere ulaşılabilirlik, maliyet ve pandemi koşulları göz önüne alındığında bütünleşme alanında sivil toplum örgütleri ve kamu kuruluşlarında çalışan sosyal hizmet uzmanlarıyla yapılmıştır. Katılımcılar ağırlıklı olarak sivil toplum örgütlerinden seçilmesinde Türkiye’de sığınmacılarla en yoğun çalışan alanın bu olması ve ulaşılabilirliği devlet kurumlarına göre daha kolay olması kriter olarak alınmıştır. Çalışma yapılacak derneklerdeki sosyal hizmet uzmanlarıyla gönüllülük esaslı çalışılmıştır.

Katılımcılara ait detaylı bilgiler aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 4. Katılımcı Bilgileri

Görüşmeci	Doğum Yılı	Cinsiyet	Medeni Durum	Eğitim	Sektör	Çalışma Alanı
G1	1995	Kadın	Bekar	Lisansüstü devam	Sivil Toplum Örgütün	Çocuk Koruma
G2	1994	Kadın	Bekar	Lisansüstü devam	Sivil Toplum Örgütü	Düzensiz Göç
G3	1993	Erkek	Bekar	Lisansüstü	Sivil Toplum Örgütü	Bütünleşme Politikaları
G4	1991	Erkek	Bekar	Lisans	Sivil Toplum Örgütü	Koruma Alanı
G5	1994	Kadın	Evli	Lisans	Sivil Toplum Örgütü	Bütünleşme Politikaları
G6	1994	Erkek	Bekar	Lisans	Sivil Toplum Örgütü	Koruma Alanı
G7	1995	Kadın	Bekar	Lisans	Sivil Toplum Örgütü	Koruma alanı ve Bütünleştirme Politikaları
G8	1984	Kadın	Evli	Doktora	Sağlık	Hasta Hakları
G9	1971	Erkek	Evli	Lisansüstü	Sağlık	Hasta Hakları

2.1.5. Görüşmeci Tanıtıcı Bilgileri

(G1)

1995 doğumlu ve bekar olan G1, 2018 sosyal hizmet bölümü mezunu olup lisansüstü eğitimine devam etmektedir. Bir sivil toplum örgütünde çalışan G1, 2 yıldır çocuk koruma alanında çalışmakta ve grup çalışmaları ile çocukların bütünleşme süreçlerine katkı sağlanmaktadır. Katılımcı G1 ile yüzyüze görüşülmüş, izni dahilinde ses kaydı tutularak görüşme yapılmıştır.

(G2)

1994 doğumlu ve bekar olan G2, 2017 yılında sosyal hizmet bölümü mezunu olup lisanüstü eğitimini tamamlamıştır. Düzensiz göç alanında sahada çalışan G2 bir sivil toplum örgütünde bütünleşme ve koruma alanında çalışmaktadır. Sahada sosyal danışmanlık hizmeti vermekle birlikte müracaatçı grubunun bütünleşme sürecini desteklemektedir. Katılımcı G1 ile yüzyüze görüşülmüş, izni dahilinde ses kaydı tutularak görüşme yapılmıştır.

(G3)

1993 doğumlu olan G3 sosyal hizmet bölümünden mezun olur olmaz yaşlı bakım sektöründe yönetici pozisyonda çalışmıştır. Sonrasında ise lisansüstü eğitimini tamamlamıştır. Şu anda bir sivil toplum örgütünde proje asistanı olarak görev alan G3 bütünleşme politikaları kapsamında çalışmalarını sürdürmektedir. Katılımcı G3 ile yüzyüze görüşülmüş, izni dahilinde ses kaydı tutularak görüşme yapılmıştır.

(G4)

1991 doğumlu olan ve sosyal hizmet mezunu olan G4 geniş bir yaş aralığına sahip müracaatçı kitlesiyle koruma alanında çalışmaktadır. Bir sivil toplum örgütünde yalnızca Suriyeli veya diğer azınlık gruplarla çalışmayan G4 aynı zamanda ihtiyaç sahibi Türk vatandaşlarıyla da çalışmakta hatta bu gruplarla belirli projeler kapsamında beraber çalışmaktadır. Katılımcı G4 ile telefonda görüşülmüş, izni dahilinde ses kaydı tutularak görüşme yapılmıştır.

(G5)

1994 doğumlu olan ve sosyal hizmet bölümü mezunu olan G5'in medeni durumu evlidir. Çoğunluğu Iraklı bir müracaat kitlesine sahip olan G5 yeni doğandan 60 yaşına kadar genelde kadın ve çocuklardan oluşan bir müracaatçı kitlesiyle çalışmaktadır. Bir sivil toplum örgütünde çalışan G5 çalışmalarında önceliği dil bariyerini aşmak olarak belirlemiş ve bu yönde faaliyetlerini şekillendirmiştir. G5 ile telefonda görüşülmüş, izni dahilinde ses kaydı tutularak görüşme yapılmıştır.

(G6)

1994 doğumlu olan G6 sosyal hizmet bölümü mezunudur. Bir sivil toplum örgütünde, yeni doğan çocuktan 90 yaşına kadar bir müracaatçı kitlesine sahip olan G6 engelli, yaşlı ve çocuk alanında bütünleşme ve koruma üzerinde çalışmalarını şekillendirmektedir. Genel

olarak Afgan müracaatçı kitlesine sahip olan G6 öngörülen projelerde bütünleştirme odaklı Trük ve Afgan çocuklarla birlikte ortak çalışmalar da düzenlemektedir. Katılımcı G6 ile telefonda görüşülmüş izni dahilinde ses kaydı tutularak görüşme yapılmıştır.

(G7)

1995 doğumlu olan G7, sosyal hizmet mezunu olup bir sivil toplum örgütünde çalışmaktadır. Uluslararası koruma statüsünde; LGBTİ+ bireyler, engelli, kadın gibi alanlarda çeşitli çalışmalar yürüten G7, çalıştığı müracaatçı grubunun ağır travmalar yaşadığını belirtip klinik odaklı çalışmalar yaptığının altını çizmiştir. Katılımcı G7 ile telefonda görüşülmüş izni dahilinde ses kaydı tutularak görüşme yapılmıştır.

(G8)

1984 doğumlu G8 sosyoloji bölümünden mezun olup adli tıp alanında lisansüstü eğitimini tamamlamıştır. Klinik odaklı sosyal hizmet anabilim dalında doktorasını tamamladıktan sonra tıbbi sosyal hizmet biriminde çalışmaya başlamıştır. Sağlık sorunlarının yanısıra sosyoekonomik çalışmalar da yürüten G8 çocuk gelinlerle yaptığı çalışmalarla çocuk ihmal ve istismarına dikkat çekmiştir. Bir hastanede görevini yapan G8 ile telefonda görüşülmüş izni dahilinde ses kaydı tutularak görüşme yapılmıştır.

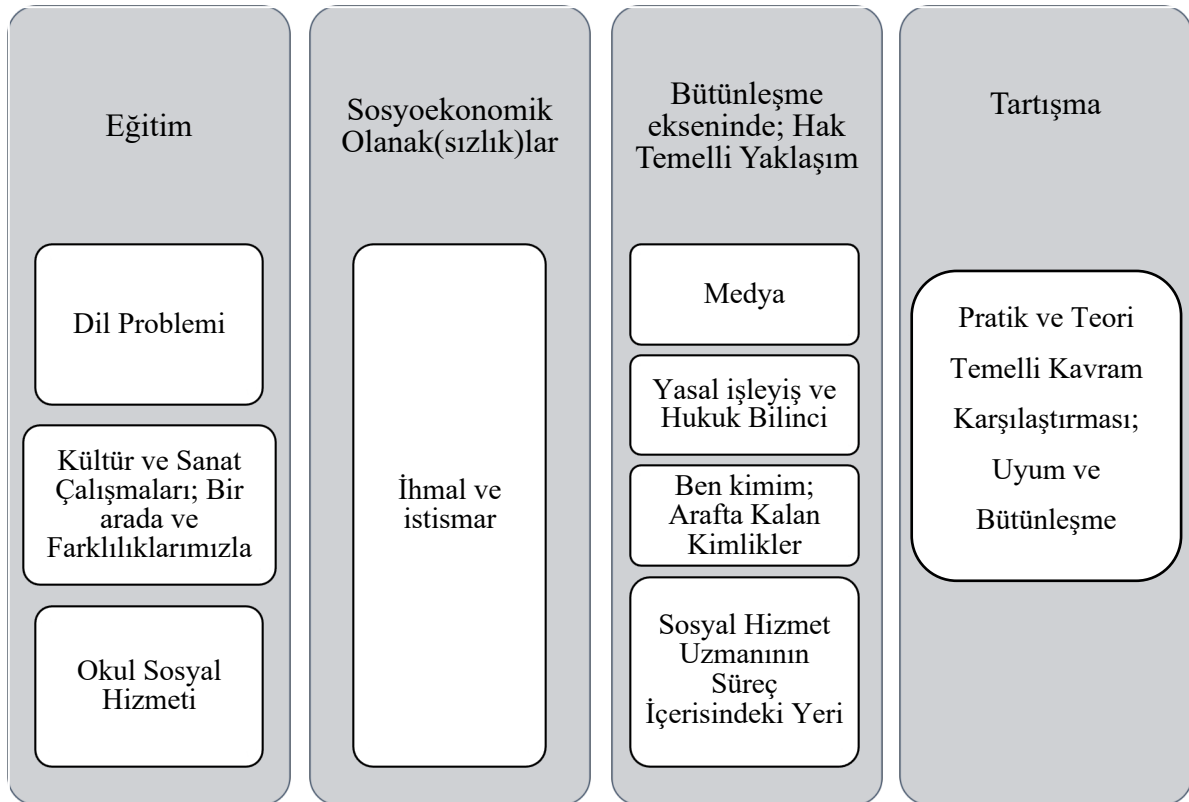
(G9)

1971 doğumlu olan G9 lisans eğitimini sosyal hizmet bölümünde yapan görüşmeci Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü'nde yüksek lisansını tamamlamıştır. Sağlık sektöründe çalışan G9 psikososyal ve sosyoekonomik çalışmalar ekseninde çalışmalarını temellendirmektedir. Bütünleşme politikarı ekseninde çevresi içinde birey yaklaşımına dikkat çeken G9 ile telefonda görüşülmüş izni dahilinde ses kaydı tutularak görüşme yapılmıştır.

3. BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde savaş mağduru insanlarla ve düzensiz göç alanında çalışan sosyal hizmet uzmanlarından elde edinilen veriler değerlendirilmiştir. Profesyonellerin saha deneyimlerinden aktardıkları bilgiler ve yorumlar esas alınarak üç ana tema ve sekiz alt temanın yanı sıra verilerden toplanan bilgiler ışığında bir tartışma başlığı oluşturulmuştur. “Eğitim, ekonomik olanak/olanaksızlıklar, bütünleşme ekseninde hak temelli yaklaşım” olarak belirlenmiştir. Ana temaların yanında yer alan tartışma kısmında ise “pratik ve teori temelli kavram karşılaştırması; uyum ve bütünleşme” konusu yer almaktadır.

Tablo 5. Araştırmanın Veri Analizi Sonrasında oluşturulan Temalar ve Alt Temalar

3.1. Eğitim

Bütünleşme ekseninin zeminini oluşturan eğitim konusunda birçok aksama yaşandığı görülmüştür. Eğitim konusundaki aksamalar genellikle plansız kabul sürecinin doğal bir sonucu olarak karşımıza çıkmakla birlikte eğitim sistemimizin içine bir şekilde alabildiğimiz savaş ve düzensiz göç mağduru insanlarla çalışırken; sahada aktif görev yapan meslek

elemanlarının eğitim alanında değindiği problemler üç başlık altında; dil bariyeri, farklılıklarımızla bir arada yaşama bağlamında; kültür ve sanat çalışmaları ve okul sosyal hizmeti olarak ele alınmıştır.

3.1.1. Dil Problemi

Dil öğrenimini bütünleşme politikalarının mihenk taşı olarak kabul edersek hata yapmamış oluruz. Sığınmacı, mülteci ve göçmen bağlamında bütünleşme sürecini iyi yöneten ülkelerin başlangıçta dil bariyerini yok ederek yol aldıkları literatüre yansımıştır. İsveç örneğinde incelediğimiz gibi dünya için örnek teşkil eden “çok kültürlü bütünleşme” modelinde 1985 yılından bu yana devletin sığınmacılara dil öğrenimi konusunda yetki verdiğini ve eğitim programına dahil olan her sığınmacının devlet tarafından giderlerinin karşılandığını görülmektedir (Kılıç, 2017: 94).

Türkiye’deki durum ise dil eğitimi öneminin vurgusu oldukça sık yapılmakla birlikte pratikte işler biraz daha karışık, standardizasyonu bulunmayan ve zorunluymuş gibi(!) bir yapıda olduğu sahada çalışan meslek elemanlarıyla yapılan görüşmelerden anlaşılmıştır. Meslek elemanları dil eğitimin önemini;

“G7: Bence en büyük öncelik dil. Bir yerde insanlar aynı dili konuşmuyorsa kesinlikle uyumdan söz edemiyoruz. Yani öyle gözler konuşuyor falan olmuyor yani....”

“G1: 10 yıl içerisinde bir ara şöyle bir şey vardı; küçük çocukların eğitime gitmedikleri için kayıp nesil olarak değerlendirilme durumu vardı. O nesil belki risk teşkil edebilir ama orda da yine önleyici faktör yine eğitim yani yapacak hiçbir şey yok. Eğitim sürecine katılmalı, takip edilmeli, okul içerisinde de takip edilmeli kesinlikle takip edilmeli.”

“G2: Kamp süreci geçirmemiş Türkçe bilmiyor (bu süreci geçirenler çok daha iyi durumda) GEM’lerde konteynerlerde oluşturulan GEM’ler sürecini yaşayanlar uyum sürecini daha olumlu geçiriyorlar.”

Dil eğitiminin, bütünleşme sürecinde çok fonksiyonlu bir rol oynamakta olduğunun; suça bulaşma oranı, ayrımcılığa uğrama, aidiyet geliştirememe, psikolojik sorunlar gibi birçok istenmeyen sürece karşı “koruyucu ve engelleyici” rol üstlendiğinin altı çizilmektedir.

“G5: Tabi burada en önemli faktör dil geliyor yani biz genel olarak çalıştığım bölgede 12 dil ofisi açtık olabildiğince kişilere ulaşp dil bariyerini aşmaya çalışıyoruz. Çünkü uyum üzerinde en büyük engel

dil. Dil bilindiği takdirde Türk vatandaşı daha kolay kabul edebiliyor ama dil olmayınca çok daha fazla sosyal dışlanmaya maruz kalabiliyorlar. “

“G3: Ancak eğitim durumu ve sosyo-ekonomik durumu daha kötü olanlar bu süreçte kendilerini geliştirmezlerse risk oluşturabilir. Ülkemizde zaten ciddi şekilde bir suç oranı var (bunu asla mülteciler açısından söylemiyorum), hem kendi vatandaşımız hem de mültecilerin eğitimlerinin artmasının bu suç oranını azaltacağını düşünüyorum...Eğitim durumu ve sosyo-ekonomik durumu daha kötü olanlar bu süreçte kendilerini geliştirmezlerse risk oluşturabilir. Ülkemizde zaten ciddi şekilde bir suç oranı var (bunu asla mülteciler açısından söylemiyorum), hem kendi vatandaşımız hem de mültecilerin eğitimlerinin artmasının bu suç oranını azaltacağını düşünüyorum.”

Türkçeyi günlük hayatta kullanabilen savaş mağdurlarının aynı zamanda kendi kültürleriyle ortak bir zemin yaratabilmesi; bütünleşme sürecini hızlandırdığı gibi bu sürecin doğal sonucu aidiyet hissi, kendine yatırım yapma bilinci gibi ikincil sonuçları da beraberinde getirmektedir.

G7: Biz bu insanların bir önce dil eğitimi almaları için yönlendiriyoruz. Buradaki kültürü bir an önce öğrenmeleri için çabalyoruz. Buradaki kültürle kendi kültürleri arasında ufacak bir ortak nokta yakalamıyım diye çalışmalarımızı düzenliyoruz.

3.1.2. Kültür ve Sanat Çalışmaları; Bir arada ve Farklılıklarımızla

Araştırmada, sosyal hizmet uzmanları dil eğitimine vurgu yapsa dahi kültür ve sanat kolu eksik kalan bir eğitim sürecinin bütünleşme açısından sorunlu olduğu konusunda hemfikirlerdir. Fakat bu kültür ve sanat çalışmalarında Uluslararası Göç Örgütü'nün 2013 yılında “Asimilasyon (assimilation)” başlığı altında açıkladığı “etnik veya sosyal bir grubun diğer bir grupla uyumlu hale gelip aidiyet duygusunun değişmesi” gibi insanlık onurunu zedeleyen bir yaklaşımla değil de sosyal hizmetin mesleki değerlerine paralel ve toplumlar açısından iki yönlü bir çalışmadan söz edildiğini vurgulamak yerinde olacaktır.

“G1: Evet eğitimi veriyoruz mesleki anlamda yürüttüğümüz çalışmalar meslek eğitimine giriyor ama biz daha çok sosyal yaşam becerilerini artırmaya yönelik; öfke yönetimi stres yönetimi iletişim becerileri, duygularını tanıma gibi destekleyici eğitimler veriyoruz ama mesela yürüttüğümüz çalışmaların temeli evrensel değerlere dayanıyor. Yani biz çocuğa saygı, sevgi, adalet, barış öğretiyoruz ...Aksi takdirde sen sadece toplumun geri kalanına uyum sağla bütün toplumla beraber hareket et gibi zorlama ve dayatmayla hareket ettiğinde bu baskı ve dışlanmaya yol açar... Tepeden dayatma zorlama herhangi bir şey yapamayız. Bir insan bir şey öğretmiyorsak neden o şekilde davrandığını sorgulayamayız.”

“G3: ...sadece dil öğrenmelerini değil; ülkemize de uyum sağlamalarına yardımcı olmaya çalışıyoruz. Öğretmenlerimiz bu bağlamda Türk kültürünü, gelenek ve göreneklerimizi göstermek için çaba gösteriyorlar. Kurum içerisinde her ay çeşitli etkinlikler düzenliyoruz ve bunu genelde müracaatçılarımız organize ediyor. Çalıştığım kurum sadece mültecilere hitap eden bir yer olmadığı için çalışmaya başladığım zamana kıyaslarsam uyum sürecinin oldukça başarılı ilerlediğini düşünüyorum. Çünkü hem mülteciler ülkemize uyum sağlamaya başladı, hem de ülkemiz vatandaşları (çalıştığım bölge bazında konuşuyorum tabii) mültecilerle bir bütünlük içerisinde yaşamaya alışmış durumda diyebilirim. “

“G8: Farklı kültürler ve farklı yaşam alanları var onun farkında olmak lazım. Bir şeyleri dikte edici değil de o insanların kültürlerini yaşamalarına müsaade ederek ama bir taraftan da insanların toplumsal çerçeveler içerisinde (Türkiye’de Suriyelilerden önce de pek çok farklı kimlikten insanlar olarak bir arada yaşıyorduk.) ortak kurallar var herkes bu kurallara uyararak yaşamak zorunda.”

İnsan haklarından beslenen batı menşeli, uluslararası sözleşmelerle güvence altına alınan ve devredilemez haklar konusunda makul bir paydada buluşmak için çalışmak, doğal olarak, yüz yıllardır Ortadoğu kültürüyle yoğrulmuş insanlarla olduğunda uzun ve zorlu bir sürece bürünmektedir.

“G1: Kadınlara aile planlamasını öğretmek istiyoruz evet çünkü aile planlaması bizim eğitim sistemimizde var. Bu sağlıklı. Ama bu kadınlara aynı şekilde yaklaştığımızda siz bizim doğurma özelliğimizi elimizden almak istiyorsunuz, nüfusumuzu engellemeye çalışıyorsunuz gibi bir yaklaşımları var.

“G3: Bizler elimizden geldiğince Türk Medeni Kanunu’nu anlatıyoruz, bu ülkede bunun yasal olmadığını ve suç olduğunu anlatıyoruz ancak yeterli olmuyor tabii.”

“G8: Sanat bu açıdan önemli. Yani siz onları toplarsınız her gün eğitim verirsiniz burası böyle şurası şöyle ama bahsettiğim kitle okuma yazma bilmiyor yani. 40 yaşına gelmiş okuma yazma bilmiyor adam algı seviyesi de çok gelişmiş değildir yani buna bağlı. Bu insanlarla ne kadar yol kat edebilirsin. Ama bu insanlara hayatın içinde yaşarken bir şeyler gösterebilirsen, çok daha fazla yol alabilirsin. İnsanların bir şeyleri anlamaları için gerçekten duyguları anlamaları gerekiyor. Bunu sağlayabilirsen o zaman gerçekten bağlanma, kabullenme gerçekleşebiliyor diye düşünüyorum.”

Türk Medeni Kanunu, dünyada Türk vatandaşı kadınların haklarını çoğu gelişmiş batı ülkesinden önce vermesi konusunda oldukça önemli bir yapıda ve bu coğrafyada yaşayan insanlar için vazgeçilmez bir öneme sahiptir. Fakat Ortadoğu’da yer alan ülkelerin işleyişi ile Türkiye Cumhuriyeti’nin yasalarının ortak alanları oldukça sınırlı olan bu alanda;

kazanılmış temel insan haklarından vazgeçmeden sanat ve kültürle birlikte bir arada, insan onuruna yakışır bir şekilde yaşamının yolu; uygulayıcı ve yasa yapıcıları etkileme noktasında sosyal hizmet uzmanlarının sürecin içerisinde aktif rol almasıdır.

3.1.3. Okul Sosyal Hizmeti

İkilemlerin oldukça bol olduğu, yasaların çok sınırlı alanlarda ortaklaştığı bu alanda çalışmak ciddi bir birikim gerektirmektedir. Bu bağlamda disiplinini insan haklarından alan empati becerileriyle desteklenen bir meslek olan sosyal hizmetin eğitimini tamamlamış profesyonellerle bu alandaki hizmetleri yürütmesi öncelik kazanmaktadır. Okul sosyal hizmeti ise tam bu noktada birey, grup ve toplumla çalışma noktasında önemlidir.

“G1: ‘Beni burada istemiyorlar ürememi istemiyorlar’ algısı var aslında çünkü. Kesinlikle bütün politikaların, lisans eğitiminde de görürüz, sosyal destek mekanizmalarının güçlenmesi, dışlanma ve ayrımcı o bakış açısından uzaklaştırılması gerek.”

G1’in aktardığı algıyı aile sistemi içerisinde yaşanan bir bozukluk olarak ele aldığımızda, varsa bu ailenin okul çağında çocuğu, akrabaları vs., karşılaşılan bu sorundan kendi paylarınca etkilenecek ve bu durum her bir üyeye bütünleşme sürecinde dezavantaj sağlayacaktır. Bu bağlamda; okulda görev alan sosyal hizmet uzmanları okulda beliren bir sorunun kaynağının yalnızca çocukta olmadığını çocuğun etrafını saran çevresel örüntülerle ilgili olduğunun bilinciyle yalnızca çocukla değil, çocuğun sosyal çevresiyle; ailesiyle ve akrabalarıyla da çalışacaktır. Dolayısıyla okulda görev alan sosyal hizmet uzmanları, sorunu çok boyutlu bir şekilde ele alıp; sistem ve ekolojik yaklaşımlarından faydalanarak çocukların problemlerini “çevresi içinde birey” ekseninde değerlendirir (Kılıç ve Özkan, 2014).

“G1: Suriyelilerle nasıl yaşayacağız diye bir kurumun altında toplayamayız ya bir hizmet vereceğiz ya bir para vereceğiz yani teşvik edici herhangi bir motivasyon kaynağıyla yukarda aileleri aşağıda da çocukları kaynaştıracak rehberlik hizmetleri sunulur. Okulda sosyal hizmet uzmanlarına ihtiyaç duyulunur ama okul sosyal hizmeti yok? “

“G5: Yani klasik etkinlik yapılabilir ama bu mültecilerle Türk vatandaşları arasında nasıl bir köprü olacak bu noktada çözümlenmek bize düşüyor. Toplumun ihtiyacı tespit edebilmek, toplumun dinamiklerini anlayabilmek, muhtarla iletişim kurabilmek, vatandaşları dinleyebilmek ve bu ihtiyaca yönelik etkinlikler üretebilmek bize düşüyor. Burda bir nevi sosyal hizmetin her alanında çalışmış oluyoruz hem bireysel hem gruplarla hem de toplumla çalışmış oluyoruz. Bu alanlara girerken tabi dikkat etmemiz gereken şeyler oluyor mesela devlet kurumlarıyla çalıştığımız için devlet kurumlarından

gelen, vatandaşlardan gelen ve mültecilerden gelen talepleri değerlendirip üçünün çerçevesinde etkinlik planlamamızı yapıyoruz. Ör; okulda çocukların akran zorbalığı eğitimi. Bunu okulla görüşüyoruz bu bir ihtiyaç, sorun bu soruna yönelik ne yapabiliriz buluyoruz. Sosyal hizmetin 3 alanında da çalışıp çözüm odaklı çalışmaya önem gösteriyorum. Yani sadece etkinlik yapma değil de çözüme odaklanma. Benim görüşüme göre sosyal hizmet uzmanlarına da bu görev düşüyor sorunları çözebilmek, asıl problemlere inebilmek. Kaynakları harekete geçirebilmek yani, zaten sosyal hizmetin ana başlığı ne; diğer kurumları harekete geçirebilmek sadece bir dernek olarak bizim yapabileceğimiz şeyler kısıtlı olabiliyorken belediyeyi, kamu kurumlarını, hastaneleri, sağlık müdürlüklerini devreye soktuğumuzda çok daha farklı işler ortaya çıkabiliyor. MEB ile protokolümüz var bu protokol kapsamında çocuklarla sosyo-kültürel etkinlikler bilinçlendirme çalışmaları yani bu yönde.”

Aslında meslek elemanlarından elde edilen veriler gösteriyor ki; bazı sosyal hizmet uzmanları kendi becerileriyle uygulamada okul sosyal hizmetini kısmen de olsa uygulamayı başarmıştır. Fakat bu acil ihtiyacın bir an önce sistematikleşmesi hem Türk vatandaşları için hem de savaş mağduru bireylerin Türkiye toplumuna bütünleşme sürecini desteklemek adına önceliklendirilmelidir.

3.2. Sosyoekonomik Olanak(sız)lıklar

Savaş mağduru ve/veya başka sebeplerden ülkemize sığınmış insanların hangi sosyoekonomik şartlarda yaşadığı, sığındıkları ülkelerin genel ekonomik çerçevesiyle de oldukça bağlantılıdır. Refah toplumu olmayan, güçlü bir ekonomiye sahip olmayan ülkelere sığınan savaş ve düzensiz göç mağduru insanların ihmal ve istismara açık halde yaşamaları daha olasıdır.

3.2.1. İhmal ve İstismar

Doğuya özgü kronik terörizm ve işsizlik kaynaklı, doğuda batıya, göçlerin oranının arttığı fakat istihdam edilme oranlarının ise azaldığı yapılan araştırmalarda ortaya çıksa da bu durum sürerek artmaktadır. (Dücan, 2016; 167-183). Araştırma, Dücan'ın öne sürdüğü çalışmayı destekler nitelikte bulgular elde etmiştir; sigortasız şekilde merdivenaltı atölyelerde insan onuruna yakışmayan ücretler veya karın tokluğu pahasına çalışan sığınmacıların bütünleşme politikasının dışında kalmaktan öte Türkiye'de insanlık dramı yaşadıkları araştırmanın bulgularından birisi olarak öne çıkmıştır.

“G5: mültecilerin problemleri de çalışma izni... sigorta... Bu ikisi temel problem olarak karşımıza çıkıyor. Buradaki kişiler çalışmak istiyor fakat çalışma izni konusunda da insanlarımız bilinçsiz. Bu

konuda bilinçlendirmeye çalışıyoruz. Devletin bilinçlendirme noktasında yetersiz olduğunu düşünüyorum.

“G1: Suriyelilerin aksine Afgan, Türkmen, Özbek çocuklar. Çünkü şöyle bir fark var Suriyeli çocuklar aileleriyle birlikte kitlesel bir göç sürdürüyorlar ama Afgan, Özbek, Türkmen grupları ailelerinden ayrı olarak buraya sadece çalışmak ve kendilerini geliştirmek için geliyorlar yani buradaki çocuklarımızın temel hedefi parayı kazanıp ailelerine göndermek... Yani 700 tl ücretler günlük 10 saat! Bu çocuklar sanayide, OSTİM’de çok çok ağır şartlar altında çalışıyorlar. Uyum sağlayamıyorlar çünkü sömürü altındalar bir çeşit.”

“G4: Buldukları bölgede sağlık hizmetine erişemiyorlar, eğitim hizmetine erişemiyorlar yani hiçbir hizmete erişim yok. Zaten ekonomileri batmış noktada. Bakınca bu insanların Türkiye toplumu içinde en alt kademede ki işlerde çalışıyor ve bir şekilde hayatta kalmaya çalışıyorlar. Geleceğe bakınca 10 yıl sonra bu süreç değişir mi, bence değişmez.”

İçlerinde buldukları ekonomik darboğaz ve kaynaklara ulaşma noktasındaki çıkmazın en tehlikeli çıktısı ise yaşanan bu olağanüstü sürecin sığınmacılar tarafından benimsenmesi ve normalleşmesi olarak vücut bulmaktadır. Haklarından bihaber, insanlık onuru pahasına temel yaşam ihtiyaçlarının giderildiği sürdürülemez; kısır bir döngünün içinde süregelen hayatlar şeklini almaktadır. Sosyal hizmet uzmanlarının çalışmaları bu aşamada sığınmacılar açısından can suyu görevi görmektedir. Meslek tanımlarının olmaması ve mesleki bir güvence altında çalışmamalarına rağmen birçok uzman yasaların biçtiği görevden ötesini de yaparak, iğneyle kuyu kazma örneğinde olduğu gibi, bütünleşme sürecine katkı sağlamaya çalışmaktadırlar.

“G8: 14 yaşında gebe kalmış 15 yaşında gebe kalmış bir kadın yani mutlaka işlem uygulanır babasına şikâyete bakılmaksızın. Kız çocuğu da yurda alınır. Fakat gelen insanlarda genellikle çocuklar yurda alınıyor sonra amcasına teslim ediliyor. Sonra öğreniyoruz ki bir iki sene sonra tekrar yeni bir doğumla hastanemize geliyor (o kişiyle beraber olmuş) kendi ailesiyle hiçbir bağı kalmadığını ve teslim alan kişiyle beraber yaşadığını öğreniyoruz. Bu konularda biz de gerçekten samimi miyiz, biz de gerçekten ifade ettiğim gibi mi düşünüyoruz; bilmiyorum. Genelde; ya öyle, onlara göre normal, onların kültürleri bu! Ama orda birçok çocuk istismar ediliyor gözümüzün önünde ve biz önemsemeyelim aynı toplum içerisinde görmezden mi gelelim yoksa taşın altına elimize elimizi soktuk gerçekten hakkını verelim mi?”

“G1: Eğer biz bu çocuklara devlet politikalarınca sağlamıyorsak temel yaşam haklarını bu çocuklardan uyum veya bütünleşme bekleyemeyiz.”

Ülkenin sosyoekonomik koşulları aynı zamanda sosyal kabul noktasında da belirleyici bir role bürünmektedir. Gelir adaletsizliğinin olduğu, orta sınıfı çok ince bir dilim arasında sıkışıp kalan toplumlarda, Türkiye gibi, gerek sığınılan ülkenin vatandaşlarının yaşadıkları ekonomik darboğaz gerek medyanın yanlış yönlendirmesi gerekse günlük siyasetin enstrümanı haline gelen sığınmacılar sosyal kabul noktasında bir hayli sorun yaşamaktadırlar.

“G8: Yani burada kabul şartları var buna bakmak lazım; bizim insanlarımız hangi şartlarda kabul ediyor, hangi şartlarda dışlıyor. Mesela en çok dışlandıkları yer çalışma alanı. Çünkü Suriyeliler günde 30 lira yevmiyeye çalışıyordu biz 70’e çalışıyorduk. Onun yüzünden bizim yevmiyemiz 50 ye düştü, biz geçinemiyoruz. Onların yüzünden çalışıyorlar diye.”

“G5: Kesinlikle Türk vatandaşlarının yaşadığı ekonomik sıkıntı diyebilirim. Ekonomik sıkıntı insanlarda öfke, sıkışmışlık ve saldırganlık gibi özelliklere sebebiyet verebiliyor. Bu da her sıkıntı yaşadığında kendinden olmayana saldırma şeklinde gerçekleşebiliyor. Devlet tam olarak yardımı fonlayarak yaptığını ve bu gidişatı net olarak halka açıklamadığı için kendine ait olan vergilerden alınan parayla savaş mağduru insanların geçindiğini düşünerek öfkelenebiliyorlar.”

“G7: Yani, bu insanların her gün tepesinde bombalar patlıyordu, böyle bir ortamda yaşadılar ve buna çok alıştılar. Biz bir silah sesi duyunca polisi arayan insanlarız. Yani bu konuda güvendeyiz. Güvende misiniz? Sorusunu sorduğumuzda; onların anladığı çok farklı. Güvenlik onlar için birlikte olmak, kalabalık dolaşmak. Bu konuda özellikle savaş mağdurları ile ilgili burada bir handicap olduğunu düşünüyorum.”

Ağır sosyoekonomik şartlar altında sürdürülmeye çalışılan bir sürecin doğal sonucu olarak her türlü ihmâl ve istismara açık durumda yaşayan insanların genellikle öfkeleri farklı noktalara kanalize olabilmektedir.

“G6: Mesela çok eşlilik, çocuk evlilik, kadına şiddet... komşularla geçinememe çok fazla çünkü kent hayatına alışmamışlar. Otobüse binmeye kadar gidebiliyor yani en basit şeylere kadar gidebiliyor.”

“G8: Ama çocuk evliliklerde bizim önümüzdeleyer diyebilirim. Bizde çok aşılış durumu şu an tekrar tekrar yaşıyoruz. O konuda çok sıkıntı yaşıyoruz özellikle 14-15 yaşında gebeler de gelebiliyor. Bu durumu aileleriyle konuştuğumuzda bu durumun kendi kültürlerine ve inanışlarına göre aslında helal olduğunu ve neden burada yasak olduğunu ve cezai işlem gerektiren bir olay olduğunu neden sosyal hizmetleri ilgilendiren bir olay olduğunu idrak edemiyorlar.”

Derinlemesine baktığımızda; ihmal ve istismara açık hale gelen insanların serüveninin sağlıklı bilgi kaynaklarına erişememenin yanı sıra sığındıkları ülkeye kontrolsüz bir şekilde (açık kapı politikası), oryantasyon süreci olmaksızın olağanüstü şartlarda giriş yaptıkları görülmektedir. Yaşanılan durum tam anlamıyla “cehenneme giden yolların iyi niyet taşlarıyla döşeli olması” deyimini karşılamaktadır.

“G6: Mesela ... 'da bile (küçük bir il olmasına rağmen) belirli bölgeler tamamen yabancıların elinde olarak görülüyor. Belki bu 10 yıl süre zarfında il düzeyine çıkacak. Yani şu anda bile (28 mahalle) hiçbir Türk vatandaşının bulunmadığı mahalle olarak geçiyor artık. “

“G4: Bunu biraz daha yerelleştirmek de gerekiyor açıkçası çünkü her grubun her ilçede yaşayan mülteci grubun özellikleri de aynı değil. Mesela İstanbul'un Anadolu yakasında Halepli mülteciler daha yoğun yaşarken Avrupa yakasından Şanlı mülteciler daha ağırlıkta (Suriyeliler açısından konuşuyorum). Halep ve Şam'ın kültürü birbirinden farklıken biraz daha bu hizmetleri yerelleştirmek önemli. Bulduğumuz bölgelerdeki grupları tanımak ve o noktadan yaklaşarak bir politika geliştirerek yol izlemek yani benim önceliğim bu olurdu. “

İhmal ve istismar; çok boyutlu, kırılğan ve farklı kaynaklardan beslenen bir olgu olarak ele alındığında bütünleşme politikalarının planlı, öngörülebilir ve Türkiye'ye sığınan insanların azami faydasını gözetten bir boyutta tasarlanması gerekmektedir. Aksi durumda sığınmacılar profesyonellerin de dikkat çektiği gibi (G6 ve G4) gettolaşmaya, sosyal dışlanmaya ve yabancı düşmanlığına kadar uzanan bir sürece evrilmesi öngörülemez bir süreç olarak değerlendirilmemelidir.

3.3 Bütünleşme Ekseninde; Hak Temelli Yaklaşım

Sosyal hizmet uzmanlarının da uygulayıcı olarak sahada çalışmalarını yürütürken güçlü yanlarından birisi de bilgi birikimleridir. Sosyal hizmet disiplininin temel taşı olarak bilinen hak temelli yaklaşım bu bilgi birikiminin de zemini oluşturmaktadır. Bu bölümde Hak temelli yaklaşımının sosyal hizmet disiplinde karşılığını anlamayabilmek adına, İngiliz Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği (BASW, 2015) “Hak Temelli Yaklaşım” tanımını incelemek anlamlı olacaktır.

“İnsan hakları temelli yaklaşım; insanların, haklarını bilmelerini ve talep etmelerini sağlamak; temel prensibi insan haklarını korumak ve gerçekleştirmek olan kurum veya kişilerin uygulamalarını ve hesap verilebilirliğini artırmayı temel alır. Bu, insan haklarını etkileyen kararlara, insanların katılımı için daha fazla fırsat vermek anlamına gelmekle birlikte insan haklarını gerçekleştirmekle sorumlu kurum

veya kişilerin; hak mücadelesini gerçekleştirebilmesini, bu haklara saygı duyulmasını ve şeffaf kalınabilmesi açısından da anlamlı olacaktır.”

Bütünleşme ekseninde; Hak Temeli Yaklaşım teması medya, yasal işleyiş ve hukuk bilinci, ben kimim; arafta kalan kimlikler ve sosyal hizmet uzmanının süreç içerisindeki yeri alt başlıkları altında incelenecektir.

3.3.1. Medya

Medyanın haber dili, haberleri sunuş şekli ve en önemlisi doğru haber kaynağından bilgi aktarması uyum ve bütünleşme sürecindeki hayati rolünün yanı sıra gazeteciliğin etik değerleriyle de doğrudan ilgili bir konudur. Portekiz’in başarıyla sürdürdüğü uyum ve bütünleşme politikasında da değindiğimiz üzere Portekiz medyasını bu sürece olumlu katkısı, bu yönde bir kamuoyu oluşmasında şüphesiz vazgeçilmez bir önemdedir.

Öte yandan, Türkiye’de yer alan basın medya kuruluşlarının içinde bulunduğumuz uyum ve bütünleşme sürecine verdiği zarar gerek akademik çalışmalarla gerekse sahada çalışan meslek elemanları tarafından belirtilmiştir. Yazıcı (2016) tarafından yapılan “Yeni Medyanın Nefret Dili: Suriyeli Mültecilerle İlgili Ekşi Sözlük Örneği” makalesinde; toplum üzerinde empati yapabilme duygularını engelleyen, ayrımcılık ve nefret dili üzerinde temellendirilmiş bir medya dilinin olduğunu ayrıca mültecilerin Türkiye toplumu için hem iç hem de dış güvenlik zafiyeti yarattığı algısının yaratıldığını vurgulamıştır. Potansiyel suçlu olarak lanse edilen Suriyeliler sözlüklerde ve sosyal medyada “dilenci, korkak, cahil, tembel” olarak gösterilmektedir.

“G4: Bence şu an Türkiye’nin uyumu yakalayamamasının nedeni (9 yıl oldu belki biraz daha zamana ihtiyaç var ama) bakınca uyumun önündeki en büyük engel bence medya çünkü insanlar bir şeyleri derinlemesine okumadan yani sebeplerini öğrenmeden okudukları bir tivitle veya gördükleri bir haberle bir bütüne varıyorlar bir tümevarım oluşturuyorlar ve herkes öyleymiş gibi bir algı yaratıyor. Duymuşundur Muğla’da denizin ortasına masa atıp nargile içen birini Suriyeli diye servis etmişti medya ama sonrasında bu adam Kayserili çıktı ve bu haberi yapan gazeteyi dava etti.”

“G7: Bunu Türkler mi uyduruyor, bunu kim uyduruyor, bizim böyle bir hakkımız var da bunu devlet mi yiyor? Bizim böyle bir hakkımız varsa bu para kimin cebine giriyor? Gibi bir sürü şeyler görüyorum. Böyle asılsız çıkan haberler de insanları çok öfkeliyor. İşte asılsız haberlerde çıkanları hakları zannediyorlar. Onlara ulaşmamak da çok öfkeliyor. Bir yere gittiklerinde iş bulamadıkları

zaman, bu insanlara 'Siz ülkenizi koruyamadınız, iş yerini koruyamazsınız' gibi ithamlarda bulunuyorlar."

"G6: Zenofobi dediğimiz yabancı düşmanlığı oldukça yaygın. Bir yerden mutlaka bir şeyler duyuyorlar. Özellikle uyruklarına bakmaksızın hepsini Suriyeli olarak algılıyorlar. Niye geldiklerini düşünmeden birçok kötü şeyler söyleyebiliyorlar bu durumda onların savaş mağduriyetlerini kamçılayabiliyor."

"G1: Suriyelilere sürekli yardım ediliyor bizim emekli maaşlarımız ya da aylıklarımız kesildi gibi burada işte hak temelli eğer bu çalışmalar yürütülürse ben bir sorun olacağını düşünmüyorum."

"G8: Onun dışında ihmal istismarla gelen müracaatçı grubumuz olabiliyor; gerçi çocuklara yaklaşım açısından bizden çok da farklı değiller. Öyle ilk geldiklerinde denildi ya Suriyeliler çocuklarını dilendiriyor filan. Bu durum Suriyelilere özel olmadı hiçbir zaman yani öyle profil çizildi ama"

Portekiz örneğinde medyanın bütünleşme sürecinin başarılı ilerlemesinde katkısını belirttikten hemen sonra Türkiye’de ise başarılı bir şekilde yürütülemeyen sürecin en büyük aktörlerinden biri olduğu anlaşılmaktadır.

Veriler arasında en çarpıcı olanlardan birisi olarak G4’ün aktardığı Suriyeli tanımının dava konusu yapılması gösterilebilir. Öte yandan yaratılan bilgi kirliliği, suç çağrıştıran haberlerde “Suriyeli” etiketi kullanılması; ayrımcı, ötekileştiren ve kriminalize eden tutum hem kamunun hem STÖ’lerin çalışmalarını zorlaştırmakta hem de savaş ve düzensiz göç mağduru insanların ötekileştirilmesine neden olup o insanların uyum ve bütünleşme sürecine fazlasıyla zarar vermektedir.

3.3.2. Yasal İşleyiş ve Hukuk Bilinci

İnsan haklarını temel alan bir yaklaşım, insanlara hangi haklara sahip olduklarını bilmelerini ve bu hakların talep edilmesini sağlayan bir yaklaşımdır (BASW, 2015;7). Bireylerin yalnızca haklara sahip olmaları değil aynı zamanda bu hakları bilmeleri, talep etmeleri ve karar alma mekanizmalarına aktif katılım sağlamaları hak temelli yaklaşımın esaslarını oluşturmaktadır. Fakat elde edinilen veriler, daha ilk adım olan sığındıkları ülkenin hukuk sistemini ve o sistemde ulusal ve uluslararası sözleşmelerden doğan haklarını bilme konusunda oldukça eksik olduğunu göstermektedir.

"G2: Şöyle bir şey gözlemladim yakın zamanda mesela; Türkiye'nin bir hukuk devleti olduğunu her şeyin hukuka dayalı olduğuna uyum sağlayamamış bu insanlar çünkü Suriye'de her şey para karşılığı

yapıldığı için TR’de bu kadınlar mesela şiddet görmüş kadınlar ülkelerindeki gibi düşünüyor dolayısıyla haklarını bilmiyorlar. Bu neyi getiriyor şiddet yaygınlaşıyor, evin içine yansıyor, çocuğu etkiliyor.”

“G8: Ama şöyle bir konu var ki ülkemizde kanunlar var ve bu kanunlarla ilgili de uluslararası sözleşmelere de tabii bir ülkeyiz. Bu insanları biz kabul ediyoruz ve geliyorlar ama bu insan eşini, çocuğuna şiddet uyguluyorsa ben bunun çocuğuyla ilgili ihmal- istismarla ilgili tedbirler alıyorsam o insanın kalışını tekrar değerlendirmeliyim benim şahsi görüşüm bu... Birini bıçaklamamın suç olduğunu bilmiyordum diyemezsin. Ceza kanununun da neyin suç neyin suç olmadığını bilmekle ilgili yükümlüyüz. Buraya gelen bir turist de bunu bilerek de geliyor; buraya yaşamaya gelen insanlara biz bunu ön koşul olarak neden süremiyoruz?... Yani ben onları sürekli sosyal destekle besleyeceğimi varsayarak aldıysam bu çok büyük bir yanılğı. Yani Kızılay’dan, Kızıllaç’tan, ASAM’dan gelecek paraya bel bağladıysam iş hep bir yerde tıkanacak. Sürdürülebilir değil ve bunun tasarımı iyi yapılması lazım. İlk kayıttan itibaren dediğin gibi ülkemizde koşullar bunlar, kademeli size böyle böyle bazı şartlarımız var bunları sağladığınız ölçüde sizi şu aşamaya alacağız...ve bunun tasarımı iyi yapılması lazım. İlk kayıttan itibaren ülkemizde koşullar bunlar, kademeli size böyle böyle bazı şartlarımız var bunları sağladığınız ölçüde sizi şu aşamaya alacağız”

“G5: Mültecilere uyguladığımız çalışma şekliyse Türkiye’deki kültürel aktivitelere, Türkiye’nin içinde bulunduğu duruma ve kendilerinin kültürel yani bu yaşa kadar edindikleri bilgiler sonrasında farklı bir ülkeye gidiyorlar; gittikleri ülkenin durumunu bilmiyorlar.”

Profesyoneller tarafından aktarılan en dikkat çekici veri ise belirli bir mevzuata göre çalışmamak ve uzun vadeli müdahale planları yapmamak. Sosyal hizmet disiplini vaka ile çalışırken, birey ve gruplarla, 7 aşamalı müdahale planına göre vakasını şekillendirir ve yürüttüğü planlı müdahale çalışmasının son aşama olan “son değerlendirme” kısmında neticelendirir.

Turan (1999) son değerlendirme kısmını açıklarken varılmak istenen noktayı ve o noktaya ulaşabilmek adına kullanılan yöntemlerin değerlendirilmesini; vakanın bir süre izlenmesini varsa planda olmayan olumlu veya olumsuz çıktılarının tanımlanmasını ve tekrar bir problemle karşılaşılacak olunursa ciddi boyutlara gelmeden müdahalede bulunulmasını öngörür. (Akt: Duyan, 2003)

“G5: ülkede uygulanabilirlik açısından iyi bir durumda değil. Vakaya dosya gözüyle bakılıyor vaka takibi diye bir şey yok. Vaka dosya bitti gözüyle bakılıyor. O yüzden sosyal hizmetin alanda geçici bir şekilde uygulandığını düşünüyorum yani sosyal yardım bir insana yapılabilecek iyi bir şey değil aslında. Bu insanı hazıra alıştırdığı için bu insan çalışmamayı seçiyor yani. Bu da gelecekte daha fazla probleme neden olabiliyor.”

“G6: Önceliğim planlama üzerine olurdu. Kişiler mesela buraya geliyor belli bir takım hayatını kuruyor ondan sonra politikalara dahil oluyor. Bunların aslında en başta yapılması gerekiyor bu tip şeylerin yani ülkeye girerken. Fakat maalesef bu tip olmuyor. Buraya geliyorlar, yerleşiyorlar hatta okula dahi yerleşiyorlar işte işe giriyor birçok sıkıntı çekiyorlar ondan sonra sıra uyuma geliyor. “

Bütünleşme sürecinde plansızlıktan ortaya çıkan durumun bir “kakafoni” yarattığını söylemek, hem veri toplama kısmında profesyonellerden edinilen bilgi/görüşlerden hem de çalışmanın kuramsal kısmında da elde edilen bilgiler ışığında, yanlış bir değerlendirme olmayacaktır. Birbiriyle koordineli çalışamayan devlet mekanizmaları ve STÖ’ler, uyum ve bütünleşme sürecinde makro boyutta gerçekleştirilen plansız kararlar ve insan hakları temelinde yükselmeyen bir uyum ve bütünleşme politikası temeli bu duruma sebep olarak gösterilebilir.

“G5: Mülteciler bu da mevzuatsız alındığı için tıkanyor, tıkanıdığı noktada da cami yardımına dönüyor. Profesyonel bir yardım olmuyor. Sosyal hizmetin profesyonel olarak uygulandığını düşünmüyorum bu noktada zaten sosyal hizmet kesinlikle devletle yürütülen bir hizmet fakat devlet de bu noktada sıkıştığında biz de sıkışıyoruz Yani sosyal hizmet tam olarak göç alanında uygulanıyor mu, hayır uygulanmıyor. Zaten 2018 yılına kadar ASAM bu görevi üstlenmişti. Göç müdürlükleri sonrasında devreye girdi fakat bu kurum çalışanlarının ben çok iyi olduğunu düşünmüyorum. Çok fazla siyasi bağlam içerisinde gidiyorlar”

“G6: Sosyal Hizmet Uzmanları yine işin merkezindedir fakat bu sefer siyasi direktifler çok fazla. Yani bir anda her şey değişebiliyor... (Mesleki becerilerimizi sergilememizin önüne mi geçiyor?) Kesinlikle öyle... Yani meslek siyasete bağlı oluyor. Uzun vadeli planlanmıyor.”

Kuramsal kısmında değindiğimiz “Cenevre Sözleşmesi”, politika yapıcılarının ellerini zayıflatan bir unsur olarak değerlendirilse de yine yürütme erki tarafından, “uyum ve bütünleşme” süreci adına, kalıcı olarak çözümlenmesi beklenen bir tablo olarak önümüzde durmaktadır.

3.3.3. Ben Kimim; Arafta Kalan Kimlikler

Hak temelli yaklaşım temasının altında değindiğimiz medya, yasal prosedür, hukuki süreç ve önceki temalarda altı çizilen olgulardan ötürü düzensiz göç mağduru insanların veya sığınmacıların Türkiye’de, bir şekilde, uyum ve bütünleşme süreci yürütülürken aidiyet oluşturma süreçleri oldukça zayıf bir noktadadır. Aidiyet geliştirmekten kastedilenin,

sığındığı ülkede, kendini gerçekleştirebileceğine, haklarına saygı duyulacağına ve bir arada onurlu bir şekilde yaşayabileceğine dair inançtır.

G5: insanlar burayı geçici gözle baktıkları için uyum sağlamak istemiyor. Kalıcı gözle bakmadığından uyum sağlama çabası da yok... Bu da bir problem yaratıyor. Ben burada kalacağım, buraya aitim derse daha kolay tutunabilir ama bunu diyen kişi sayısı çok az. Buraya ait hissetmiyor burayı geçiş ülkesi olarak görüyor dolayısıyla uyum sağlamak zorunda değilim, dil öğrenmek zorunda değilim diye düşünüyor. Ama aslında 1 yıl filan geçirmiş oluyor. Bundan dolayı da uyum sağlama konusunda zorluk yaşanabiliyor... Çok değişen bir modelde görmüyorum açıkçası... Çünkü aidiyet duygusu olmadığı için çok arafta kalmış insanlar yani ne yapacaklarını bilmeyenler. Gidecek miyim, burada mı yaşayacağım, ne olacak, geri mi gönderileceğim. Bunlar çok net şeyler olmadığı için insanların belirli bir hedefi yok. Yani gün geçiren insanlar... Karnımı doyurayım gün geçsin diyorlar.”

“G1: Uyum ve bütünleştirme politikaları kapsamında bu mültecilerin çoğu burayı vatan bellemekten ziyade burayı 3. Bir ülkeye gitmek için köprü olarak görüyorlar bu yüzden bence çoğu eline bu fırsat verildiğinde bunu değerlendirecekler. Bizim proje grubumuzda ki çocuklarımız BM’den kendilerine ulaşmasını bekliyor. Şu anda grubumuzda 30’a yakın çocuk var çoğunluğu yani 5-7 arasındaki çocuklar kaçak yani öyle bir grup hep var. 5-7 yaş arasında böyle kaçarak gelen kaçarak gelen. 10 tanesi devamlı olarak örgün eğitime giden dil öğrenen çocuklar var.... Ama onların kafalarında da şu soru var; ben kimim, ben neredeyim, ben neyim; hiç kimseyim. Ben ne kadar işe gitmek, üniversiteye gitmek istesem de bir yere gittiğimde kimliğim yok bu bile insanın uyum sağlayamaması için yeterli bir faktör.

G6: Görünürde şu an izin veriyor ama bunlar resmi rakamlara göre %1. O kadar az ki Türkiye’de kalacaklar büyük ihtimalle. Kalacaklar ama Türkiye’de belli bir yasa yok kalmaları için. Araftalar aslında. Bu şekilde kalacaklar... Ya belirli meslekleri yapamıyorlar. Ama temel haklardan yararlanabiliyorlar. Türk vatandaşlığı için bir yasa yok. Zaten olamaz da o şekilde. Ancak biriyle evlenmeleri gerekecek. O da sıkıntılı çünkü bazı problemleri beraberinde getirecek. Formalite evliliklerin yasallaşması gibi ya da belirli bir alanda yoğunlaşp...”

Yukarıda kastedilen anlamda aidiyet duygusu eksikliği veya beklenen düzeyde oluşturulamaması hem kaynakların verimsiz kullanılmasına hem de göç yollarında birçok insanlık dramı oluşmasına sebebiyet vermektedir. Bunların yanı sıra bu duyu noksanlığı süreç içerisinde mağduriyet yaşayan insanların kriminalleşmelerine veya hayatlarını kaybetmelerine kadar uzanacak bir serüvenin çıkış noktası olarak değerlendirilebilir.

3.3.4. Sosyal Hizmet Uzmanlarının Süreç İçerisindeki Yeri

Kendine yer edinememiş kimliklerle, uzun vadeli planlarını yapamayan savaş mağdurlarıyla ve bütün bu olumsuzluklar çerçevesinde, bu olumsuzlukları yaşayan aktörler olan, plansız bir şekilde anavatanlarını, isteyerek ya da istemeyerek, terk etmek durumunda kalan insanlarla sağlıklı bir uyum süreci yaratmak adına sosyal hizmet uzmanlarının mesleklerini nasıl icra ettikleri ve süreci nasıl etkiledikleri bu başlık altında kendi ifadeleriyle incelenecektir.

“G7: Haklarının farkında olmaları bizim için çok önemli ve bu haklarıyla birlikte hizmetlere nasıl erişecekler? Hak ve hizmetlere erişim noktasında en çok desteğimiz bu yönde oluyor, bilgilendirmek ve yönlendirmek.”

“G6: Yani Türk vatandaşları bizi yabancıları koruyor diye düşmanlık besliyor; yabancılar da bizim onlara yardımcı olmadığımızı düşünüp bize düşmanlık besliyorlar. Sosyal hizmet uzmanlarının başı belada gibi aslında. “

“Sosyal hizmet uzmanlarının başı belada aslında” ifadesi G6 tarafından esprili bir şekilde ifade edilmiş olsa da aslında işaret ettiği nokta; yürütülen çalışmaların bütüncül anlayıştan uzak olduğunu ve çalışmalarının çerçevesinin net çizilmediğidir. Profesyonellerin sahada arabulucu ve kaynaştırıcı rolünün işleyebilmesi için yalnızca belli bir takım hizmetleri sunmak yetmez aynı zamanda ayrımcı ve ayrıştırıcı dilin kamuoyunda terk edilmesi, bilgi kirliliğine fırsat verilmemesi, savaş ve düzensiz göç mağduru insanların gündelik politik tartışmaların dışında kalması/ pazarlık unsuru yapılmamaları gibi bir çok etmen yürütülen çalışmaları bütüncül bir anlayıştan ve doğal olarak arzu edinilen sonuçtan uzaklaştırıyor ve “sosyal hizmet uzmanlarının başını belaya sokuyor.”

“G9: Zaten olayın mutfağı olduğumuz için yani doğrudan temas halinde olduğumuz için, düzensiz göçmen olsun, diğer gruplar olsun, doğrudan sistemin tam ortasındayız, uygulayıcısıyız. Bu süreçte bir sorunla karşılaşıldığında bu sürecin tamamını yürüten bizleriz. Sosyal hizmet birimi olarak bu insanların sağlık hizmetini yaşarken karşılaştığı sorunlar ve bu süreçler yaşanırken ihtiyaçları olan psikososyal ve sosyoekonomik destekleri de uyguluyoruz. Bizlerin yönlendirmeleri, bizlerin süreci takip etmesiyle birçok şey çözümlenebiliyor. Bu yüzden dışardan değil doğrudan başvuru noktası durumundayız.”

“G4: Çünkü bir mültecinin en temelde bir kayıt problemi varsa veya daha temel düzeyde ihtiyaçları varsa uyum ve bütünleşme noktasına tam gelemiyor. Aslında bizim Sosyal Hizmet Uzmanlarının böyle kurumlarda yaptıkları şey o aşamaya o insanları hazırlamak. O güçlendirici, çözümleyici yaklaşımla

bir şekilde insanların temel düzeydeki ihtiyaçlarını karşılamak sonrasında diğer projedeki arkadaşlara yönlendirerek o insanların toplum içinde var olmalarını ve toplumla bütünleşmelerine yönelik bir çalışma iksirimiz var”

“Toplumla bütünleşmelerine yönelik bir çalışma iksirimiz var” ifadesinde bahsedilen iksir; kişinin iyilik haline yönelik psikososyal ve sosyoekonomik çalışmaların bütününe kapsamaktadır. Bu iksir; güçlendirici, problem çözme odaklı ve hak temelli yaklaşımları yönlendirici, kaynak bulucu, bilgilendirici ve savunucu rolle harmanmıştır.

Uyum ve bütünleşme çalışmalarında müracaatçının işbirliğine açık olması iyilik hali haliyle paraleldir. “Yasal İşleyiş ve Hukuk Bilinci ve Ben Kimim; Arafta Kalan Kimlikler” başlıkları altında değinilen aidiyet hissinden yoksun insanların uyum ve bütünleşme sürecine istenilen şekilde dahil olamadıkları vurgusu yapılmıştır. O halde sosyal hizmet uzmanlarının iyilik haline yönelik belirli bir mesleki zemin üzerine inşa ettikleri bu çalışmalar kritik bir önem taşımaktadır.

“G8: ...fizik tedavi için özel eğitim alması lazım özellikle engelli çocuklarda bu çok büyük sıkıntı; o çocukların özel eğitimini, fizik tedavisini devlet karşılamıyor. Oysaki aldık biz bu çocukları, koruyacağımızı söyledik neden STÖ'lere atıyoruz bu işi? STÖ'ler bu işle ne kadar baş edebilir? Bu durumda elimiz kolumuz bağlı. Dolayısıyla tam olarak kendimizi gerçekleştiriyoruz ama zorluyoruz. Pek çok meslektaşım benim gibi düşünüyordur ama bazılarımız da “biz devlet memuruymuz, kanunlar bunlardır, gerisini de çözebiliyorsa çözsün çözemiyorsa başının çaresine baksın” anlayışında olabiliyor.”

“G7: Zaten bunun dışında çalıştığım grup, savaş mağdurları terör gruplarından kaçan insanlar töre cinayetlerinden kaçan insanlar, yine aynı şekilde siyasi dini faaliyetleri gereği hakkında idam kararı alınmış yani hepsi menşei ülkesinden ya da menşei ülkesinden sonra sığındığı ülkede bir güvenlik tehdidiyle karşılaşmış ve oradan da kaçmak durumunda kalmış insanlar.”

G8 ve G7 çalıştığı müracaatçı kitlesini oldukça net bir tablo içerisinde tanımlarken bu özelliklere sahip olan müracaatçı kitlesiyle; savunuculuk, kaynakları harekete geçirme fonksiyonu, değişim ajanı olmak ve yol göstericilik gibi birçok beceriyle sahada emek veren profesyonellerin; çok ağır koşullarda, hak ettikleri özlük haklarından mahrum ve bir çok denge unsurunu gözeterek mesleklerini icra ettiklerini; (uyum ve bütünleşme sürecinde) birbirinden çok farklı hikayeleri, ihtiyaçları ve travmaları olan müracaatçı kitlesiyle çalışırken kamuoyu baskısı, mevzuat noksanlıkları ve belirli bir plan içerisinde süreklilik arz

eden çalışma koşullarından yoksun bir şekilde uyum ve bütünleşme çalışmalarına bir tuğla koymak adına sahada sürece katkı sağladıklarının da altını çizmiştir.

3.4. Tartışma

Araştırmanın bu bölümünde uyum ve bütünleşme kavramları üzerinden teori ve uygulama alanında ortaya çıkan farklılıklar tartışılacaktır.

3.4.1. Pratik ve Teori Temelli Kavram Karşılaştırması; Uyum ve Bütünleşme

Araştırmanın bir diğer bulgusu olarak sosyal hizmet uzmanlarının uyum ve bütünleşme noktasında görüşmecilerin kavramsal olarak uyumu bütünleşme yerine kullanmaları veya uyum sürecini bütünleşme sürecinin bir ön koşulu olarak kabul ettikleri görülmüştür.

“G2: Uyum hayır, uyumla bütünleşme farklı şöyle... çünkü halk eğitimden mesleki dersler, okuma yazma, resim kursu alıyor bu uyuma giriyor bence bütünleşmesi de bu uyum sürecinde aldığı mesleki eğitim kursunda örneğin motor dersi aldı sonrasında bu konuda işe girdi bu bütünleşme oluyor... STÖ'lar bütünleşme konusunda ayrıca da çalışıyorlar. Mesela kadınların iş ve meslek edinip, bunların çıktısını satıyor. İşte ne yapıyor kadın el işi yapıyor bunu satıyor gelir elde ediyor. Türkiye'de bunları görüyoruz ama ben daha çok uyum ekseninde çalıştığımı düşünüyorum.”

“G2: Çünkü uyum içerisinde uyum yaratmak gerekiyor. Kişi uyum sağlaması için uyum süreci geçirmesi gerekiyor bence ama ona yönelik Türkiye'de böyle bir hizmet yok yani sistem yok.”

Araştırma sırasında profesyonellerin icra ettikleri çalışmalar bütünleştirme eksenli olsa da uyum çalışması olarak nitelendirmişlerdir.

“G1: Uyum dediğimiz şey aslında uyuma belirli bir tanım koyamıyoruz. Uyum dediğimiz şey eğer bizim bu grup kalabalıkla aynı özelliğiyle sahip olursa bu durum hak ihlaline girmez mi? Eğer bu gruplara hayır herkesle aynı yaşama sahip olsun diyorsak evet o grubun uyumunu sağlamalıyız çünkü bu durum onların iyilik hallerini artırır ama aynı zamanda haklarını da gözetmeliyiz. Yani uyum ve bütünleştirme çalışmaları mutlaka hak temeli altında oluşturulmalı yani bu çocukların eğitim hakkı, sağlık hakkı, barınma hakkı vs. korunmalı ki bu çocukların uyumluluk hali sağlansın.”

“G4: iki topluluğun da birbirini tanması öncelikle önemli yani bir kültürü yok etmek gibi bir noktadan yaklaşıyor ağırlıklı olarak mesela medyada da hep duyuyoruz. Yani bir alt kültür varsa ki Türkiye'de ki mültecilerde bir alt kültür statüsünde alt kültürün her zaman üst kültüre entegrasyonu olarak yürütülüyor bu süreç ama biz uzman olarak kimsenin kültüründen vazgeçmesi veya kültüründen

vazgeçmesi gibi bir süreçten yaklaşmıyorum açıkçası biraz daha o kültürlerin birbirini tanınması ve uyum içinde yaşamalarına yönelik birçok faaliyet yürütülebilirdi”

Sosyal hizmet uzmanlarının bütünleştirme kavramıyla paralel mesleki bilgi, beceri ve değer temelli görüşleri söylem olarak bütünleştirme kavramını işaret ediyor olsa da kavramsal olarak uyumu veya uyumun nasıl olması gerektiği noktasında ele alınmıştır.

Kavramların bu noktada doğru kullanılması yapılan/yürütülen vaka çalışmalarını doğru tanımlamak, kafa karışıklığını gidermek ve terminolojiyle karşı karşıya gelmemek adına önemlidir.

Uluslararası Göç Örgütü (2013), bütünleştirme ve kültürel uyum kavramlarını şöyle açıklamıştır;

“Bütünleştirme (integration): Farklı ülkelerde ve bağlamlarda farklı kullanılan ve anlaşılan “entegrasyon” terimi, göçmenlerin hem birey hem de grup olarak toplumun bir parçası kabul edildiği süreç olarak tanımlanabilir. Genellikle göçmenler ve ev sahibi toplumlar arasında iki yönlü bir süreçte atıfta bulunur. Ev sahibi toplumların göçmenleri kabul konusundaki gerekli somut koşullar, ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir.

Entegrasyon ile daimi yerleşimin kast edilmesi gerekmez. Ancak göçmenlerin ve ev sahibi toplumların haklarına ve yükümlülüklerine, farklı türde hizmetlere ve iş gücü piyasasına erişime, göçmenleri ve ev sahibi toplulukları ortak bir amaç için bir araya getiren temel değerlerin tanımlanmasına ve bunların gözetilmesine ilişkin hususlara işaret eder.

Kültürel Uyum (acculturation): Bilhassa göç hareketleri veya ekonomik yer değişimleri vasıtasıyla farklı kültürlerden gruplar arasında doğrudan ve sürekli temas olmasından kaynaklanan, kültürel adetlerdeki (fikirler, söylemler, değerler, normlar, davranışlar, gelenekler) bir dizi değişim. Kültürel uyum, bir grubun kendi kültürünü özel alanlarında korurken, kamusal hayatlarında baskın kültürün özelliklerini benimsediklerinde gerçekleşir. Kültürel uyum, iki orijinal kültürün unsurlarını sentezleyen yeni bir kültürün ortaya çıkmasıyla da sonuçlanabilir. ”

Görüldüğü üzere kültürel uyumda kültürel bazı değer ve normlarda çoğunluğun kültürü yönünde olağan değişimden bahsedilirken (her ne kadar özel alanda sürdürülebilirler de kamusal alanda farklı bir eğilimden bahsediliyor) bütünleştirme modelinde belirli bir temel üzerinde göçmenler toplumun bir parçası olarak kabul edilir ve bu süreç iki taraflı yükümlülükleri beraberinde getirir.

Berry (1990), çoğunluğu oluşturan toplum üyeleriyle, göçmenlerin kültürel uyum stratejilerini birbirleriyle aynı iki boyut olarak değerlendirmiştir. Geschke, Mummendey, Kessler ve Funke, (2010) bütünleşmeyi, olumlu psikolojik sonuçlar ve gruplar arası davranış eğilimiyle ilişkilendirmekle birlikte çoğunlukta olan grubun; göçmenlerin ve azınlıkların bütünleşme sürecindeki rolüne önem atfeder. Çoğunluğu oluşturan grup üyelerini bütünleşme sürecindeki öneminin azınlıklarınkinden çok daha fazla olduğunu; çoğunluk grubun kaynaklara ve nüfuza daha fazla erişimi olması, bu grubun kanun yapıcılar üzerinde etkilerinin daha fazla olması ve daha köklü bir siyasi geleneklerinin olmasına dayandırır. (akt; Ryabichenko ve Lebedeva, 2016)

Bütünleşme aynı anda kişinin orijinal kültürünü korumayı ve ev sahibi toplumun tamamen işlevsel üyeleri olmayı içerir. Bennett (1993) bütünleşme sürecine katılanların kendi kimliklerini tanımladıklarını; davranışlarını ve değerlerini her iki kültürün karşısında ve onunla birlikte değerlendirdiklerini ileri sürmüştür. Van Oudenhoven ve diğ. (2006) göçmen bütünleşme sürecinin kültürel olarak farklı insanları kabul eden çoğulcu bir toplum gerektirdiğini belirtmiştir (akt. Christmas, 2014: 241).

Berry'nin (1997) kültürleşme modeli, (Gillespie, McBride ve Riddle, 2010) göç politikalarını çoğulculuk ile tanımlayan ve göç eden insanların gittikleri ülkenin kültürüne uyum sağlayıp sağlamadığını ölçme konusunda eksik görülse de (Chirkov, 2009; Matsudaira, 2006; Ward ve Kus, 2012), son kültürleşme araştırmalarına hâkim olmaya başlamıştır (Nguyen & Benet-Martínez, 2013).

Literatürün bütünleşme konusunda vurgusu temelde ortak bir tanım etrafında toplanırken, kültürel uyum konusunda bazı tereddütler bulunmaktadır. Chirkov ve ark. (2009) kültürel uyum noktasında Berry (1997) üzerinden eleştirilerinin yanı sıra Schafer ve Coşar (2013) daha çarpıcı bir şekilde konuyu ele alarak; kültürel uyum çalışmalarının zamanla asimilasyon politikalarına everilebileceği bir zemin yarattığına dikkat çekmiştir.

Sonuç olarak göçmen politikalarının ele alınışında; bütünleştirme ve kültürel uyum kavramlarının birbirinden temel değerler üzerinden ayrıldığını, birbirine ikame edebilecek kavramlar olmadığını, her iki kavramdan birinin süreç içerisinde birbirlerinin devamı özelliğini taşımadığı literatürden anlaşılacakla birlikte Türkiye’de göç alanında çalışan sosyal hizmet uzmanlarının bu kavramlar çerçevesinde “karmaşa” yaşamalarının sebeplerine

odaklanılması bu bağlamda gerek akademik eğitim gerekse meslek içi eğitim süreçleri güncel kavramlar ışığında yeniden değerlendirilmelidir.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

4.1. Sonuç

Araştırmanın ilk konu başlığı “eğitim” olarak belirlenmiştir. Bu başlığın alt temalarını ise sırasıyla; dil problemi, kültür ve sanat çalışmaları; bir arada ve Farklılıklarımızla, okul sosyal hizmeti izlemiştir. Eğitim kısmında ele alınan alt temalarda dil probleminin bütünleşme sürecine çok büyük bir engel teşkil ettiği ayrıca eğitim engelinin yansımaları daha sonradan ele alacağımız “Uyum ve Bütünleşme ekseninde; Hak Temelli Yaklaşım” konusuna da sirayet ettiği anlaşılmıştır. Bütünleşme sürecini bir elektrik devresi olarak kabul edersek, dil bu devreyi bağlayan bir anahtar görevini görecektir. Eğer anahtar açık ise ne kadar elektrik üretilirse üretilsin kaynağına ulaşamayacaktır. Bu durumda harcanan para, işgücü, zaman vb. gibi kaynaklar boşa aktarılmış olacaktır. Dil bariyeri eğitim teması altında yer alan diğer başlıklara göre mekanik bir yapı içinde kendini gösterse de kültür ve sanat çalışmalarıyla desteklenmelidir. Kültür ve sanat çalışmaları savaş mağdurlarını kendilerini gerçekleştirebilecek bir alan açmakla kalmayıp aidiyet duygusunu da besleyecek bir faktör olarak ele alınmalıdır. Bütünleşme süreci içerisinde aidiyet duygusu gelişen insanın; kendisini biricik ve değerli hissetmesi, azınlık hissinden sıyrılıp kendisini yaşadığı ülkenin bir parçası olarak tanımlaması ve iş birliğine açık olması gibi olumlu gelişmeleri daha kolay işleteceği açıktır. Tam da bu noktada okul sosyal hizmeti ihtiyacı belirlemektedir çünkü okul sosyal hizmeti sadece okuldaki çocukla değil, çocukla birlikte, ailesi; sosyal çevresi ve içinde bulunduğu sistemle çalışarak uyum ve bütünleşme sürecinde değişim ajanı rolünü en iyi gerçekleştirebileceği alan olduğu çıkarımı yapılmıştır.

Kaynakların ihtiyaçları karşılayamaması problemi iktisad bilim dalının konusu olarak karşımıza çıksa da sonuçları bütünleşme sürecinin dahil olduğu sosyal politikaları da etkilemektedir. Elimizdeki kaynakları (iş gücü, maddi olanaklar, zaman vb.) bütünleşme süreci kapsamında adil, verimli ve insan haklarının gerekliliklerine cevap verebilecek bir kullanabilmek için planlı, öngörülebilir ve şeffaf bir süreç yürütülmesi gerekmektedir. Aksi takdirde kaynaklar ihtiyaçlara cevap veremez dolayısıyla ihmal ve istismarın yolu açılır. Bu durumda çocuk emeğinin iş gücü piyasasında değerlendirilmesi, güvencesiz ve neredeyse karın tokluğuna çalışma, insan ticareti, cinsel istismar gibi insanlık dramlarının önü alınamaz noktaya gelir. Bu veriler bütünleşme sürecinin temel motivasyonlarını ortadan kaldırmasından öte insanlık dramlarına neden olmaktadır.

Basılı, yazılı ve sanal medya dünyada birçok insanlık dramını görünür kılmakta, farkındalık yaratmakta ve kaynakları harekete geçirici yönünü kullanarak sürece olumlu katkıda bulunurken elde ettiğimiz veriler Türkiye’de aksi yönde bir medya hareketinin bulunduğunu göstermektedir. Kullanılan ayrımcı dil, zenofobik görseller ve yanlış bilgi erozyonu, Türkiye’de ana akım medyanın özensizliği ile izah edilecek boyutta değildir. İnsan hakları temelli bir yaklaşımdan uzak hazırlanan haberler yabancı düşmanlığını tetiklemekle birlikte linç kültürünü de tetikler niteliktedir şöyle ki birçok Türk vatandaşı mültecilerin aldığı sosyal yardımlar, istihdam olanakları ve sağlık hizmetleri konusunda yanlış bilgiye sahip. Bu durum bütünleşme sürecinde karşılıklı olarak her iki gruptan insan arasındaki gerilimi artırmakta ve sahada çalışan profesyonellerin zor çalışma koşullarını daha da zorlaştırmaktadır.

Araştırmadan elde edilen veriler, haklarının farkında olmadan Türkiye’de uzun sayılabilecek süre zarfında kalan savaş ve düzensiz göç mağduru insanların bulunduğunu göstermektedir. Bu durum bizlere mevcut yasal işleyişin, işleyip işlemediği konusunda bakış açısı sağlamaktadır. Ülkenin yasalarını bilmeyen, sahip olduğu haklardan bihaber ve uyması gereken kanunlar hakkında hiçbir bilgisi olmayan savaş ve düzensiz göç mağduru insanlar; oluşturulan makro boyutlu politikaların sonucu olarak ele alınırsa; hak temelinden uzak, sosyal hizmet uygulamalarıyla hiçbir ölçüde bağdaşmayan sadaka kültürünün hâkim olduğu, ihmal ve istismara engelleyemeyen bir anlayış karşımıza çıkmaktadır. Bu anlayış ise savaş ve düzensiz göç mağduru insanları kimlik buhranına sürüklemekte ve zaman zaman kriminal bir vaka olarak karşımıza çıkarmaktadır.

Son olarak “uyum ve bütünleşme ekseninde; hak temelli yaklaşım” başlığı altında “sosyal hizmet uzmanlarının süreç içerisindeki rolü” incelenmiştir. Çeşitlilik gösteren ve çoğu çok ağır geçmişe sahip müracaatçı kitlesiyle; kaynak bulma fonksiyonu, savunuculuk, rehberlik etme ve değişim ajanı olmak gibi birçok mesleki beceriyle sahada çalışan sosyal hizmet uzmanları; sahada, daha önce de altı çizildiği üzere, bilgi kirliliğinden ve yanlış yönlendirmeden kaynaklı kamuoyu baskısı, yasal prosedürlerin mesleki becerilerini sergilemelerinin önünde engel oluşturması ve süreklilik gösteren, planlı çalışma olanaklarından yoksun bir şekilde uyum ve bütünleşme çalışmalarına bir tuğla koymak adına bütünleşme sürecinin sağlıklı bir şekilde ilerlemesi için, sürecin izin verdiği ölçüde, profesyonellekle çalıştıkları sonucu çıkarılmıştır.

4.2. Öneriler

Bulgulardan elde edilen bilgiler doğrultusunda bütünleşme politikalarına yönelik öneriler şu şekildedir;

- Savaş ve düzensiz göç mağduru insanların ülkeye giriş yaptığı andan itibaren izleyeceği bir yol haritası hazırlanmalıdır. Bu bağlamda ülkeye giriş yapan her savaş mağduru sığınmacının almak zorunda olacağı ilk hizmet, kapsamı yavaş yavaş daraltılan konteyner kentlerin yerine, dil ve Türk Medeni Kanunu'nun öğretimi öncelikli olacak şekilde bütünleşme köyleri dizayn edilmeli. Bu kapsamda Atatürk'ün cumhuriyet köyü projesi incelenebilir.
- Savaş mağdurları için bütünleşme köyünden sonraki aşamada planlı bir yerleştirme programı oluşturulmalıdır. Etnik hassasiyet ve kültürel yeterlilik yaklaşımı çevresinde toplulukların ahenk içerisinde yaşaması hedeflenirken nüfusun yerleştirilmesi konusunda ölçülü davranılmalıdır. Dustmann, C., Vasiljeva, K., & Damm, A. P. (2018), mülteci nüfusun yoğun olduğu Danimarka kırsallarında mülteci karşıtı aşırı sağcı partilerin oylarına dikkat çekerek yerleşim yerlerinin nüfusuna oranla kabul edilen savaş ve düzensiz göç mağduru insanların dağılımını önermektedir. Yerel dinamiklerin tahlili bu noktada önem kazanmaktadır.
- Bütünleşme politikasına dahil olan/olmak zorunda olan savaş mağduru bireylerin şartları ve süre zarfları önceden belirlenen hak çizelgesi oluşturulmalıdır. Örneğin; oluşturulan bütünleşme köyünde dil şartı ve medeni kanun bilgisi tamamlandıktan sonra 6 ay adli vakaya bulaşmamak şartıyla iş kurabilme veya öngörülen çalışmaların tamamını tamamlayan ve 10 yıl boyunca ülkemizde ikamet eden sığınmacılar oy hakkına sahip olurlar. Kademeli olarak tam anlamıyla bütünleşme hedeflenirken savaş ve düzensiz göç mağduru insanlara hak temelli sunulan hizmetlerin standardizasyonu sağlanmalıdır. Her sığınmacı için eşit, adil ve hak temelli bir hizmet aktarımı sağlanmalıdır.
- Hizmetlerin hak temelli sağlanmalıdır. Bu bağlamda; İngiliz Sosyal Hizmet Uzmanları Derneğinin (BASW); ... temel prensibi insan haklarını korumak ve gerçekleştirmek olan kurum veya kişilerin uygulamalarını ve hesap verilebilirliğini artırmayı temel alır. Bu, insan haklarını etkileyen kararlara, insanların katılımı için daha fazla fırsat vermek anlamına gelmekle birlikte...” hak temelli hizmet tanımı

çıkış noktası alınarak, savaş ve düzensiz göç mağduru insanları temsilen, Göç İdaresi bünyesinde, oluşturulacak bir masa veya büro ile, savaş ve düzensiz göç mağduru insanlar, karar alma mekanizmalarına dahil edilmelidir.

- Bütünleşme süreci içerisinde sağlık sistemlerinin savaş ve düzensiz göç mağduru insanlar açısından yaşamsal bir önemi var. Öngörülen/ihtiyaç duyulan hastanelerde, hasta hakları biriminden farklı olarak “yabancılar masası” gibi bir birim veya ofis oluşturulmalı bu birime bağlı ihtiyaç duyulan dilleri bilen meslek elemanları istihdam edilmelidir.
- Hak Temelli bir bütünleşme sürecinin sağlıklı bir şekilde işleyebilmesi için bir önceki öneride hastaneler için değinilen yabancılar masası veya birimi adliyeler için de dizayn edilmelidir. Savaş ve düzensiz göç mağduru insanlar haklarını arama sürecinde adliyelerde belirli nitelikleri yerine getiren avukat, psikososyal destek sağlayacak meslek elemanlarıyla hem haklarıyla ilgili güvenilir bilgiye ulaşmış olacaktır hem de hak temelli bir yaklaşımla hukuki destek alacaktır. Bu bağlamda halihazırda hizmet veren telefon destek hattı uygulaması oldukça verimli olmakla birlikte yetersiz kalmaktadır.
- Basılı, görsel ve sosyal medyada ötekileştirici, yabancı düşmanlığını körükleyen medya dili kullanımıyla ilgili meslek kuruluşlarıyla koordineli bir şekilde teşhir edilmeli, uygun dil kullananlar ödüllendirilmelidir.
- Sosyal hizmet uzmanlarının özlük hakları yeniden değerlendirilmeli, ilgili meslek kuruluşları bütünleşme politikaları noktasında karar alma mekanizmalarının içerisine alınmalı ve profesyoneller politik baskıdan uzak bir çalışma ortamı sunulmalıdır.
- Okul sosyal hizmeti uygulamasının gerek bütünleşme politikaları kapsamında gerekse halihazırda okullarda duyulan ihtiyaç gereği getirilmesi yürürlüğe sokulması önemlidir.

KAYNAKÇA

Ağır, O. ve Aksu, Z. (2017). Birleşmiş Milletlerin Suriye krizine yönelik politikalarının değerlendirilmesi. *ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi (ASSAM - UHAD)*, 4(9), 43-55. İstanbul: Adaleti Savunanlar Stratejik Araştırmalar Merkezi Derneği.

Akıncı, B., Nergiz, A. ve Gedik, E. (2015). Uyum süreci üzerine bir değerlendirme: göç ve toplumsal kabul. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 58-83.

Ataseven, U. (2019). Hititlilerin Mısır'a uyguladığı casusluk politikaları üzerine değerlendirme. *Eskiçağ Araştırmaları Dergisi*, 16(1), 17-22. https://cdn-cms.f-static.com/uploads/841052/normal_5b194368747a5.pdf

Baltacı, A. (2018). Nitel araştırmalarda örnekleme yöntemleri ve örnek hacmi sorunsalı üzerine kavramsal bir inceleme. *Bitlis Eren Üniversitesi Siyasal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 231-274.

Bennett, M. J. (1993). Towards ethnorelativism: A developmental model of intercultural sensitivity. In R.M. Paige (Ed.), *Education for the intercultural experience*. 3(5), 109–135.

Berry J. W. (1990). Psychology of acculturation. J. Berman (Ed.), *Nebraska symposium on motivation*. 1(37), 201–234.

Berry, J. W. (1997). Immigration, acculturation, and adaptation. *Applied Psychology*, 46(1), 5–68.

Birleşmiş Milletler. (2006). *Birleşmiş Milletler antlaşması ve uluslararası adalet divanı statüsü*. Ankara: BM Enformasyon Merkezi.

Borevi, K. (2013). Understanding Swedish multiculturalism. P. Kivisto, & Ö. Wahlbeck, Ö. (Eds.), *Debating multiculturalism in the Nordic welfare states*. (1. baskı) içinde (s.1-21). London: Palgrave Macmillan.

Bostan, H. (2018). Geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin uyum, vatandaşlık ve iskân sorunu. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 39-88.

Bozbeyoğlu, E. (2015). Mülteciler ve insan hakları. *Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Kültürel Çalışmalar Dergisi*, 2(1), 60-80.

Bülbül, A. ve Kasapoğlu Kıyıklık, A. B. (2016). Toplum merkezlerinin göç ve uyum sürecindeki rolü. *Sağlık Düşüncesi ve Tıp Kültürü*, 40(1), 26-27.

Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2018). Bilimsel araştırma yöntemleri. *Nitel araştırmalar* (24. baskı). 252-253. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Castles, S. ve Miller, M. J. (2008). Göçler çağı: Modern dünyada uluslararası göç hareketleri (B. U. Bal ve İ. Akbulut, Çev.). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Castles, S., Korac, M., Vasta, E. ve Vertovec, S. (2002). Integration: Mapping the field. *Home Office Online Report*, 29(03), 115-118.

Chirkov, V. (2009). Critical psychology of acculturation: What do we study and how do we study it, when we investigate acculturation? *International Journal of Intercultural Relations*, 33(2), 94–105. doi: 0.1016/j.ijintrel.2008.12.004

Christmas, C. N. ve Barker, G. G. (2014). The immigrant experience: Differences in acculturation, intercultural sensitivity, and cognitive flexibility between the first and second generation of Latino immigrants. *Journal of International and Intercultural Communication*, 7(3), 238-257. Doi: 10.1080/17513057.2014.929202

Derinlemesine Görüşme. (b.t.) *Türkiye Sanayi, Sevk ve İdare Enstitüsü*. 26 Şubat 2020. <http://tusside.tubitak.gov.tr/tr/yontemlerimiz/Derinlemesine-Gorusme>

Duran, E. (06.12.2016). Başbakan Yardımcısı Kaynak: 2. Dünya Savaşı'ndan sonra en büyük göç hareketliliği yaşanıyor. *Anadolu Ajansı*. 03 Mart 2020. <https://www.aa.com.tr/tr/politika/basbakan-yardimcisi-kaynak-2-dunya-savasindan-sonra-en-buyuk-goc-hareketliliği-yasaniyor/700501>

Dustmann, C., Vasiljeva, K., & Damm, A. P. (2018). Refugee migration and electoral outcomes. *The Review of Economic Studies*, 86(5), 2035–2091.

Duyan, V. (2003). Aileye yönelik planlı müdahale sürecinin aşamaları. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 14(1), 41-61.

Dücan, E. (2016). Türkiye’de iç göçün sosyo-ekonomik nedenlerinin bölgesel olarak analizi. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(2), 167-183.

Elçin, D. (2016). Türkiye’de bulunan Suriyelilere uygulanan Geçici Koruma Statüsü 2011/55 Sayılı Avrupa Konseyi Yönergesi ile Geçici Koruma Yönetmeliği arasındaki benzerlik ve farklılıklar. *TBB Dergisi*, 29(124), 9-80.

Erdem, B. (2017). Geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin sosyal, siyasi ve vatandaşlık hukuku bakımından Türkiye’deki durumları. *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, 37(2), 332-351.

Erdoğan, M. (2020, 29 Nisan). Onuncu Yılında Türkiye’deki Suriyeliler. *Uluslararası İlişkiler Konseyi Panorama*, 30 Mayıs 2019. <https://www.uikpanorama.com/blog/2020/04/29/onuncu-yilinda-turkiye'deki-suriyeliler/>

Erdoğan, M. (2018). *Suriyeliler barometresi: Suriyelilerle uyum içinde yaşamın çerçevesi*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Erkan, R. ve Erdoğan, M. Y. (2006). Göç ve çocuk suçluluğu. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 9(9), 79-90.

Ertan, K. A. ve Ertan, B. (2017). Türkiye’nin göç politikası. *İktisat ve Sosyal Bilimlerde Güncel Araştırmalar*, 1(2), 7-39.

European Migrant Crisis (b.t.) *Wikipedia*. 05 Ocak 2020. https://en.wikipedia.org/wiki/European_migrant_crisis

European Parliament. (2018). *Integration of refugees in Austria, Germany and Sweden: Comparative analysis*. (Basım seri no. 614.200). 19 Mart 2020. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/614200/IPOL_STU\(2018\)614200_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/614200/IPOL_STU(2018)614200_EN.pdf)

Fitcher, J. (1990). *Sosyoloji nedir?* (N. Çelebi, Çev.). Konya: Selçuk Üniversitesi.

Geçici Koruma Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik. (2017,26 Aralık). Resmi Gazete (Sayı:30362). 22 Kasım 2019. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/03/20180316-15.pdf>

Gedmin, J. (24.07.2019). Right-wing populism in Germany: Muslims and minorities after the 2015 refugee crisis. *Brookings*. 06 Temmuz 2019. <https://www.brookings.edu/research/right-wing-populism-in-germany-muslims-and-minorities-after-the-2015-refugee-crisis/>

Geschke, D., Mummendey, A., Kessler, T., & Funke, F. (2010). Majority members' acculturation goals as predictors and effects of attitudes and behaviours towards migrants. *British Journal of Social Psychology*, 49(1), 489–506. doi: 10.1348/014466609X470544

Giddens, A. (2008). *Sosyoloji*. (Çev. C. Güzel). İstanbul: Kırmızı Yayınları.

Gillespie, K., McBride, J. B., & Riddle, L. (2010). Globalization, biculturalism and cosmopolitanism: The acculturation status of Mexicans in upper management. *International Journal of Cross Cultural Management*, 10(1), 37–53. doi:10.1177/1470595809359581

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (2013). *2013 Türkiye göç raporu*. Ankara: T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Yayınları.

International Organization for Migration. (2017). Migration Flows to Europe, 2017, 04 Şubat 2019. https://migration.iom.int/docs/2017_Overview_Arrivals_to_Europe.pdf

International Organization for Migration. (2019). *World Migration Report 2020*. 23 Ocak 2020. https://publications.iom.int/system/files/pdf/wmr_2020.pdf

İçduygu, A., Erder, S. ve Gençkaya, Ö, F. (2014). Türkiye'nin uluslararası göç politikaları, 1923-2023: Ulus devlet oluşumundan ulus ötesi dönüşümlere. *MireKoç Proje Raporları*. İstanbul: Koç Üniversitesi Göç Araştırmaları Merkezi.

İçduygu, A. ve Sirkeci, İ. (1999). Cumhuriyet Dönemi Göç Hareketleri. O. Baydar (Ed.), *75 Yılda Köylerden Şehirlere* (1. Baskı) içinde (s.249-268). İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları.

İçduygu, A. ve Ünalın, T. (1998). Türkiye'de iç göç: Sorunsal alanları ve araştırma yöntemleri. İ. Aydınğün (Ed.), *Türkiye'de İç Göç*, İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.

Jurrians, K. J. (2017, 23 Ağustos). Portugal, the country that can't get enough refugees. *Middle East Eye*. 30 Ekim 2019. <http://www.middleeasteye.net/news/portugal-country-cant-get-enough-refugees-2016932805>

Kaldor, M. (2003). *Global civil society: An answer to war*. Cambridge: Polity Press.

Kamu Denetçiliği Kurumu. (2018). *Türkiye'deki Suriyeliler özel rapor*. Ankara: Elma Teknik Basım Matbaacılık.

Karaca, S. (2017). *Krizden çözüme Türkiye'de mültecilerin entegrasyonu: İhtimaller ve mevcut kapasite*. 23 Mayıs 2018. www.multecilerinuyumu.org/files/raporturuncuTR.pdf

Karaosmanoğlu, A. L. (2011). Yirmibirinci yüzyılda savaşı tartışmak: Clausewitz yeniden. *Uluslararası İlişkiler*, 8(29), 5-25.

Kılıç, E. ve Özkan, Y. (2014). Çocuk ve aile odaklı sorunların çözümünde okul sosyal hizmet uzmanlarının önemi: uzmanların çocuk ve ailelerle çalışmada sahip oldukları beceriler, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 18(3), 397-412.

Kılıç, S. (2017). Mülteci krizi bağlamında İsveç'in göçmen bütünleşme politikasının değerlendirilmesi. *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 16(2), 85-120.

Kızılay Toplum Merkezleri. Türk Kızılayı. 24 Şubat 2020. www.kizilaytoplummerkezleri.org

Koçancı, M. ve Namal, M. K. (2017). Kitlesele göç hareketleri ve Türkiye. *Journal of Awareness*, 163(2), 229-248.

Kümbetoğlu, B. (2018). Sosyolojide ve antropolojide niteliksel yöntem ve araştırma. *Niteliksel Araştırmada Veri Toplama Teknikleri*. (2. Baskı) içinde (s.71-73). İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

Lordoğlu, K. ve Aslan, M. (2015). Saha Notlar: Beş Sınır Kenti ve İşgücü Piyasalarında Değişim: 2011-2014. *Göç Dergisi*, 2(2), 249-267.

Metin, E. (2017, 7 Temmuz). Suriyelilerin uyumu için Almanya modeli masada. *Karar Gazetesi*. <http://www.karar.com/guncel-haberler/suriyelilerin-uyumu-icin-almanya-modeli-masada-536865>

Mednicoff, D. M. (2006). Humane wars? International law, Just War theory and contemporary armed humanitarian intervention. *Law, Culture and the Humanities*, 2(3), 373-398.

Morgan, D. L. ve Morgan, R. K. (2008). *Single-Case research methods for the behavioral and health sciences*. California: SAGE Publications.

Mülteciler Derneği. (2020). Türkiye'deki Suriyeli sayısı. 29 Mayıs 2020. <https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/>

Mültecilerin Hukuki Durumuna dair Sözleşmenin tasdiki hakkında kanun tasarısı ve Dışişleri Komisyonu raporu (1/125) (1961,5 Mayıs) Resmi Gazete (sayı: 53) 16 Şubat 2019. https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/KM_/d00/c002/km__00002024ss0053.pdf

Mustafa, D. S. (2011). Arab spring uprisings: Revolutionary patterns and theoretical explanations Arap. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 6(2), 41-62.

Newman, W. M. (1973). American pluralism: A study of minority groups and social theory. *Social Forces*, 54(1), 290-291.

Nguyen, H. (2006). Acculturation in the United States. D. Sam ve J. Berry (Ed.), *The Cambridge handbook of acculturation psychology*. (1. Baskı) içinde (s.311–330). New York: Cambridge Press.

OECD, ILO, IOM, UNHCR. (2019). *2019 International Migration and Displacement Trends and Policies Report to the G20*. 22 Kasım 2019. <https://www.oecd.org/migration/mig/G20-migration-and-displacement-trends-and-policies-report-2019.pdf>

Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi, Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı. (2015). *Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri*, (Rapor no. 195). https://www.tesev.org.tr/wp-content/uploads/rapor_Suriyeli_Siginmacilarin_Turkiyeye_Etkileri.pdf

Özkan, I. (2013). *Göç, iltica ve sığınma hukuku*. (3. Baskı). İstanbul: Seçkin Yayınevi.

Öztürk, Ö, N. (2017). Geçici korunmanın uluslararası koruma rejimine uyumu üzerine bir inceleme. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 66(1), 201-216.

Paret, P. (2007). *Clausewitz and the state: the man, his theories, and his times*. Princeton: Princeton University Press.

Perruchoud, R. ve Redpath-Cross, J. (ed.). (2013). *Göç terimleri sözlüğü*. Uluslararası Göç Örgütü Yayınları, 2(31), 12-74.

Portuguese Refugee Council. (b.t) *Cultural Orientation Leaflet For Resettled in Portugal*. 08 Şubat 2020.
https://www.resettlement.eu/sites/icmc/files/cultural_orientation_leaflet.pdf

Ryabichenko, T. A. ve Lebedeva, N. M. (2016). Assimilation or integration: Similarities and differences between acculturation attitudes of migrants, Central Asia and Russians in Central Russia. *Psychology in Russia: State of the art*, 9(1), 98-111.

Sağsen, İ. (2011). Arap Baharı, Türk dış politikası ve dış algılaması. *Orta Doğu Analiz Dergisi*, 3(31-32), 57-60.

Sandelowski, M. (1986). The problem of rigor in qualitative research. *Advances in Nursing Science*, 8(3), 27-37.

Schaefer, R. T. (2013). *Sosyoloji*. (12. Baskı). (S. Coşar, Çev.) Ankara: Palme Yayınevi. (Orijinal çalışma basım tarihi 1983)

Somersan, S. (2004). *Sosyal bilimlerde etnisite ve ırk*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği. (2003). *Sosyal hizmet mesleğinin etik ilkeleri ve sorumlulukları*. Ankara: Evin Yayınları.

Şen, M. (2010). *Türkiye'de iç göç ve sosyo-ekonomik uyum süreci*. (Yayınlanmış yüksek lisans tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.

TC Başbakanlık Kanunlar ve Kararlar Tetkik Dairesi. (1961). Cenevre'de 1951 tarihinde imzalanmış olan Mültecilerin Hukuki Durumuna dair Sözleşmenin tasdiki hakkında kanun tasarısı ve Dışişleri Komisyonu raporu (Basım seri no. 1/125). 17 Mayıs 2020.

https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/KM___/d00/c002/km__00002024ss0053.pdf

TC İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, (2019). *Doğal afetler*. 02 Kasım 2019. <https://www.afad.gov.tr/afadem/dogal-afetler>

TC İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, (2018). *Geçici Barınma Merkezleri*.17 Şubat 2019. https://www.afad.gov.tr/kurumlar/afad.gov.tr/2374/files/15_10_2018_Suriye_GBM_Bilgi_Notu_1.pdf

TC Kalkınma Bakanlığı. (2016). *Türkiye'deki geçici koruma statüsündeki Suriyelilere yönelik 2016-2018 dönemini kapsayan birinci aşama ihtiyaç analizi*. Ankara.

TC Milli Eğitim Bakanlığı. (2011). *Aile ve Tüketici Hizmetleri, Nüfus Hareketleri ve Çevre* (Yayın no: 850CK0086) Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

TC Milli Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Müdürlüğü. (2019). *Yıllara göre ülkemizde eğitime erişimi sağlanan Suriyeli öğrenci sayısı, 2018-2019*. Ankara: TC Milli Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Müdürlüğü Göç ve Acil Durum Eğitim Daire Başkanlığı Yayınları.

Tekeli, İ. (1998). Türkiye'de iç göç sorunsalı yeniden tanımlanma aşamasına geldi. A. İçduygu (Ed.), *Türkiye'de iç göç konferans Bolu-Gerede, 6-8 Haziran 1997* (1. Baskı) içinde (s.4- 7). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Tekeli, İ. (2008). *Göç ve ötesi* (1. baskı). Ankara: Tarih Vakfı.

The British Association of Social Workers. (2015). *BASW Human Rights Policy*. 10 Mayıs 2020. https://www.basw.co.uk/system/files/resources/basw_30635-1_0.pdf

Türk Kızılayı Göç Hizmetleri Direktörlüğü (2019). *Suriye İnsani Yardım Operasyonu*. 24 Mart 2020. <https://www.kizilay.org.tr/Upload/Dokuman/Dosya/eylul-2019-suriye-krizi-insani-yardim-operasyonu-raporu-25-10-2019-06217528.pdf>

Türk Kızılayı Göç ve Mülteci Hizmetleri Genel Müdürlüğü (2017). *2017 Yılı Göç İstatistik Raporu*. 16 Şubat 2019. https://www.kizilay.org.tr/Upload/Dokuman/Dosya/38492657_2017-yili-goc-istatistik-raporu-ocak-2018.pdf

Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Hakları İnceleme Komisyonu Mülteci Hakları Alt Komisyonu. (2018). *Göç ve uyum raporu*. Ankara: TBMM Yayınları.

Türkiye İstatistik Kurumu. (2018). *Uluslararası göç istatistikleri*. 03 Kasım 2019. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=30607>

Uluslararası Af Örgütü. (2014). *Hayatta kalma mücadelesi: Türkiye'ye Suriye'den gelen mülteciler raporu*. Amnesty International, 4(1), 5-18.

United Nations High Commissioner for Refugees. (2018). *3RP Regional Refugee & Resilience Plan 2018-2019*. 3(1). 20 Aralık 2019. <https://data2.unhcr.org/en/documents/download/62229>

United Nations High Commissioner for Refugees. (2019). *Global trends: Forced displacement in 2018*. Geneva: UNHCR. 30 Şubat 2020. <https://www.unhcr.org/5d08d7ee7.pdf>

United Nations High Commissioner for Refugees. (2018). *Figures at a Glance*. 25 Mart 2020. <https://www.unhcr.org/figures-at-a-glance.html>

United Nations. (2015). *International migration report 2015*. New York: United Nations Press. 23 Kasım 2017. https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/publications/migrationreport/docs/MigrationReport2015_Highlights.pdf

United Nations. (2017). *International migration report 2017*. New York: United Nations Press. 22 Ekim 2019. https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/publications/migrationreport/docs/MigrationReport2017_Highlights.pdf

United Nations. (2019). *Turkey: Basic Needs Sector Monthly Dashboard - October 2019*. New York: United Nations Press. 05 Mayıs 2020. <https://data2.unhcr.org/en/documents/download/72459> (08.02.2020)

United Nations. (2019). *UNHCR Turkey Operational Update – November 2019*. New York: United Nations Press. 12 Aralık 2020. <https://data2.unhcr.org/en/documents/download/72545>

Valtonen, K. (2008). *Practises models for settlemen social work: Immigrant and refugee settlement and integration*. (1st ed.). London: Routledge Press.

Van Creveld, M. (2009). *Transformation of war*. (1st ed.). New York: The Free Press Simon and Schuster Inc.

Van Oudenhoven, J. P., Ward, C., & Masgoret, A.-M. (2006). Patterns of relations between immigrants and host societies. *International Journal of Intercultural Relations*, 30(6), 637–651.

Varlık, A. (2013). Savaşı tanımlamak: Terminolojik bir yaklaşım. *Avrasya Terim Dergisi*, 1(2), 114-129.

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu. (2013,11 Nisan). Resmi Gazete (Sayı: 28615). 20 Nisan 2020. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6458.pdf>

Yardım, M. (2017). Göç ve entegrasyon politikaları ışığında fransa’da toplumsal kabul. *Göç Araştırmaları*, 3(2), 100-136.

Yavcan, B. (2017, 29 Aralık). Eğitim şart: Zorunlu göç, eğitim ve uyum. *İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi*. 06 Şubat 2020. <https://igamder.org/TR/igam/basak-yavcan-egitim-sart-zorunlu-goc-egitim-ve-uyum>

Yazıcı, T. (19- 22 Mayıs 2016). Yeni medyanın nefret dili: Suriyeli mültecilerle ilgili Ekşi Sözlük örneği. *Global Media Journal TR Edition*, 7(13), 115-136.

Yücel, A., Utaş, C., Luchsinger, G., Kavlak, İ. V., Kristjansdottir ve Freizer, S. (ed.) (2018). *Needs Assesments of Syrian Women AND Girls Under Temporary Protection Status in Turkey*. (A. S. Alioğlu, Çev.) Ankara: Sığınmacı ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği.

EKLER

EK 1: Soru Formu

Başkent Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar için Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu

Bu araştırma, göç alanında hizmet vermekle yükümlü olan meslek profesyonellerinin bütünleşme çabalarının değerlendirilmesi amacıyla, Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klinik Sosyal Hizmet yüksek lisans öğrencisi Çağrı Ertürk'ün bitirme tezi olarak hazırlanmıştır. Uygulama tek aşamadan oluşmaktadır. Uygulamaya katılım tamamen gönüllülük esasına dayalıdır ve araştırmaya katılmayı kabul edip etmemeniz işinizle ilgili hiçbir durumu değiştirmeyecektir. Araştırmaya katılmayı kabul ettiğinizde de uygulamanın herhangi bir bölümünde katılımınızdan vazgeçme hakkına sahipsiniz. Uygulamanın size herhangi bir maddi getirisi olmamakla birlikte, araştırma sonucunda elde edilecek bulgular ileride mesleğinizde daha mutlu olmanızı sağlayacak yöntemlerin geliştirilmesine yardımcı olabilir. Sizden alınan her türlü bilgi gizli tutulacaktır. Araştırmanın hiçbir kısmında kişisel bilgiler yayımlanmayacak ya da deşifre edilmeyecektir. Araştırma ile ilgili her türlü sorunuz araştırmacı tarafından yanıtlanacaktır. Araştırmanın herhangi bir yerinde duyduğunuz rahatsızlıkta, araştırmacının tez danışmanı Başkent Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü öğretim üyesi Doç. Dr. Seda ATTEPE ÖZDEN'e başvurabilirsiniz.

İletişim Bilgileri:

Sosyal Hizmet Uzmanı Çağrı ERTÜRK: erturkcagri@me.com

Doç. Dr. Seda ATTEPE ÖZDEN: sedaattepe@gmail.com

EK 2: Yarı Yapılandırılmış Mülakat Formu

I. TANITICI BİLGİLER

1.Doğum yılı:

2.Cinsiyet:

3.Medeni durum:

4.Evli ise çocuk sayısı:

5. Eğitim Durumu:

Üniversite:

Mezun olduğu yıl: 2006

Yüksek Lisans (Anabilim Dalı):

Mezun olduğu yıl: 2009

Doktora (Anabilim Dalı):

Mezun olduğu yıl: halen

II. BÜTÜNLEŞME İLE İLGİLİ SORULAR

1. Çalıştığınız müracaatçı grubunun özellikleri hakkında bilgi verir misiniz?
2. Yürüttüğünüz çalışmalarını bütünleşme ekseninde değerlendirir misiniz?
3. Sosyal Hizmet Uzmanları kendilerini bütünleşme politikalarının neresinde görüyor?
4. Sosyal Hizmet Uzmanı olarak politika yapıcı rolde bulunsaydınız bütünleşme bağlamında öncelikleriniz neler olurdu?
5. Savaş mağduru mülteciler ve Türkiye’de yaşayan insanlar açısından bütünleşme ekseninde risk faktörleri nelerdir?
6. Günümüzde yürütülen bütünleşme politikaları düşünüldüğünde ülkemizdeki savaş ve düzensiz göç mağduru insanları 10 yıl içerisinde nerede görüyorsunuz?
7. Eklemek istediğiniz bir görüş, öneri var mıdır?

EK 3: Örnek Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME YÖNERGESİ

Tarih: 25.03.2020

Görüşmenin Başlangıç Saati: 13.40

Görüşmenin Bitiş Saati: 14.20

TANITICI BİLGİLER

(Tanıtıcı bilgiler görüşmecinin kimliğinin gizliliğini korumak adına kullanılmamıştır)

1. Doğum yılı:
2. Cinsiyet:
3. Medeni durum:
4. Evli ise çocuk sayısı:
5. Eğitim Durumu:

Üniversite:

Mezun olduğu yıl:

Yüksek Lisans (Anabilim Dalı):

Mezun olduğu yıl:

Doktora (Anabilim Dalı):

Mezun olduğu yıl:

UYUM VE BÜTÜNLEŞME İLE İLGİLİ SORULAR

A: Çalıştığınız müracaatçı grubunun özellikleri hakkında bilgi verir misiniz?

G: Bir devlet hastanesinde tıbbi sosyal hizmet biriminde sosyal hizmet uzmanı olarak görev yapıyorum. Bizim hastanedeki müracaatçı grubumuz ağırlıklı olarak çocuklar. Bölge itibariyle hastanemiz etrafında geçici korumada olan, mülteci olan ailelerin ikamet ettiği bölgede. O yüzden de biz çok fazla çocuk hasta açısından (özellikle Suriyeli gruba) hizmet veren bir hastaneyiz. Hastanemizde üç Arapça tercüman var. Farsça ve İngilizce tercüman için gönüllülerden destek alıyoruz.

A: Yürüttüğünüz çalışmaları uyum ve bütünleşme ekseninde değerlendirir misiniz?

G: Kendi müracaatçı kitlem üzerinden yola çıkarsam, bize başvurular hangi eksenlerde olabiliyor, sosyoekonomik sıkıntılardan ötürü başvurular olabiliyor; çocuğumuz vardır Suriyeli, bir cihaz ihtiyacı var bir engel durumu var ya da tedavisiyle ilgili devlet tarafından karşılanmayan bir husus var, bu konularla ilgili ailenin sosyoekonomik değerlendirilmesi yapılarak genellikle sivil toplum kuruluşları, İl Göç İdaresi, kaymakamlıklara, Sosyal

Hizmet Merkezlerine yönlendiriyoruz. Onun dışında ihmal istismarla gelen çocuk müracaatçı grubumuz olabiliyor; gerçi çocuklara yaklaşım açısından bizden çok da farklı değiller. Öyle ilk geldiklerinde denildi ya Suriyeliler çocuklarını dilendiriyor gibi ... Bu durum Suriyelilere özel olmadı hiçbir zaman yani öyle profil çizildi ama öyle bir şey yok. Ama çocuk evliliklerde bizim önümüzde diyebilirim. Bizde yıllarca adım adım daha iyiye gitmiş bir durumu şu an tekrar yaşıyoruz. O konuda çok sıkıntı yaşıyoruz... Özellikle 14-15 yaşında gebeler gelebiliyor. Aileleriyle konuştuğumuzda bu durumun kendi kültürlerine ve inanışlarına göre aslında “helal” olduğunu ve neden burada yasak olduğunu ve cezai işlem gerektiren bir olay olduğunu neden sosyal hizmetleri ilgilendiren bir olay olduğunu idrak edemiyorlar. Cinsel istismarı anlatsak da anlamıyorlar. Genç yetişkin olarak düşünüyorlar kız çocuğunu. Genelde bu konularda sıkıntı yaşıyoruz artı bir de cinsel istismardan çocuklar oluyor ve bununla ilgili sağlık tedbiri kararları çıkartılıyor. 5395 sayılı çocuk koruma kanunu kanun gereği dosyalarını takip ediyoruz. Çocuk psikiyatrisine, nörolojiye ve gelişim (pediatri) gruplarına gelen çocuklar var, bunlar nasıl bize geliyor, bir sosyal inceleme yapılmış ve ailece çocukların sağlık yönünden bir ihmal istismar ya da sosyoekonomik durumdan dolayı ailenin sağlık hizmetlerine ulaşamama durumu olmuş. Bu tarz hizmetlerde benim yaşadığım bir ikilem var aslında şöyle açıklayayım; şimdi bu aileler geldiler bizim ülkemize sığındılar kucak açtık, elimizden geldiğince de destek veriyoruz ki benim şahsi görüşüm şu; öyle pek sınırlar taraftarı değilim yani sınırlarımız olsun burası bize ait gelemesinler düşüncesinde değilim ama şöyle bir konu var ki ülkemizde kanunlar var ve bu kanunlarla ilgili de uluslararası sözleşmelere de tabii bir ülkeyiz. Bu insanları biz kabul ediyoruz ve geliyorlar ama bu insan eşine, çocuğuna şiddet uyguluyorsa ben bunun çocuğuyla ilgili ihmal- istismarla ilgili tedbirler alıyorsam o insanın kalışını tekrar değerlendirmeliyim benim şahsi görüşüm bu. Yani ben bir Avrupa ülkesine gittiğimde gidip orda çocuğumu ihmal ettiğimde önce çocuğumu alır beni de sınır dışı ederler.

A: Yani bir derecelendirme sistemine mi işaret ediyorsunuz hocam, böyle bir ihtiyaç mı var?

G: Yani sen konuyu daha iyi araştırmışsın buna böyle bir tanım yapmak gerekiyorsa böyle söyleyelim. Ama benim düşüncem şu; biz bu insanlarla beraber sulh ortamında yaşayacaksak gelen insanlar bizim kurallarımıza bu ülkedeki genel geçer kurallara uymak durumdadır ben bunu önemsiyorum. Biz bir şekilde bir destek verebiliyorsak onlarla yaşamı kabul ettiysek onlar da uyum sağlamak için tam da senin önerin, konumuz zaten uyum buna özen göstermek gerekir. Nedir, burada çocuklarla ilgili bir ihmal istismar varsa yaptırım, okula göndermek gerekiyorsa gönderilecekler. Zorunlu eğitim kuralları neyse onlar için de

geçerli olmalı, evlilik yaşı neyse ona uymaları gerekmekte. Yani çok görüyorum 14 yaşında gebe kalmış 15 yaşında gebe kalmış bir kız çocuğu, yani bu durumlarda ailesinin şikâyetine bakılmaksızın mutlaka işlem uygulanır. Kız çocuğu da yurda alınır. Fakat görüyoruz ki 18 yaş altında gebe kalmış kız çocukları genellikle yurda alınıyor ve kısa bir süre sonra amcasına veya bir başka akrabasına teslim ediliyor. Sonra öğreniyoruz ki bir iki sene sonra tekrar yeni bir doğumla hastanemize geliyor (teslim alan kişiyle beraber olmuş) kendi ailesiyle hiçbir bağı kalmadığını ve teslim alan kişiyle beraber yaşadığını öğreniyoruz. Bu konularda biz de gerçekten samimi miyiz, biz de gerçekten ifade ettiğim gibi mi düşünüyoruz; bilmiyorum. Genelde şöyle, onlara göre normal, onların kültürleri bu! Ama orda birçok çocuk istismar ediliyor gözümüzün önünde ve biz önemsemeyelim aynı toplum içerisinde görmezden mi gelelim yoksa taşın altına elimizi soktuk gerçekten hakkını verelim mi? Bu konuda herkes aynı samimiyette değil bence.

A: Ülkemize geleceksiniz ama önkoşul olarak da bizim medeni kanunumuzun gerektirdiği ve uluslararası sözleşmelerle güvence altına alınan yasalarımıza uymanızı bekliyoruz diye bir ön koşul mu getirmemiz gerekiyor?

G: Tabii ki. Yani böyle bir şeyin zaten hali hazırda olmadığını düşünmek istemiyorum şu anda. Böyle bir şey yok mu gerçekten (gülüyor). Yani geldiniz, gönlünüzce yaşayabilirsiniz noktasında mıyız? Yani şöyle düşünüyorum kendi ülkemde bir şeyin “suç olduğunu bilmiyordum” deme lüksüm yok. “Birini bıçaklamamın suç olduğunu bilmiyordum” diyemezsin. Ceza kanununda neyin suç olup neyin suç olmadığını bilmekle ilgili yükümlüüz. Buraya gelen bir turist dahi bunu bilerek geliyor; buraya yaşamaya gelen insanlara biz bunu önkoşul olarak neden süremiyoruz; bu galiba o kriz ortamında olmasından dolayı baş edilemedi ama bu insanların hepsi kayıt altında yani sonrasında bu kişilere ulaşılabilir en kısa yoldan muhtarlar yoluyla ulaşılabilir. Uygunsa eğer kalıcı olmalarını sağlayabilir. Birkaç vaka biliyorum sınır dışı edilen demek ki uyuma açık olmayan suça bulaşan kişiler sınır dışı edilebiliyor. Örneğin terörle, suça karışmayla gelen kişiler var. O yüzden mutlaka dediğin gibi bir koşulla kabul sağlanmalı.

A: Sosyal Hizmet Uzmanları kendilerini uyum ve bütünleşme politikalarının neresinde görüyor? Siz bu süreci yürütürken kendinizi sürecin bir parçası olarak mı yoksa dışında mı kalmış bir özne olarak mı hissediyorsunuz?

G: Şöyle örnek vereyim; bir tane hasta sığınmacıya bez raporu çıkarma durumundayım, bez raporu dediğimiz engelliliğinden ötürü bez kullanma ihtiyacı var bunu aile karşılansın devlet aileyi desteklesin diye her ay belli bir miktarda bez alabilmeleri için bu rapor

çıkartılıyor. Böyle bir hakları var ancak geçici koruma statüsündekiler bu raporu olsa dahi devlet karşılamıyor. Veya fizik tedavi için özel eğitim alması lazım özellikle engelli çocuklarda bu çok büyük sıkıntı; çözger raporu çıkartılıyor, ama o çocukların özel eğitimini, fizik tedavisini devlet karşılamıyor. Oysaki aldık biz bu çocukları, koruyacağımızı söyledik ama süreç STK'lar üzerinden yürüyor. STK'lar bu işle ne kadar baş edebilir? Bu durumda elimiz kolumuz bağlı. Dolayısıyla tam olarak kendimizi gerçekleştiremiyoruz ama zorluyoruz. Pek çok meslektaşım benim gibi düşünüyordur ama bazılarımız da “biz devlet memuruyuz, kanunlar bunlardır, gerisini de kendisi çözebiliyorsa çözsün çözemiyorsa başının çaresine baksın” anlayışında olabiliyor. Bu anlayış benim kurumumda yok. Yani biz STK'larla çok yakın çalışırız. Pandemi döneminde olduğumuz için STK'lar evden çalışıyor. Onlarla iletişime geçip çoğu probleme yardımcı olmaya çalışıyoruz. Çünkü bu alan mesleğimize uzak değil, uzak görmüyoruz hiçbir zaman kendi alanımızla ilgili bireylerin haklarına ulaşmasında elimizden ne geliyorsa yapmaya çalışıyoruz.

A: Sosyal Hizmet Uzmanı olarak politika yapıcı rolde bulunsaydınız uyum ve bütünleşme bağlamında öncelikleriniz neler olurdu?

G: Farklı kültürler ve farklı yaşam alanları var onun farkında olmak lazım. Bir şeyleri dikte edici değil de o insanların kültürlerini yaşamalarına müsaade ederek ama bir taraftan da insanların toplumsal çerçeveler içerisinde (Türkiye’de Suriyelilerden önce de pek çok farklı kimlikten insanlar olarak bir arada yaşıyorduk.) ortak kurallar var herkes bu kurallara uyarak yaşamak zorunda. Şimdi eğitim alanına özellikle çok sorumluluk düşündüğünü düşünüyorum çünkü çocuklar yetişkinlerden daha çok bir arada vakit geçiriyorlar (çocukluktan başlıyor o ayrışma o ötekileştirme). Çocuklarla kültürleri vesilesiyle çok güzel ortak alanlar keşfedilebilir. Temelden çocukların ebeveynlerin uyum sağlamasını kolaylaştıran programların oluşturulabileceğini düşünüyorum. Her kültürde benzer ya da tamamen farklı çocuk oyunlarını birbirlerine öğretip bir paylaşım noktası bulabilirler. Çocuklardan başlamanın bir diğer avantajı da yetişkinlere göre önyargılarının daha az olması. Her ne kadar aileleri ayrımcılığı dayatmış olsa da çocuklar henüz bunu içselleştirmiş olmuyorlar. Buradan başlamak daha kolay bu yüzden de. Yine toplum merkezleri, halk eğitim merkezlerinin aracılığıyla ortak birçok program geliştirilebilir. Belki bir tiyatro, şiiirler, halk türküleri, koro, halk oyunları, kültürel yemekler gibi birçok konuda kültürler arasında paylaşım olabilir. Sanat bu açıdan önemli. Yani siz onları toplarsınız her gün eğitim verirsiniz burası böyle şurası şöyle ama bahsettiğim kitle ağırlıklı olarak okuma yazma bilmiyor yani. 40 yaşına gelmiş okuma yazma bilmeyen bir kişi gelişim fırsatlarına

erişemediğinden algıları çok açık değildir yani buna bağlı. Bu insanlarla eğitimlerle ne kadar yol kat edebilirsin. Zaten yetişkin eğitimi çok zorlayıcı bir alandır. Ama bu insanlara hayatın içinde yaşarken bir şeyler gösterebilirsen, çok daha fazla yol alabilirsin. İnsanların bir şeyleri anlamaları için gerçekten duyguları anlamaları gerekiyor. Yani karşıdaki insanın duygularından bahsediyorum. Bunu sağlayabilirsen o zaman gerçekten bağlanma, kabullenme gerçekleşebiliyor diye düşünüyorum.

A: Bahsettiğiniz konu bence çok önemli çünkü duygularına hitap etmediğiniz zaman insanlara bir bağlılık olmuyor, bağlılık olmadığı zaman da insanlar ait hissetmediğinden bütünleşme çalışmaları yol alamıyor. Peki hocam makro boyutta düşündüğümüzde ne demek istersiniz?

G: Şimdi şöyle toplum olarak biz bu insanları ülkemize neden kabul ettik, onlara ne verebiliriz, gerçek ihtiyaçlar belirlenip ona göre politika üretilmesi lazım. Eğer kalıcı olarak görüyorsam bu insanların (bu insan dediğim de kendi insanlarım olarak görüyorum, kanun koyucu benim ya) tamamen uyumlarını düşünmem lazım. Kadın, erkek, yaşlı, çocuk, genç, engelli kim varsa... Eğitim, iş, meslek edindirmeye ilgili. Bunların hepsini adım adım sağlamam gerekiyor. Yani ben onları sürekli sosyal destekle ülkemde tutacağımı varsayarak aldıysam bu büyük bir yanlış olurdu. Yani Kızılay'dan, Kızıllaç'tan, ASAM'dan gelecek paraya bel bağladıysam iş bir yerde tıkanacak. Sürdürülebilir değil ve bunun tasarımının iyi yapılması lazım. İlk kayıt sürecinden itibaren dediğin gibi ülkemizde koşullar bunlar, kademeli olarak sizin için bir takım bazı şartlarımız var bunları sağladığınız ölçüde sizi şu aşamaya geçireceğiz. Ben olsaydım bir de, yurt dışında gelişmiş ülkeler bu işi nasıl aşmış, en çok göç alan ülkelerden bahsediyorum, alanında uzman kişilerle bu ülkeleri inceledim. Yani sonuçta bu mülteciler için bir politika üretiyorum ya ben onları da bu işin içerisine alarak hani çocuk katılımı diyoruz ya, çocuklarından, gençlerinden, kadınlarından ve yetişkinlerinden bir grup oluşturup onların da fikirlerini alırdım sürece dâhil ederdim. Çünkü huzursuz ve mutsuz insanlara karşı sürekli bir beklentimiz var şunu şöyle, bunu böyle yapın diyoruz ama niyet ne gerçekten uyum sağlamak istiyor mu, bu insanlar mutlu mu? Çoğu savaş, zorunlu göç, istismar, şiddet yaşadı. Travmayı ne kadar çözebildiler? Bu konuyu çalışırdım.

A: Savaş mağduru mülteciler ve Türkiye'de yaşayan insanlar açısından uyum ve bütünleşme ekseninde risk faktörleri nelerdir?

G: Bir dışlanma var ama bir taraftan da sahiplenme de var. Bunu görüyoruz işte anne geliyor yalnız bir ebeveyn... Çocukları var. Nasıl geçindiğini sorduğumuzda; işte komşular var,

şunlar ekmek getiriyor, bunlar yemek getiriyor gibi... Yani biz toplum olarak onları bir şekilde içimize almışız. Destekliyoruz, yaşadığımız mahalleye kabul ediyoruz. Yani burada kabul şartları var buna bakmak lazım; bizim insanlarımız hangi şartlarda kabul ediyor, hangi şartlarda dışlıyor. Mesela en çok dışlandıkları yer çalışma alanı. Şöyle dile getiriyorlar: “Suriyeliler günde 30 lira yevmiyeye çalışıyordu biz 70’e çalışıyorduk. Onun yüzünden bizim yevmiyemiz 50 ye düştü, biz geçinemiyoruz. Onların yüzünden” Çünkü bizde de vasıfsız işçi çok fazla var. Meslek edindirmemiz olmadığı zaman, gelecek politikamız olmadığı zaman. O insanlarla sırtımızdaki yükü kabartmış oluyoruz. Birçok asgari ücretli işçi, vasıfsız işçi, pek çoğunun sigortası da yok. Sigortasız işçilerde bir bakımdan yeşil kartlı gibi oluyor, sosyal yardımları da alıyor. Tıpkı bizim vatandaşlarımız gibi merkezi bir sistem oturmadığı için birçok yerden gelen yardımla geçiniyorlar.

A: Günümüzde yürütülen uyum ve bütünleşme politikaları düşünüldüğünde ülkemizdeki savaş ve düzensiz göç mağduru insanları 10 yıl içerisinde nerede görüyorsunuz? Bunu hem yeni doğandan hem de yetişkin bir bireyden ele alarak değerlendirmenizi istesem.

G: Şu anki dünyaya baktığımda ben 10 yıl sonrası göremiyorum. En başta onu söyleyeyim. Belki günümüzden çok farklı sınırlar olacak belki o sınırların içerisine biz de giremeyeceğiz. O yüzden net konuşamıyorum. Ama şunu diyebilirim 10 yıl sonra çarpışa çarpışa, bir şekilde bir arada yaşamayı öğreneceğiz. Benim aklıma da şu geliyor. Almanya’ya çalışmak için giden Türkler geliyor, yeni kuşak orda yetiştikçe, kültürlenince daha kolay uyum sağlıyorlar. Belki ileride kendi kültürlerinden uzaklaşacaklar.

A: Türkler Almanya’da gettolaşmış mahallerde yaşıyor genelde. Türkiye’de de böyle bir şey mi bekliyorsunuz?

G: Öyle bir şey var hali hazırda. Bir bölgede o kadar çok Suriyeli yaşıyormuş ki minibüsten inerken “Halep’te ineceğim” diyorlarmış. Kentsel dönüşüm nedeniyle burada yaşayanların yeni yapılan evlere gücü yetmediği için gettolaşmış yerlere yerleşmişlerdi. Onların bırakıp gittiği yıkık dökük durumdaki evlere de Suriyeliler yerleşiyor (çok kötü durumdaki evler bunlar) onlar da kendilerine yakın insanlarla komşu oluyorlar. Onların burada yaşayan akrabaları da olabiliyor. Onlara da yakın bir şekilde konuşuluyorlar. Böylece diğer mahallelere de yayılıyorlar. Çalışıyorlarsa işlerine yakın yerlerde ikamet etmeyi tercih ediyorlar. Şu an iki durum da söz konusu. Belki ileride gettolaşmayacaklar toplumun içine karışacaklar.

EK 4: Etik Kurul İzni

Sayı : 17162298.600-290

13 KASIM 2019

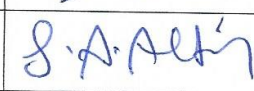
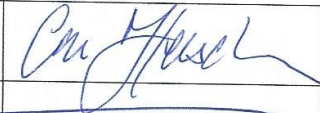
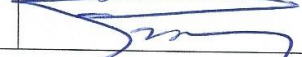
Konu : Bilimsel Çalışma

İlgili Makama

Üniversitemiz Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Çağrı Ertürk'ün Doç. Dr. Seda Attepe Özden danışmanlığında yürütmekte olduğu "Suriye Krizi Üzerinde Bütünleşme ve Uyum Çabaları: Sosyal Hizmet Uzmanının Bakış Açısı" başlıklı araştırma kapsamında, sivil toplum kuruluşlarında çalışan sosyal hizmet uzmanlarına görüşme formunu uygulayabilme talebi değerlendirilmiş ve yapılmasında bir sakınca olmadığı tespit edilmiştir.

Bilgilerinize saygılarımızla sunarız.

Başkent Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler ve Sanat Araştırma Kurulu

Ad, Soyad	Değerlendirme	İmza
Prof. Dr. M.Abdülkadir Varoğlu	Olumlu/ Olumsuz	
Prof. Dr. Kudret Güven	Olumlu/ Olumsuz	
Prof. Ali Sevgi	Olumlu/Olumsuz	
Prof. Dr. Işıl Bulut	Olumlu/ Olumsuz	
Prof. Dr. Sadegül Akbaba Altun	Olumlu/ Olumsuz	
Prof. Dr. Can Mehmet Hersek	Olumlu/ Olumsuz	
Prof. Dr. Özcan Yağcı	Olumlu/ Olumsuz	

Prof. Dr. Sadegül Akbaba Altun, Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Çağrı Ertürk'ün, Doç. Dr. Seda Attepe Özden danışmanlığında yürütmekte olduğu "Suriye Krizi Üzerinde Bütünleşme ve Uyum Çabaları: Sosyal Hizmet Uzmanının Bakış Açısı" başlıklı araştırmanın yapılabileceği görüşündeler.

Prof. Dr. Işıl Bulut ise, çalışmayı çok beğendiklerini ve sonuçlarını çok merak ettiklerini iletmişlerdir.

EK 5: Orjinallik Raporu

Feedback Studio - Google Chrome
ev.turnitin.com/app/carta/en_us/?lang=en_us&u=1048090016&s=1&o=1335219845

turnitin Yüksek Lisans Tezi

1 of 1

Suriye Krizi Üzerinde Bütünleşme Çabalarının Sosyal Hizmet Uzmanları Gözünden Değerlendirilmesi

Özet

Ertürk, C. (2020). *Suriye Krizi Üzerinde Bütünleşme Çabalarının Sosyal Hizmet Uzmanları Gözünden Değerlendirilmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Baskent Üniversitesi, Ankara.

2011 yılından bu yana ülkemizde resmi olarak sayıları 5 milyonu aşan Ortadoğu kökenli insan

Formatted: Justified

Formatted: Justified, Line spacing: 1.5 lines

Formatted: Font: Italic

Page: 1 of 110 Word Count: 23063 Text-only Report High Resolution On

Aramak için buraya yazın

21:27 9.06.2020

EK 6: Özgeçmiş

I. Kişisel Bilgiler

Adı: Çağrı

Soyadı: Ertürk

Doğum Yeri: Trabzon

Doğum Tarihi: 17.12.1991

Uyruğu: Türkiye Cumhuriyeti

Medeni Durumu: Bekâr

İletişim Adresi: erturkcagri@me.com

II. Eğitim

Lisansüstü (2018- 2019) : Ljubljana Üniversitesi (Değişim Programı)

Lisans (2013- 2016): Başkent Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü

Lisans (2010-2015): Başkent Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü

Lise (2006-2010): Sürmene Hasan Sadri Yetmişbir Anadolu Lisesi

İlköğretim (1998-2006): Hasan Tahsin Kırali İlköğretim Okulu

Yabancı Dil: İngilizce

III. Mesleki Deneyim

İstanbul Büyükşehir Belediyesi (Sosyal Hizmet Uzmanı) Haziran 2020 - halen

Društvo Mozaik, Sığınmacı Kabul Evi (Lisansüstü Stajyer) Şubat 2019 – Mayıs 2019

IFM-SEI (International Falcon Movement- Socialist Educational International)

International Camp – Building Bridge between Austria and Turkey (BBAT Camp)

(Rehber) Ağustos 2017

Sincan Çocuk Eğitim Evi (Lisans Stajyer Öğrencisi) Eylül 2014- Haziran 2015

Ankara 2 No'lu Aile Mahkemesi (Lisans Stajyer Öğrencisi) Şubat 2013- Haziran 2013

Hayata Destek Derneği (Gönüllü Yaz Stajı) Temmuz 2013- Ağustos 2013

IV. Üye Olunan Kuruluşlar

Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği

Sosyal Demokrasi Derneği

Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği